

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2526

4 p 10 10 10

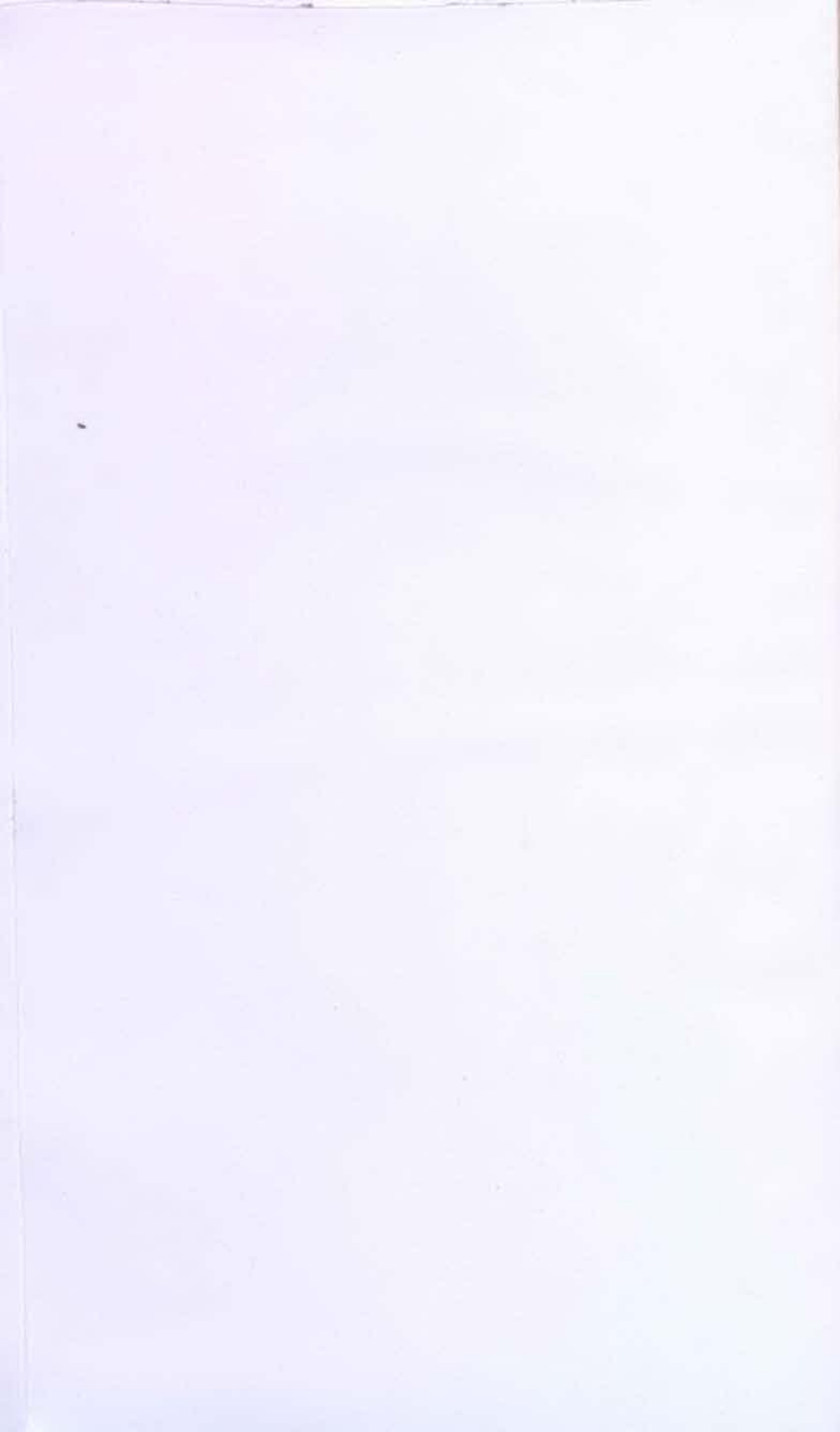
4 p 10 10 10

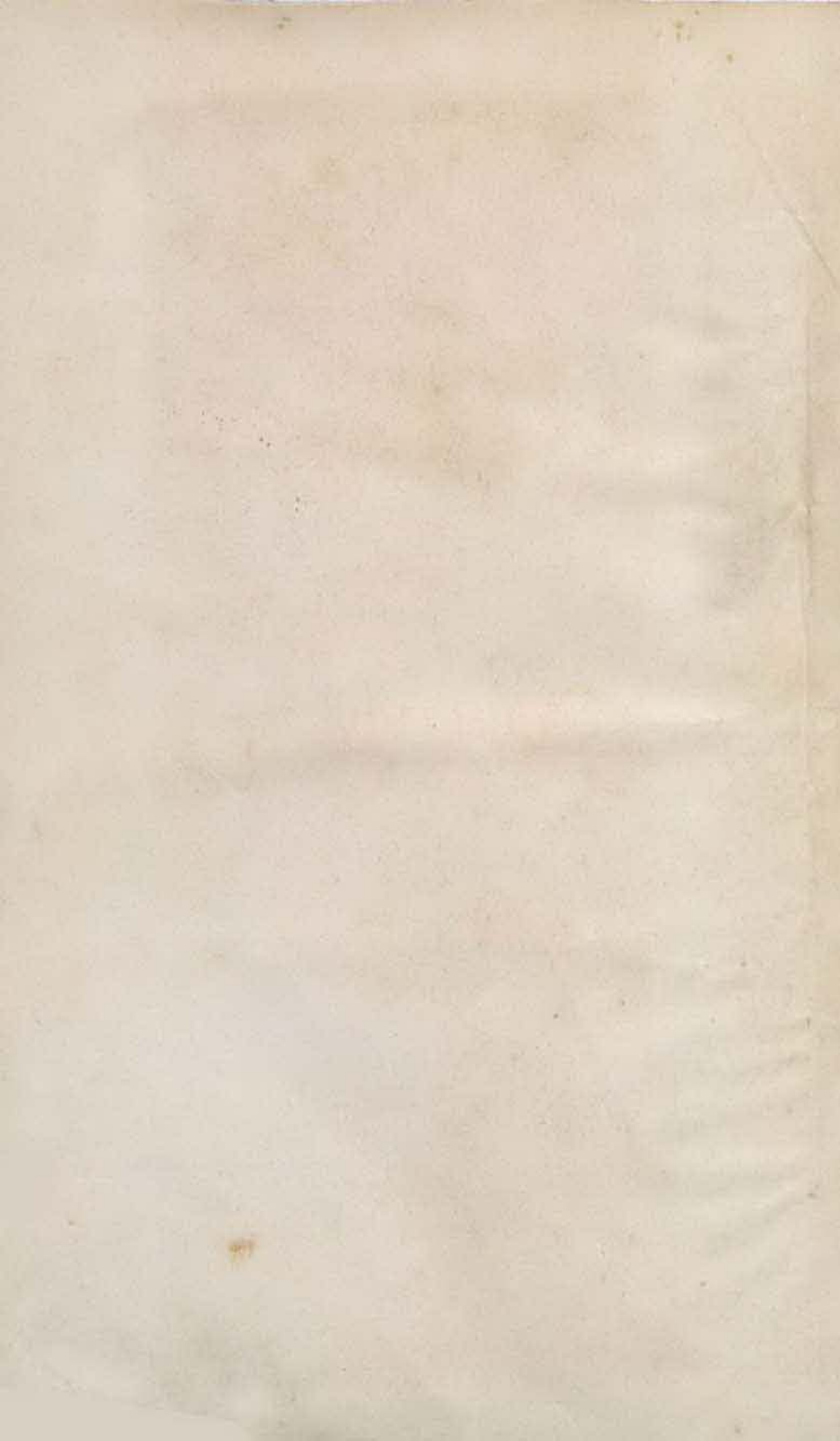
10

10

91.99-5

9-34

491.99-5

Printed in Turkey

ms

20

9-34

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՅՕՐԻՆԵԱՅ

Ա. Մ. Վ. ԳՍՐԱԳԱՇԵԱՆ

ՏՊԵԱԼ

ՊԷՇԻԿԹԱՇՈՒ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ծ Ա Խ Ի Ի Ք Ը

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ՄԱՏԹԷՈՍԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

1864

30503-42

(2286
39)

13495-58

Յ Ա Ռ Մ Զ Ա Բ Ա Ն

Աս համառօտ դասագիրքը, ինչպէս յայտնի է, քերականութեան կանոններուն վրայ գործնական կրթութիւն մը ըլլալու համար է: Քերականութիւնը թէպէտ քերականական ուսման ու լեզուին գըլխաւոր կանոնները կը բովանդակէ, բայց առանցքանի մը գործնական կրթութեանց տղոց համար շատ քիչ օգուտ կրնայ ունենալ: Ստոյգ է որ ուսուցիչ մը կրնայ իր կողմանէ տղոց այլ եւ այլ գործնական կրթութիւններ ընել տալ: Բայց շատ անգամ խիստ հմուտ ուսուցիչներու ալ դժուարին եւ անտանելի կ'ըլլայ, առանց դասագրքի, բոլոր քերականութեան համար կանոնաւոր դրութեամբ կրթութիւններ տալ:

Աս դասագիրքը, ոչ միայն աշակերտաց համար, քերականութեան մէջ սորված կանոններն յարմար օրինակներով յիշողութեան մէջ տպաւորելու, եւ գործնական կերպով հասկնալու, մեծապէս կը նպաստէ, այլ եւ վարժապետաց ձեռքը դիւրին միջոց մը կրնայ ըլլալ: Թէ տղոց սորվածը ստէպ քաղ ընել տալու, եւ թէ տղաք ամեն մէկ կրթութեան գրարար օրինակներուն մէջ շատ օգտակար կերպով գրադել տալու: Քերականութեան ուսումը ինքնին ցամաք ըլլալով, եթէ դայն ուսուցանելու կերպին մէջ զանազանութիւն չմտնէ, տղաք քերականութեան դասն առնելէն ետքը; անոր վրայով գրադելու միջոց չունենալով, կը ձանձրանան, եւ անոնց բոլոր ջտովածն ուրիշ բան շըլլար, բայց եթէ քերականութեան կանոններն անպտուղ կերպով գոց ընել մը: Մեր աս դասագրքին դրութեանը համեմատ, տղաք, քերականութեան կանոնները գոց ընելէ ետ-

քը , ուրիշ քանի մը դրադմունք ալ պիտի ունենան ,
ինչպէս որ յետագայ «աւին մէջ ցուցուած է այս-
ինքն՝ իւրաքանչիւր կրթութեան գրարար օրինակ-
ներուն վրայ դիտողութիւն ընելով , արդէն սորվուած
կանոններուն՝ օրինակներու հետ համաձայնութիւնը
ցուցնել . ուղղագրութեան մէջ կրթուելու համար
կրթութեանց գրարար կտորներէն գրել . զանոնք
աշխարհարարի թարգմանել . գրարար բառերը սոր-
վիլ . քերականական եւ տրամաբանական լուծում
ընել :

Աս երկու տեսակ լուծմանց , այսինքն՝ քերա-
կանականին եւ տրամաբանականին համար , ուրիշ
լեզուաց մէջ առանձին դասագիրքներ կան . մենք
երկուքն ալ աս կրթութեան մէջ ամփոփեցինք . եւ
երկրորդ ու երրորդ մասին մէջ երկու լուծմանց ալ
կանոններն ու օրինակները համառօտիւ դրինք :

Աս լուծումներն աղէկ հասկնալով ընելը՝ տղոց
համար այնչափ կարեւոր է , որ առանց աս կրթու-
թեանց , շատ դժուարին է որ անոնց մտածելու կեր-
պը պարզուի , եւ ըստ օրինի ու կիրթ միտք բա-
ցատրել սորվին :

Աս կրթութենէ ետքը կը մնայ ուրիշ կրթու-
թիւն մ'ալ որ աւելի գործնական է , այն է շարագ-
րութեան կրթութիւնը . աս ալ ուրիշ առթի՞մ մը կը
պահենք :

Մեր եւ այն արդիւնաւոր ընկերութեան՝ որ այս
փոքր աշխատութիւնն 'ի լոյս ընծայել կը հաճի , նը-
պատակն ուրիշ բան չըլլալով , բայց տղոց դիւրու-
թիւնն ու օգուտը , կը յուսանք թէ չեն գտնուիր
այնպիսիներ որոնք արդիւնքն ու օգտակարութիւ-
նը շահու զսէլ կամենան , նախապաշարումներ գօ-
րացնել ջանալով :

1. Տղաք ամեն մէկ կրթութեան սկիզբը՝
փակագծի մէջ նշանակուած թիւերուն կա-
նոնները քերականութեան մէջ աղէկ սորված
ըլլալու են :

2. Արժապէտները կրնան ամեն մէկ կըր-
թութիւն մէկ կամ աւելի դասերու բաժնել,
ինչպէս որ իրենց յարմար կ'երեւայ :

3. Ամեն մէկ կրթութեան մէջ նշանակ-
ուած հարցումները տղոց ըլլան :

Ա.՝ հարցումներն ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ
քերականութեան ամեն մէկ թուոյն մէջ պա-
րունակուած կանոնին կրկնումը, որուն տղաք
պատասխան տալէ ետքը,

4. Արժապէտը իւրաքանչիւր կրթութեան
գրարար յօդուածները կրնայ տղոց կարդացը-
նել :

Ա.՝ յօդուածներուն մէջ տղոց ընելու բանը,

1. Գրարար խօսքերուն մէջ՝ նոյն օրուան
սորված կանոններնուն համաձայն եղող կտոր-

ներուն վրայ դիտողութիւն ընել. ցուցնելով
թէ այս ինչ բանը՝ այս ինչ կանոնին համա-
ձայն է :

2. Նոյն օրինակներէն բոլորը կամ մաս մը
դասաւորութեան տախտակին վրայ, կամ առան-
ձին թղթի վրայ օրինակեն, յետոյ վարժապե-
տը ուղղագրութեան սխալները սրբագրէ : Քա-
նի որ տղաք քերականութեան մէջ կը յառա-
ջանան, եւ գրաբարը հասկնալու կը սկսին,
կրնան իւրաքանչիւր կրթութեան գրաբար հա-
տուածներն ալ աշխարհաբարի թարգմանել :

3. Տղաք կրնան նաեւ ամեն մէկ կրթու-
թեան մէջ գտնուած գրաբար բառերը բեր-
նուց սորվիլ :

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ՔՆԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԼՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲԱՌԱՊԻՏՈՒԹԻՒՆ

1. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Բառերուն բաժանումը .
(Քեր . թիւ 9 , 10 , 11 :

Հարցմունք . — 1 . Լեզուի մը բառերը կրնան
քանի մը տեսակի բաժնուիլ . - 2 . Հայերէն լեզ-
ուին բառերը քանի՞ տեսակ են : - 3 . Աս ինը տե-
սակ բառերը ինչ կը կոչուին :

Աստուած արար զերկինս , զերկիր , զհաս-
տատութիւն , զարեգակն , զլուսին , զաստեղս ,
զհրեշտակս , զմարդիկ , զանասունս , զբոյսս ,
զձառս , զձաղիկս եւ զպտուղս : Արար եւ զօդս
զոր շնչեմք , զբոյս որ զմեզ լուսաւորէ , զկե-
րակուրս որ սնուցանեն զմեզ : Վասն անե-
նայն բարեացս այսոցիկ պարտիմք սիրել զնա
յամենայն սրտէ մերմէ , յամենայն մտաց մե-
րոց , յամենայն անձնէ մերմէ եւ յամենայն զօ-
րութենէ մերմէ :

2002

2. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ. Անուն կամ գոյական :
(Թիւ 12 :)

Հարցմունք . — 1 . Անունը կամ գոյականն ինչ
կը ցուցնէ : - 2 . Հետեւեալ օրինակներուն մէջ էր ցու-
ցընող անունները ցցուր : - 3 . Անձ ցուցնող անուն-
ները ցցուր :

Աստուած է որ ետ մեզ հայր եւ մայր , եղ-
բարս , քորս : Նա ետ մեզ մարմին , եւ յօրին-
եաց զձեռս , զոտս , զաչս եւ զականջս մեր :
Նա ինքնին ետ մեզ զուշ (յիշողութիւն) , ըղ-
կամս եւ զհանճար (գատողութիւն) : Նա ետ
մեզ եւ զառողջութիւն , եւ զկեանս մեր պահէ :

3. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ. Անունին բաժանումը , կամ
Հասարակ եւ Յատուկ անուն : (Թիւ 13 , 14 , 15 :)

Հարցմունք . — 1 . Անունը քանի՞ տեսակ է : -
2 . Հասարակ անուններու քանի մը օրինակ տուր ,
եւ ըսէ թէ ինչո՞ւ համար Հասարակ կ'ըսուին : -
3 . Յատուկ անուններու ալ քանի մը օրինակ տուր ,
եւ ըսէ թէ ինչո՞ւ համար Յատուկ կ'ըսուին : - 4 . Այս-
րի օրինակներուն մէջ հասարակ անունները ցցուր :
- 5 . Յատուկ անունները ցուցուր :

Յաւուրս Տիբերի կայսեր , 'ի գատաւորու-
թեանն Պիղատոսի Հրէաստանի , եւ 'ի քահա-
նայապետութեանն Այլիափայ , եղեւ բանն
Աստուծոյ առ Յովհաննէս որդի Չաքարիայ .
եւ գնաց Յովհաննէս ընդ ամենայն երկիրս որ
էր առ եզերքն Յորդանանու , քարոզել զմկր-

տու թիւն ապաշխարութեան 'ի թողութիւն (վա-
սըն թողութեան) մեղաց : Ասէր նա ցժողո-
վութիւն . Արարէք պատուդ արժանի ապաշխա-
րութեան . ամենայն ծառ որ ոչ առնիցէ պը-
տուդ բարի , հատանի եւ 'ի հուր արկանի . . .
ցորեանն ժողովեացի 'ի շաեմարանս , եւ յարդն
այրեացի անշէջ հրով :

4. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Գոյական անուան քանի
փոփոխութիւն ունենալը : Անունին թիւը . (Քեր-
թիւ 17, 18, 19, 20 :)

Հարցմունք . — 1 . Գոյական անունը քանի՞ փո-
փոխութիւն ունի : - 2 . Թիւը քանի՞ է : - 3 . Ե-
զակին ինչ կը ցուցնէ : - 4 . Յոբնակին ինչ կը ցու-
ցընէ : - 5 . Արի օրինակներուն մէջէն եզակի ա-
նունները ցուցուր : - 6 . Յոբնակի անունները ցու-
ցուր :

Է ինչ յաշխարհի որ 'ի բնութենէ է եւ է
ինչ որ 'ի ճարտարութենէ մարդկան լինի : Ար-
պէս , արեդակն , լուսին , աստեղք , օդ , հողմ ,
անձրեւ , ձիւն եւ կարկուտ յերկինս , եւ թըռ-
չունք որ թռչին յօդս , 'ի բնութենէ են : Ծով ,
ցամաք , լերինք , դաշտք , բլուրք , մարդագե-
տինք եւ հովիտք , ջուր , հուր , դեռք , առուք
եւ ուղիք , ծառք եւ պտուղք , ծաղիկք եւ դա-
լարիք , գաղանք եւ ամենայն աղղք ճճեաց
(տեսակ անասնոց) որ 'ի վերայ երկրի , նոյնպէս
'ի բնութենէ են : Քաղաքք , գիւղք , տունք եւ

ապարանք, ճանապարհք եւ փողոցք, կերպար, ամենայն ազգք հանդերձից եւ ազաներէաց, կահք, զարդք եւ զէնք 'ի ճարտարութենէ մարդկան լեալ են : Ղիր եւ մատեան, նկար, պատկեր, ամենայն քանդակ եւ դրօշուած, նաւ եւ կառք՝ նոյնպէս գործ ձեռաց մարդոյ են : Այլ Աստուած տէր է եւ բնութեան եւ մարդոյ :

Յ. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Անուններուն հոլովն ու հոլովմունքը : (Քեր. թիւ 21-40 :

Հարցմունք . — 1. Հոլովն ի՞նչ է : - 2. Հայերէնի մէջ հոլովը քանի՞ է : - 3. Անունին վերջը փոխուելուն ի՞նչ կ'ըսուի : - 4. Հայերէնի մէջ ամեն անուն մէկ կերպով կը հոլովի : - 5. Ո՞րչափ հոլովելու կերպ կայ, եւ ի՞նչ կը կոչուին : - 6. Հայերէնի մէջ ո՞րչափ կանոնաւոր եւ ո՞րչափ անկանոն հոլովմունք կայ : - 7. Ամեն անուն թէ եզակիին եւ թէ յոքնակիին մէջ մէկ կերպով կը հոլովի : - 8. Վարի օրինակներուն մէջ առաջին հոլովման եզակի եւ յոքնակի բառերը ցուցուր, եւ ըսէ թէ ի՞նչ հոլով են : - 9. Նոյնը երկրորդ հոլովման համար ըրէ : - 10. Նոյնը երրորդ հոլովման համար ըրէ : - 11. Երրորդ հոլովման բառերէն ոմանց բացառականը ի՞նչպէս կ'ըլլայ : - 12. Չորրորդ հոլովման եզակի եւ յոքնակի բառերը ցուցուր : - 13. Չորրորդ հոլովման բառերէն ոմանց տրականը ի՞նչպէս կ'ըլլայ : - 14. Հինգերորդ եւ վեցերորդ հոլովմանց բառերը վարի օրինակներուն մէջէն ցուցուր : - 15. Աս երկու հոլովմանց տակ ի՞նչ տեսակ բառեր կ'երթան : - 16. Ամէն յատուկ անուն առ

հոլովմանց պէ՞ս կը հոլովի , թէ ուրիշ հոլովմանց պէս
հոլովող յատուկ անուններ ալ կան . (Տես Քեր . էջ .
7 . ծանօթ :) - 17 . Եօթներորդ հոլովման բառերը
վարի օրինակներուն մէջէն ցուցուր : - 18 . Աս հո-
լովման տակ գացող բառերը ի՞նչպէս կը վերջաւո-
րին : - 19 . Ի վերջաւորած միավանկ բառեր ո՞ր հոլով-
ման պէս կըլլան : - 20 . Եօթներորդ հոլովման բառե-
րէն ոմանց եզ . գործիականը եւ յոքն . սեռ . տրա .
բացառականը եւ գործիականը ի՞նչպէս կըլլան : - 21 .
Ի վերջաւորած անուններ ի՞նչպէս կ'ըլլան : - 22 . Աս
հոլովման բառերէն ոմանց եզ . բացառականը ուրիշ
ի՞նչ կերպ կ'ըլլայ : - 23 . Ութերորդ հոլովման բա-
ռերը վարի օրինակներուն մէջ ցուցուր : - 24 . Բառի
բառին հոլովմանը վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ : - 25 .
Իններորդ հոլովման համար ալ նոյնը ըրէ : - 26 .
Աս հոլովման բառերէն ոմանց յոք . ուղղական ու
հայցականը ի՞նչպէս կ'ըլլան : - 27 . Տասներորդ հոլով-
ման համար ալ նոյնը ըրէ : - 28 . Աս հոլովման բա-
ռերէն , հարսն եւ ճան բացառական ի՞նչպէս կ'ըլլան :
- 29 . Դարձեալ աս հոլովման բառերէն ոմանց յոք .
ուղղականն ու հայցականը ի՞նչպէս կ'ըլլան : - 30 . Յէռն
եւ ոքն բառերուն հոլովմանը վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :
- 31 . Քառ բառին վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ : - 32 . Մե-
տասաներորդ հոլովման բառերը օրինակներուն մէ-
ջէն ցուցուր : - 33 . Սուրբարար ի՞նչ վերջաւորու-
թիւն ունեցող բառեր աս հոլովման տակ կ'երթան :
- 34 . Միտանդ եւ ծողվարդ բառերուն հոլովմանը վրայ
ի՞նչ գիտելիք կայ : - 35 . Ին վերջաւորած ամեն բառ
կը հոլովի : - 36 . Երկուտասաներորդ հոլովման բա-
ռերն ալ վարի օրինակներուն մէջէն ցուցուր : - 37 .
Աս հոլովման բառերուն յոքնակին ուրիշ ի՞նչպէս
ալ կըլլայ :

Աստուած արար զաշխարհս յոչընչէ բանիւ իւրով եւ կամօք իւրովք, եւ ՚ի փառս իւր . զվեց օր արար զնա : Յառաջնում աւուրըն արար զերկինս եւ զերկիր, յետ այնորիկ զլոյսն . յաւուրն երկրորդի արար զհաստատութիւնն . յերրորդումն բաժանեաց զցամաքն ՚ի ջուրց անտի, եւ բուսոյց յերկրէ զամենայն բանջար . ՚ի չորրորդումն արար զարեգակն, ըզլուսին եւ զաստեղս . ՚ի հինգերորդումն յօրինեաց զթռչունս օդոյ եւ զձկունս ծովու . ՚ի վեցերորդումն եհան զչորքոտանիս ցամաքի, եւ յօրինեաց զմարդն ըստ պատկերի եւ ըստ նրմանութեան իւրում . յետ այնորիկ հանդեաւ Աստուած յաւուրն եօթներորդի : — Առաջնոյ մարդոյն եղաւ անուն Ադամ, զի Ադամն ՚ի հողոյ անտի առեալ յայտ առնէ . եւ կնոջն առաջնոյ անուն էր Նւա, որ նշանակէ կեանս . զի հանդերձեալ էր նա լինել մայր ամենայն մարդկան : — Աստուած եդ զնսսա ՚ի գրախտի անդ, որ էր պարտէզ փափկութեան ուր կային նոքա յերանութեան, ոչինչ խմիք կարօտ էին, եւ ոչ մեռանել ինչ պարտ էր նոյա :

Նզան, ջորուոյ, իշոյ եւ փղաց բերանք են . առիւծու, ընձու, վագեր, շան, կղոյ (կատու), դայլոյ, աղուխու, օձի, եւ այլոց դաննաց բերանք երախ կոչին : — Նզինք, էրէք, էշք, շունք, կուղք, կովք, իբրեւ զծա-

ուայս եւ զարբանեալս մեր են նմին հակառակ
առիւծք, վագերք, գայլք, աղուէսք եւ ինձք,
թշնամիք են մեր, եւ խոյս տան 'ի մէնջ: —
Մեծամեծ ատամունք փղաց ժանիք կոչին:
— Աղանց, կովուց, այծից ոտք գոն. կզոց
եւ վագերց՝ ճիրանունք, անգեղց, արծուեաց
եւ բազէից են մագիլք: — Աղջերուաց, այ-
ծեմանց եւ վարազաց երամք 'ի բազումս 'ի
մայրեաց մերոց գտանին:

Երբեւ ամիցեմք զաչս մեր զարարածովք,
զամենայն լի սքանչելեօք տեսանեմք: Արկիր
շուրջ գայ զարեգակամք. արեգական լոյս ոչ
ուստեք գայ, այլ լուսնի լոյս յարեգակնէ ան-
տի գայ. աստեղք յիւրեանց անտի ունին ըզ-
լոյսն: Չերկիր տեսանեմք զարդարեալ բուսովք
եւ ծառովք. զծառս լցեալս սլտղովք, զգաշ-
տրս եւ զհովիտս զարդարեալս գունակ գու-
նակ ծաղկովք. զքաղաքս յօրինեալս տամբք,
զչէնս աւանօք եւ գիւղիւք. զբլուրս այգեօք
եւ գրախտիւք, զմայրիս լի գաղանօք, եւ զան-
տառս էրէովք. զճանապարհս եւ զարահեատս
լի մարդկամբ: Յայսմ ամենայնի զարմանամք
ընդ բարութիւն, ընդ կարողութիւն, ընդ ի-
մաստութիւն եւ ընդ խնաման Աստուծոյ, որ
զամենայն ինչ վասն մարդոյ արար, եւ զմարդ
վասն իւր:

Հուր, ջուր, հող եւ օդ 'ի նախնեաց անտի
տարերք կոչին. եւ ասէին թէ յամենայն մար-

մինս 'ի տարերաց ինչ խառն գտանի, եւ զերկրէ
ասէին թէ 'ի չորից տարերց անտի յօդեալ կայ :

Ոտիւք կոխեմք զերկիր. 'ի վեր քան զթա-
թըս ոտից են սրունք յորոց վերայ յենու մար-
մինն յորժամ յոտս կամք : Ոսկերք սրունից
յօդեալ են ընդ ոսկերս բարձից . յորժամ նրս-
տիցիմք կամ յոտն կայցեմք, յորժամ խոնարհի-
ցիմք, եւ ծունր կրկնիցեմք կամ կծկեալ ամ-
փոփիցիմք, յօդք ծնգացն բանան եւ քակին .
նոյնպէս եւ յօդք մատանց եւ բաղկաց եւ ար-
մրկանց եւ ուսոց են : Յօդք խաղալեաց որ
յանդամն յայնոսիկ են, տան մէջ ձգել զթե-
ւըս եւ զբազուկս, եւ այսրէն ամփոփել : Նը-
կոքին կողմանք բարձից ազդերք կոչին, եւ 'ի
վերայ միոյ միոյ ազդեր են իրանունք : —
Պատմի 'ի գիրս 'Յննդոց' եթէ Ադամայ եղեն
ուստերք եւ դստերք : Աւսոր կոչի 'ի մեր լե-
զու արու որդի, դուստր կոչի էգն : — Աբ-
րահամ ուստերօք եւ դստերօք, ընդոճնովք
եւ ամենայն տամբն եկն բնակեցաւ 'ի Խա-
ռան :

Նոյ ընդ կնոջ իւրում եմուտ 'ի տապանն .
էին ընդ նմա եւ երեք որդիք նորա, եւ կանայք
որդւոց նորա : Քամ մին յորդւոց Նոյի ընկա-
լաւ անէծս 'ի հօրէն, եւ եղեւ նա ծառայ եղ-
բարց իւրոց : — Աստուած արդել Նոյի չու-
տել զմիս շնչաւորաց արեամբ, զնոյն պատ-
ուէր եւ առաքեալքն յառաջնումն ետուն Քը-

ըխատոնէից, զգոյշ լինել յարեմէ եւ 'ի հեղձու-
ցելոյ : — Իբրեւ ել 'Նոյ 'ի տապանէն, եկաց
յաղօթս առ աստուած . մինչչեւ կատարեալ
զաղօթսն՝ տեսանէր նշան իմն յերկինս ըստ նը-
մանութեան աղեղան ձգեալ յամպս . սակ
Սաստուած ց'Նոյ . Ս.յս է նշան ուխտին ընդ իմ
եւ ընդ քո . ոչ եւս արարից հեղեղ ջուրց 'ի վե-
րայ երկրի : — Ս.զեղն 'ի մեր լեզու ծիածան
կոչի . յորժամ արեգակն 'ի մուտս եւ յելս ի-
ցէ, եւ ամպք կշիռ դէպ արեգական պատա-
հիցեն, երեւի աղեղն յորում ազգի ազգի
դոյնք են, որպէս կապոյտն եւ կարմիր, կա-
նաչ եւ ծիրանի :

6. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Սնուններուն հոլովներուն
վրայ գիտելիք : (Քեր . թիւ 41—43 :)

Հարցմունք . — 1 . Ուշեղ եւ Խոփոքակ հոլովնե-
րը որոնք են : - 2 . Բաղաձայնով վերջաւորուած բա-
ւերուն վերջին վանկին մէջ որ գիրերն են որ խո-
տորնակ հոլովներուն մէջ բնական չի կը փոխուին :
- 3 Ո՞ր գիրն է որ չի կը փոխուի : - 4 . Ո՞ր գիրն է որ
չի կը փոխուի : - 5 . Ո՞ր գիրն է որ չի կը փոխուի :
- 6 . Ասոնց ամենուն ալ օրինակները ցուցուր նա-
խընթաց կրթութեան օրինակներուն մէջէն :

7. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Սնուններուն թուոյն վը-
րայ : (Քեր . թիւ 44, 45 :)

Հարցմունք — 1 . Կա՞յ անուն որ յօքնակի չի
կրնար դորձածուիլ : - 2 . Կա՞ն անուններ որ եղակի
չունին, եւ ինչպէս կը կոչուին :

Զաւուրս կենաց մերոց մարթիւնք բաժա-
նել յերիս կամ 'ի չորս ժամանակս որ հասակ
կամ տիքն կոչին : Առաջին ժամանակ կենաց
մարդոց մանկութիւն է որ սկիզբն առեալ 'ի
ճննդենէ ձգի մինչեւ ցամն եօթներորդ : Ար-
յայտ հասակի իցեն, մանկունք կամ մանկտի
կոչին : Ի մանկութեան մարդ չէ ինչ երանելի
սակայն եւ ոչ թշուառ ինչ է . զի ոչ զգայ ինչ
կամ խելամուտ է ցաւոց, թշուառութեան, տա-
ռապանաց կամ այլոց ինչ վտանգաց, մանա-
ւանդ 'ի տղայութեան անդ որ են առաջին
երկու կամ երեք ամք մանկութեան, յորս մա-
նուկն տխեղծ է եւ չէ իմիք բաւական : —
Երկրորդ հասակ է պատանեկութիւն որ ըս-
սկիզբն առեալ յեօթն ամաց տեւէ բաւէ
մինչեւ 'ի հնգետասաներորդ ամ : Քան զամե-
նայն հասակ երանելի պատանեկութիւն է . զի
անմեղ է եւ անխորձ, զգայ մանաւանդ ուրա-
խութեան, քան թշուառութեան . վասն այ-
նորիկ իսկ հանապաղ ուրախ լինի, ցանկ խըն-
դայ, եւ ուր տրտմելն եւ լալ պարտ էր : —
Երրորդ հասակ երիտասարդութիւն է որ 'ի
հնգետասաներորդ ամէ անտի կենաց յերկար-
եալ բաւէ մինչեւ ցամն երեսներորդ : Քան
զամենայն տիս լի վտանգօք երիտասարդու-
թիւն է . զի որ ոչն արկանիցէ բարւոք 'ի կեր-
դժամանակ երիտասարդութեան մարթի թըշ-
ուառագոյն գործել զընառ զկեանսն : Ի հա-

սակի աստ շունի մարդ իմաստութիւն բաւա-
կան , կարիք բուռն են եւ մարմին յաստջ եւ
յուժի կայ , վասն այնորիկ իսկ բազում ան-
դամ վրիպէ մարդ եւ 'ի տազնասպի լինի զմիտ-
սին եւ զկամս միանգամայն 'ի մոլորութիւն
եւ 'ի թերութիւնս սովորեցուցանել , եւ ըզ
մարմինն 'ի հիւանդութիւնս եւ յախտս կամ
'ի տկարութիւն արկանել : Ապա խրատուց եւ
ունկնդրութեան եւ բազում զգուշութեան
պէտք են առ 'ի զբարսն եւ զվարս ուղղելոյ եւ
յարդարելոյ , զի երանելի եւ բարենշան լինիցի
զամենայն կեանս իւր : — Չորրորդ տիք են ա-
րութեան , որ սկիզբն առեալ յերեաներորդ
ամէ անտի կենաց տեւէ մինչեւ ցեօթանասուն
ամ : Ի հասակի աստ պատասխանատուութիւն
մեծ կայ 'ի վերայ մարդոյ : Քանզի միտք են
'ի կորուստ , կամք ոչ բուռն եւ արագ 'ի յօժա-
րել , եւ կարիք (հեր*) ոչ այնպէս սաստկագոյնք
են որպէս յերիտասարդութեան : Արպէս որ յե-
րիտասարդութեանն իցեն պարտին արթուն
կալ եւ փոյթ առնել անձանց , նոյնպէս որ յար-
բունան արութեան հասեալ իցեն , պարտին
հսկել եւ զգուշանալ այլոց զի մի զեղծիցին , եւ
զի պատրաստեացի սոյապա սերունդ ընտիր
բարոյիւք եւ վարուք եւ գնացիւք (Չարճան*) եւ
կենօք : — Հինգերորդ հասակ՝ ծերութեանն
է , որ յեօթանասներորդ ամէ անտի յերկար-
եալ ձգի մինչեւ ցմահ մարդոյ : Հասակս այս

բազում իրօք 'ի կշիռ համեմատութեան դայ
ընդ մանկութեան . զի որ 'ի խոր ծերութիւն
անդր հասանիցեն , բազում անգամ իբրեւ ըզ
մանկունս տխեղծս առնին անզգայք . երբեմն
ամենեւին 'ի մտաց իսկ անկանին , մինչեւ բը
նաւ չյիշելինչ : Ի զի եւ մարմինն վատթարա
նայ . յայնժամ դէպ լինի աչաց վատել , եւ
ունկանն չլտել , եւ ատամանց թօթափել , եւ
շարժելոյ անգամ չլինի կարող : Ո՛ր սպիտի
տանջանք են ծերութիւն . բայց եւ այնպէս
սրատուական եւ մեծարոյ է ծերութիւն եւ ա
մենեքին կամին այնմ հասանել , Աղօթս արա
րէք , մանկունք , զի տացեն ձեզ երկինք հասա
նել շնորհացն եւ փառաց ծերութեան :

Տ . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Չարատու զի հոլովմունք :
(Քեր . թիւ . 47—48 :) .

Հարցմունք . — 1 . Կա՞ն անուններ որոնց քանի
մը հոլովները սովորականէն տարբեր կերպով կ'ըլ
լան : - 2 . Ե՞ն Վերջաւորուած ազգի կամ տեղաց
ւոյ անուններն ինչպէս կ'ըլլան : - 3 . Կա՞ն անուն
ներ որոնք տարբեր կերպով հոլովելով ուրիշ նշա
նակութիւն կ'ունենան :

Քան զամենայն սքանչելիս Յիսուսի զար
մանալի է յարութիւն Ղազարու , Ղազարոս բա
րեկամ էր Յիսուսի եւ եղբայր Մարիամու եւ
Մարթայի որ սիրէին եւ մեծարէին զՅիսուս . եւ
հա ստէպ երթայր առ նոսա 'ի գիւղ անգր նո

ցա , զի Ղազարոս եւ քորք նորա բնակէին 'ի
գեղջ ուրեք որ մօտ էր յԱրուսաղէմ : Աէպ լինէր
հիւանդանալ Ղազարու , եւ քորք նորա առա-
քէին առ Յիսուս եւ ասէին եթէ Տէր , զոր
դուն սիրէիր հիւանդացեալ է : Չայս իբրեւ
լէր Յիսուս զտեղի առնոյր աւուրս երկուս ուր
էրն արտաքոյ Հրէաստանի : Իբրեւ մեռանէր
Ղազարոս , յայնժամ ասէր Յիսուս ցաշակերտ-
սըն իւր եթէ Ղազարոս մեռաւ եւ թէ կամի
երթալ 'ի Հրէաստան : Ոչ կամէին աշակերտքն
զի երթիցէ Յիսուս միւսանդամ 'ի Հրէաստան
քանզի Հրեայք խնդրէին սպանանել զնա : Յի-
սուս ասէր ցնոսա . Ոչ երկոտասան ժամ է ա-
ւուր . որ զնայ 'ի տուրնջեան ոչ գայթակղի .
այսու կամէր իմն ասել եթէ որ գործէն զբա-
րիս , չպարտի ինչ երկնչել , այլ լինել համարձակ
իբրեւ 'ի տուրնջեան : Այսպէս յետ երից ա-
ւուրց մեռանելոյ Ղազարու երթայ Յիսուս
առ քորան Ղազարու . գայ ընդ առաջ նորա
Մարթայ քոյր մեռելոյն , ցուցանէ նմա ուր
թաղեալն էր եղբայր իւր : Յետոյ գայ եւ Մա-
րիամ հանդերձ բազմութեամբ արանց եւ կա-
նանց Հրէից որ եկեալն էին մխիթարել զնոսա
վան եղբօր նոցա , զի թուի թէ Ղազարոս էր
այր նշանաւոր 'ի մէջ Հրէից : Անդ Յիսուս ա-
ռաջի բազմութեանն դոհանայր զհօրէն իւրմէ
երկնաւորէ , եւ կոչեալ 'ի ձայն մեծ զՂազարոս
'ի գերեզմանէն յարուցանէր , 'ի զարմացումն

Հրէից եւ 'ի մխիթարութիւն մեծ քերց նորա :
Քան զամենայն կրօնս նախնեաց սրբազոյն
եւ ազնուազոյն Հրէից կրօնք են , որպէս եւ 'ի
նորումս Քրիստոնէութիւն որ եւ քան զՀրէու-
թիւն մեծարոյ եւ պատուական է : Հրեայք ոչ
միայն ունէին զգիտութիւն միոյն Աստուծոյ որ
հոգի է . 'ի վեր եւ ազատ 'ի նիւթոյ , այլ եւ
արգելեալ էր նոցա առնել պատկեր ինչ կամ
նմանութիւն որ զնա յանդիման կացուցանիցէ :
Սակայն Հրեայք որ սովորեալ էին պաշտել ըզ
դիս Եգիպտացւոց , մինչդեռ յանապատին էին
սկսան պաշտել կուռս . քանզի արարին որթ
ձուլածոյ , որպէս եւ սովորն էին Եգիպտացիք
'ի պաշտօն առնուլ զանասունս , որպէս զԱպի-
սրն , որ ազգ ինչ էր որթու կամ կովու . զի որ-
թն սակաւ ինչ փոքր է քան զընչուղ կամ
զերինջ որ է կով մատաղ : Յետ հաստատելոյ
յերկրին աւետեաց բազում անգամ անկան 'ի
կռապաշտութիւն եւ պաշտեցին զդիս Քանա-
նացւոց : Մինչեւ ցՂաւիթ բարեպաշտն քան
զամենայն թագաւորս ոչ գոյր հրէից տաճար
իրբեւ տեղի պաշտաման եւ զոհից : Ղաւիթ
ուխտեաց շինել տուն Աստուծոյ , այլ ոչ կա-
րաց : Սոզոմոն կատարեաց զուխտ հօր իւ-
րոյ եւ շինեաց տաճար հոյակապ որ մին էր 'ի
հրաշակերտից աշխարհի : Փիւնիկեցիք , բարե-
կամք Սոզոմոնի , տային մայրս 'ի մայրից Ալի-
բանանու , եւ ոսկին գայր 'ի Սոփերայ : Բայց

եւ յետ այնորիկ ոչ պակասեաց կռապաշտութիւն յարայելի . Սողոմոն իսկ գլխովին հրապուրեալ 'ի կանանց իւրոց ծխեաց խունկս կըռոց : Արդարեւ սկիզբն Հրէութեան լի էր ըսքանչելեօք , այլ սքանչելագոյն եւս է սկիզբն Քրիստոնէութեան :

Արպէս Ադամաւ սերեցաւ աղգ մարդկան յառաջ քան զժրհեղեղն , նոյնպէս եւ Նոյիւ լինէր յետ ջուրոցն հեղեղաց :

9 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Ածական (Քեր . թիւ 50 — 54 :)

Հարցմանք . — 1 . Ո՞ր բառերն ածական կ'ըսուին : - 2 . Քանի՞ տեսակ են : - 3 . Ո՞ր ածականները որակական կ'ըսուին : 4 . Քառի մը որակական ածական բլաղք ինչ հարցմամբ կը ճանչցուի : - 5 . Ածականներն ալ կը հոլովին եւ ինչպէս : - 6 . Հետեւեալ օրինակներուն մէջէն որակական ածականները ցուցուր :

1 . Մարդիկ յայնպիսի շարութիւն հատան , մինչեւ աճնազօշն Աստուծոյ կամել սատակել զնոսա : — Սակայն Նոյ , այր արդար , զտեալ շարհս առաջի Աստուծոյ՝ առնոյր 'ի նմանէ հրաման շինել տապան : Տապանն նաւ մի Ռծ էր 'ի կերպարանս արկեղ . Նոյ եմուտ անգր տամբ իւրով . եմոյծ անգր եւ զաղնուագոյնան յամենայն անասնոց : — Իբրեւ օրն սահճանեալ յԱստուծոյ հասանէր , անձրեւ սաստիկ լի .

նէր զքառասուն տիւ եւ զքառասուն զիշեր .
ծով յորդեալ զեղոյր , բարձրանային ջուրք իբ-
րեւ կանգունս երկոտասան 'ի վեր քան զլերինս
Բարձրանս , եւ մարդիկ եւ անասունք երկրի եւ
թռչունք երկնից սատակէին : — Արկիր ողող-
եալ կայր զաւուրս յիսուն , սակայն Աստուած
յիշեաց զՆոյ , աւաքեաց հսղմ' Ռծ եւ ուծգին
որ ցամաքեցոյց զջուրն :

Փիղ յաղբ է քան զամենայն անասունս ցա-
մարի . Հարէնի է , սակայն դիւրաւ մարթ է ա-
ծել զնա 'ի համբոյր : Չորիւք կանգնովք եւ կի-
սով չափ բարձր է , մարթ նորա որ դորչախառն
է եւ դուն ուրեք սպիտակ , լերկ եւ ամենե-
ւին առանց մազոյ է : — Ունի ականջս մեծա-
մեծս եւ աչս մանունս . վերին կողմն չրթանցն
երկայնեալ ձգի իբրեւ զխողովակ իմն երկայն
որ պատիճն կոչի . նովաւ ծծէ զօդ եւ ըմպէ
ջուր : — Փիղ պատճովն զծառս արմատաքի
խէ , քակէ զհանգոյցս , բանայ զիտականս , եւ
գրէ իօկ դրչաւ : — Ատամունք երկու ահագինք
զոր ժանիան կոչեն , բուսեալ կան ընդ վերին
կողմն ծամելեացն . 'ի նմանէ գործի վիզսակր :
— Փիղք կարի իմն յաճախ են յԱսիա . իբրեւ
նուաճիցի ընդ ձեռամբ մարդոյ , քան զամե-
նայն անասունս զգօնագոյն եւ ընտելագոյն ի-
նի . առնի ընտանի եւ հաւատարիմ' այնմ' որ
զնայն ինամիցէ . տայ նմա համբոյրս եւ քծինս :

լինի հնազանդ, մինչեւ թուի իմն թէ յառա-
ջագոյն իմանայցէ զամենայն զոր կամի տէր նո-
րա : — Ծունր եւս կրկնէ զի զխրին լիցի կա-
պել բեռինս :

Չօձ յազթանդամ, կամ զգազանն ինչ ծո-
վածին կոչեն գիրք վիշապ . որպէս զմարդ յազ-
թանդամ հսկայ անուանեն, նոյնպէս զօձ ցա-
մարային անճունի, եւ զգազանն ծովական լեռ-
նոձեւ, զկիտայն ասեմ եւ զգելիինաց, վի-
շապս անուանեն : — Չձկունս մեծամեծս ծո-
վածինս վիշապս կոչեն գիրք : Եւ այլ ինչ ոչ են
վիշապք՝ բայց կամ օձք մեծամեծք ցամարայինք,
կամ ձկունք անարիք ծովականք, զորոց ասեն
թէ լեռնարերձք եւ մեծամեծք են . եւ որս եւ
կերակուր նոցա մանր ձկունք են, որպէս եւ օ-
ձից մեծամեծաց մանր մանր ինչ ճճիք կամ ա-
նասունք :

13490-00
2286
39

10. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Յուցական ածական .
(Քեր . թիւ 55 :)

Հարցմունք . — 1. Յուցական ածականն ինչո՞ւ
համար կը դորձածուի : - 2. Յուցական ածականը հա-
յերէնի մէջ քանի՞ ձեւ ունի : - 3. Այս, այդ, այն,
ինչ կերպով կը ցուցնեն դոյականը : - 4. Արթութեան
մէջէն ցուցականները ցուցուր, եւ անոնց ինչ հոլով
ըլլալն ըսէ :

Ափրիկէ կղզի մի է լայն եւ քաղաքաւոր

որ յարեւելից հիւսիսոյ կից է ընդ ցամաքի երկ-
րան աշխարհի՝ որ պարանոցն Սուէզի կոչի :
Յայտմ մասին աշխարհի սակաւք են գետք եր-
կայնազնացք եւ գիւրինք 'ի նաւարկել : — Ի
նաւահանդիսոս այնր կողման ուր եղերք մի-
ջերկրական ծովուն են, դուն ուրեք գտանի
տեղի ապաւինի յապահով նաւաց : — Աչ ծո-
վակք միջերկրեայք, ոչ գետք մեծամեծք, եւ
ոչ ճանապարհք ինչ գոն 'ի տանել յապահովա
'ի միջոց անդր աշխարհին աշխարհիկ մեծի, զոր
ահագին անապաա կոչել 'ի դէպ է : — Տօթ
սաստիկ լինի յԱփրիկէ քանզի ընդ հասարակա-
ծիւ է. եւ չիք ինչ որ ամբիցէ զայն տօթ՝ բայց
անձրեւք տարեւորք, հողմ՝ ծովային եւ բարձրա-
բերձ տեղիք : Ընդ տօթադին դօտւով ոչ 'ի
ձմերայնոյ լինի ցուրտ, այլ յանձրեւաց. վասն
այնորիկ բազում ուրեք յաշխարհին յայնմիկ
երկու են փոփոխմունք օդոց (եղանակ), ա-
մառն եւ ձմեռն : — Տաղում վայրք են յերկրին
յայնմիկ որ անշէն եւ անմարդի են. փոխանակ
մարդոց էրէ վայրի եւ դաղանք կալեալ ունին
զվայրան, եւ ցրուեալ են ընդ ամենայն երկիրն
ընդ այն սրում տիրեն իսկ :

11. ԱՐԹՈՒԹԻՒՆ : Ստացական ածականներ .
(Քեր. թիւ 57, 58 :

Հարցմունք — 1. Ստացական ածականներն ինչ
բան իմացնելու համար կը գործածուին եւ սրոնք

են : - 2 . Ստացական ամսականները դոյականի հետ
գործածուած ասեն , ամեն հոլովներուն մէջ յոք
նակիի նշան կ'առնեն : - 3 . Արժութեան մէջէն ստա-
ցական ամսականները ցուցուր , եւ անոնց ինչ հոլով
ըլլալն ըսէ :

Այլ որ գեղեցկութեամբ խրով խոնարհա-
գոյն է քան զձի , չէ առանց իրիք վայելչու-
թեան , եթէ քաջ դարմանիցի : Յորժամ հասա-
նիցէ նմա ըմպել ջուր , դյատակն եւ զպայծառ
խնդրէ , եւ զայն եւս յոյժ սակաւ ըմպէ . ըզ-
ցուակ իւր ոչ արկանէ 'ի ջուրն . քանզի երկնչի
ասեն , յականջաց իւրոց զոր 'ի ջուրան տեսա-
նէ : — Արնչեւ լեալ երկից կամ չորից ամաց
ոչ առնու զիւր զկատարեալ աճումն . եւ մին-
չեւ ցքոան եւ հինգ ամ յերկարէ զկեանսն ,
ի մատաղութեան իւրում էչ առոյդ եւ կայ-
տառ է , այլ աշխատութիւն եւ լկանք վաղ
տան նմա կորուսանել զկայտառութիւնն , եւ
առնի յոյլ , ապուշ եւ անհաւան : Այլ երբէք զի
ընտելանայ յոյժ ընդ տեսան իւրում , 'ի հեռա-
տանէ ճամաչէ զնա , գտակաւ ընարէ : Յոր-
ժամ բեռնն զոր կապիցեն 'ի վերայ , կարի ծա-
նրր իցէ , գժկամս կի , ասեն , եւ վասն զգլխ-
կամակութիւնն յայտ առնելոյ՝ կորացուցանէ ըզ-
գլուխ իւր , եւ զականջն խոնարհեցուցանէ .
եւ եթէ կարի խստիւ որ վարիցէ զնա , զա-
տամուսնն ցուցանէ եւ թիւրէ զերեսն անհե-
գեղս :

Մինչևե սկիզբն արարեալ դորձերոյ՝ հարց
զմիտս չո եւ կշռեա զոյժ եւ դզօրութիւն քո :
— Այդ ետակք իմ, պարտ է մեզ հանապաղ զա-
ռաքինա թեամբ դալ, համ՝ դնել ցանկա թեանց
մերոց, տենչանաց, վաստակոց, հաճոյից մե-
րոց եւ սիրոյ մերում. համառօտ իսկ տակ
զամենայն զդնացս մեր ըստ Աստուծոյ Երինացն
յարդարել : — Արանք ըյս իմն են մտաց մերոց,
կանոն սլաթ մերոյ, հիմն յուսոյ մերոյ, եւ ա-
մենայն վշտոց մերոց դարման : — Ախճակ մեր
յաւխանից ՚ի ձեռին մերում է :

12. ԱՐԹՈՒԹԻՒՆ : Թուական ածականներ .
(Քեր. թիւ 59, 60, 61 :)

Հարցմունք. — 1. Թուական ածականներն ընդ-
հանրապէս ինչ կը ցուցնեն : - 2. Քանի տեսակ են .
- 3. Բացարձակ թուականներն ինչ կը ցուցնեն եւ
որոնք են : - 4. Մի թուական անունը հըլով է : - 5.
Երկուքէն մինչև տասն թուականներն հըլով է : - 6.
Մետասանէն մինչև վեցտասան որ հըլովման պէս
կը հըլովին : - 7. Աօթնեւտասն, ութեւտասն, ինն-
եւտասն ինչպէս կը հըլովին : - 8. Քսանէն մինչև
իննասն ինչպէս կը հըլովին : - 9. Հարիւրէն մինչև
ինն հարիւր ինչպէս կը հըլովին : - 10. Հազարն ու
բիւրը հըլով է :

Փարիզ քաղաք է մին ՚ի մեծամեծ քաղաքաց
աշխարհի. դրաւեալ ունի վայրս իբր հեկտարս
երեք հազար շորեք հարիւր. մեծագոյն երկայ-

նութիւնն նորա է ութ հազարամեար, եւ մեծա-
գոյն լայնութիւնն նորա վեց : — Քաղաքս այս
մեծանիստ ունի զկերպարանս ձուոյ, զոր Սէն
գեա շուրջ պատեալ հոյակապ թմբովք՝ ընդ
երկուս բաժանէ : — Չլխաւորք 'ի շինուածոց
նորա են երկերիւրք թուով, եկեղեցիք երեսուն
եւ եօթն, մի գրամասեղան, մի ակիբանոց վա-
ճառականաց, վաճառանոցք երեսուն եւ չորք,
եօթն վաճառախողոցք, վարժոցք եօթն, զօրա-
նոցք քառասուն եւ երկու, հիւանդանոցք կամ
հիւրանոցք քսան եւ եօթն, սպանդանոցք հինգ,
գերազմանատեղիք չորք, տպարանք տասն, այ-
լովքն հանգերձ (եւայն) : — Երկոքին եղերք
Սէն գետոյ կցին ընդ միմեանս եւ ընդ երկու-
ցունց կղզեաց որ կոչին Քաղաք եւ Սուրբ Առ-
տովիկոս, քսան եւ երիւք կամրջօք յորոց բա-
զուովք կախաղանատ. են : — Մարթ է ասել թէ
չիք յաշխարհի քաղաք որ ընդ սմա 'ի կշիռ հա-
մեմատութեան գայցէ, քանզի ունի բնակիչս
աւելի քան զբիւրս հարիւր, եւ չիք ինչ ազգ վա-
ճառականութեան, կամ ճարտարութեան կամ
տարազագործութեան եւ կամ հնարագիտու-
թեան որ օտար ինչ իցէ այսմ հոյակապ քա-
ղաքի :

Քան զամենայն կենդանիս որ կեան 'ի վե-
րայ երկրի ասնուագոյն մարդն է : Բազում
ազգս մարդկան բարոյիւք լեզուօք, սովորու-

Թեամբք եւ վայրօք 'ի միմեանց զատուցեալս
տեսանեմք. այլ Աստուած զամենեւին զնոսա
'ի միօջէ յարենէ արար, յառաջնոյ մարդոյն որ
Ադամն կոչէր: — Իբրեւ սակզժ Աստուած
զԱդամ, եզ զնա 'ի դրախտին փափկս թեան:
— Ղրախտն պարտէզ մի գեղեցիկ էր: Անդ էր
աղբիւր մի յորմէ շորեքին դեաք ելեալ սու-
գանէին զերկիրն. էին անդ եւ ծառք ազգի
ազգիք, յորոց 'ի միջի էին ծառք երկու, անուն
միումն ծառ կենաց, եւ անուն երկրորդին ծառ
գիտութեան բարւոյ եւ չարի: — Ասէ Աստ-
ուած զԱդամ. Յամենայն ծառոց զրախտիդ
կերիջիք, բայց 'ի միջէ անտի որ կոչի ծառ գի-
տութեան բարւոյ եւ չարի, անտի մի ուտիցէք:

13. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ: Դասաչան թուականներ.
(Քեր. թիւ 62, 63:)

Հարցմունք. — 1. Դասական թուականներն
ի՞նչ կը ցուցնեն: - 2. Ի՞նչպէս կը շինուին: - 3. Ա՛րք
ջին ու առաջին բառերն հօլովէ: - 4. Դասականնե-
րը որ հօլովման պէս կը հօլովին:

Սակաւք 'ի քաղաքաց այնչափ փոփոխմունս
կրեցին որպէս Երուսաղէմ: Նիստ մեծազօր
թագաւորացն Գաւթի եւ Սողոմոնի, եւ վայր
տաճարին որ տուն նախրական էր Աստուծոյ,
եւ շինեցաւ յոսկւոյն Սովիերաց եւ 'ի մայրիցն
Ախրանանու: Աւերեալ 'ի Բաբելոնացոց, յետոյ

ապա գեղեցիկ քան զառաջինն լինէր առ Մա-
կարայեցւովք եւ առ Հերովդիւ : Թիւ բնակ-
չացն Արուսազէմի 'ի ժամանակին յայնմիկ 'ի
բազում հարիւրս հազարաց հասանէր : — Աս-
տուած տայր թոյլ զի 'ի պատիժ պատուհասի
աստուածասպանու թեանն քանդեցի քաղաքն
եւ յամին եօթանասներորդի 'ի ձեռն Տիտոսի
Հռովմայեցւոյ 'ի հիմանց անտի տապալէր Ա-
րուսազէմ : — Անագան տրեմն միսանդամ
չինէր 'ի ձեռն Ադրիանոսի , եւ սորքն Հեղինէ
մայր Աստանդիանոսի բազում հոյակապ շին-
ուածովք զարդարէր զքաղաքն : — Ատրտիկք եւ
Արարայիք յեօթներորդում դարու տիրէին քա-
ղաքին . եւ յամին հազարորդի իննաներ րդի ու-
թերորդի հասանէր տիրել զբիստանէից , ոգք եւ
ունէին մինչեւ ցամն հազարերորդ հարիւրորդ
ութաներորդ եօթներորդ : — Հուսկ յետոյ բըռ-
նանային քաղաքին թուրքք յամին հազարորդի
հինգ հարիւրորդի եօթներասներորդի . այս
եօթներասներորդ անդամ էր զի Արուսազէմ
ընդ օտար իշխանօք եղև : — Այժմ' ունի բնա-
կիչս երեսուն հազար , սակայն ոչ ինչ այլ տե-
սանիցէ որ արտաբուստ , բոյց տունս խալխա-
րեալս : Սակայն եւ այնպէս ներքին քաղաքին
վայելուչ եւ ընչեղագոյն է քան զայն որ ար-
տաբուսան երեւիցի :

ներ . ինչ կը ցուցընեն , ինչպէս կը շինուին .
(Քեր . թիւ 64 — 67 .)

Հարցմանք . — 1. Անձներական կ'ըլլած թր-
ւականները որոնք են : - 2. Անձներական թուական-
ներն ինչ կը նշանակեն . - 3. Ասոնք ինչպէս կը շի-
նուին : - 4. Արթաթեան մէջէն անձներական թուա-
կանները ցոցոր : - 5. Ասոնց մէկը հ'ըլլի :

Ասիա մին յերեցունց մասանց հնոյ աշխար-
հին՝ ոչ միայն ամբողջ մեծաթեանն այլ եւ
պատմութեամբն եւ յիշատակօրն հետեան
քան զայլ մասունս աշխարհի նշանաւոր է : —
Անոր եղ. Աստուած զգրտական փափկութեան
ուր առաջին մտղն ստեղծու . — Ամբողջ են
զեղեցկութիւնք Ասիայ , ծովակօք , լեռանք ,
անաւտօք եւ բերովք եւ չորեքու մրք զեռովքն
որ են Ափրատ եւ Տիգրիս , Վեդոս եւ Ղանդէս :
— Անդ եղև սկիզբն երեցունց միաճեծան պե-
տութեանց . Ասորեստանեայցն , Մարաց եւ Պար-
սից : Անդ են եւ քաղաքք քաջ իբաց հինք ,
որպէս Նաբիլն եւ Նինուէ եւ Ալքատանք եւ
թանեքու մրք պարսպօք : — Անտի սկիզբն առին
զխոտութիւնք եւ արուեստք եւ կարգք քաղա-
քայինք . եւ որ քան զամենայն մեծն է՝ անդ եւ
զեւ սկիզբն բրիտանեան թեան , որ քարտու-
թեամբ երկատասանեցունց առաքելաց ընդ ա-
մենայն կողմանս երկրի տարածեցու :

15. ԱՐԹՈՒԹԻՒՆ • Անորոշ ածականներ •
(Վերջ . թիվ 68 — 70 :)

Հայցմանք . — 1 . Անորոշ ածականներն ինչ
կը ցուցնեն : — 2 . Անորոշ ածականները որո՞նք են :
— 3 . Ամեն մեկուն հարվման ձևը որն է : — 4 . Արթ-
թաթեանց մեջն անորոշ ածականները ցուցար եւ
ատենց ինչ հարվւալն ըստ :

Չա՛նձինս խարեմք , եթէ համարիցիսք թէ
մա՛հ սպասեալ մնայ մինչեւ կազմք եւ պատ-
րաստք դասնիցիսք երեւելոյ առաջի Աստու-
ծոյ . մա՛հ ՚ի միում վարկենի յական թեթափել
մարթի հարկանել զմեզ : Այ սպարէն բազում
անգամ աեսանեմք արս երիտասարդս որ ոչ ալ
ինչ խորհիցին բայց ուրախ լինել . եւ յանկար-
ծակի հասեալ ՚ի վերայ մահաւան տանիցի ըզ-
նոսա առաջի ահասոր ատենին : — Վանիցս
անգամ լուալ է մեր եթէ այս անտն ոք ՚ի սը-
րոյ հարուածոյ սպանաւ , այլ ոք ՚ի ջուր հեղ-
ձաւ . միւս՝ եւս այլ ՚ի բարձաէ անկեալ զգլու-
խն ջախջախեաց . ոմն յուսելն վշեաց զողին .
այլ ոմն ՚ի խաղալն , տմանք ՚ի հրոյ կոյեանն ,
այլք ՚ի սրոյ , կէսք՝ ՚ի ձեւաց աւազակաց .
այսպէս վախճան ամենայն մարդկան մահ է ,
եւ իւրաքանչիւր ք միով իւրք պատճառաւ

* Միւս բանն ընտիր մատենագրաց մեջ սովորա-
բար է . շարկապով մեկտեղ կը դորձած ուրի :

** կէս բառը հայերէն «մա»ի նշանակութեամբ
գործածել սովորութիւն է :

վճարէ զկեանսն : Աեանք մարդոյ իբրև զբա-
ռեր իմն անցանեն . աևս զինչ ինչ եղեն որոց
նմանողն լինել կամիս , եւ զորոց զգնացսն գը-
նաս . մի գուցէ եւ քեզ հասանիցէ կրել զոր
նորայն կրեցին . ինմին վտանգի կաս :

Ի մնալն Պաղտսի յԱթէնս . . . ոմանք յԱ-
պիկոս բեանցն եւ ՚ի Վատյիկեանց փիլիսոփայից
հակառակէին ընդ նմա : Ոմանք տակին . Չինչ
կամիցի սերտանաքաղս այս խօսել . իսկ այլք՝
թէ Օտարոտի ին գից թաի պատմիչ լինել :
— Աւ առեալ զնա ածին յԱրիսպաղոնս եւ ա-
սէին : Ասրասյուք իմանալ թէ զինչ է նոր
վարդապետս թխնդ որ ՚ի քէն պատմի . օտա-
րացուցիչս ին բերես ՚ի լսելիս մեր . կամի՞ք զի-
տել թէ զինչ կամիցի այս լինել : Չի Աթէնա-
ցիք ամենեքին ոչ յայլ ինչ պարապէին բայց
ասել ինչ կամ լսել նորազոյնս : — Ակաց Պաղ-
տս ՚ի մէջ Արիսպաղինս եւ ասէ . Արք Աթե-
նացիք , ըստ ամենայնի իբրև պաշտօնաւէրս
տեսանեմ զձեզ . քանզի շրջեալ եւ անսեալ բզ-
պաշտամունս ձեր , գաի բաղին մի յորում զըր-
եալ էր . «Սնծանօթի Սատուծոյ» . զոր գուք
յանծանօթս պաշտէք՝ եւ զնոյն պատմեմ ձեզ :
Սատուած որ արար զաշխարհս եւ զամենայն
որ ՚ի նմա , նա երկնից եւ երկրի տէր է . ոչ ՚ի
ձեռագործ տաճարս բնակէ , եւ ոչ ՚ի ձեռաց
մարդկան պաշտի իբրև կարօտ խմիք , Նա տայ

ամենայնի կեանս եւ շունչ եւ զամենայն ինչ : :
 եւ ոչ հեռի իսկ է յիւրաքանչիւր ումեքէ 'ի
 մէնջ, որպէս ոմանք 'ի ձերոց ճարտարաց ասա-
 ցին թէ նորա եւ ազգ իսկեմք : — Բայց զժա-
 մանակս անդիտու թեանն անտես արարեալ Աս-
 տուծոյ, արդ զայս պատուիրէ մարդկան՝ Ամե-
 նայն ումեք տպաշխարել :

16. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Գերանուն . (Քեր . թիւ
 71—81 :

Հարցմունք — 1 . Ո՞ր տեսակ բառեր դերանուն
 կ'ըսուին : - 2 . Գերանունն ալ անուան պէս թիւ եւ
 հոլով ունի՞ : - 3 . Քանի՞ տեսակ է : - 4 . Ո՞ր դերանուն-
 ներն անձնական կ'ըսուին : - 5 . Դէմքը քանի՞ է : - 6 .
 Անձնական դերանունները որո՞նք են : - 7 . Անձնա-
 կան դերանուններն հոլովէ : - 8 . Հետեւեալ օրինակ-
 ներուն մէջէն անձնական դերանունները ցուցուր ,
 եւ ամեն մէկուն ինչ թիւ , հոլով եւ դէմք ըլլալն ը-
 սէ : - 9 . Ն^ա , անձնական դերանունը ուրիշ քանի՞
 կերպ ունի եւ ինչ կը ցուցնեն : - 10 . Ս^ա , Դ^ա , Ե^ա
 դերանունն՝ աչս , աչք , աչն անձնականէն ինչ տարբե-
 րութիւն ունի : - 11 . Ո՞ր բառը յոգեբերան դերա-
 նուն կ'ըսուի : - 12 . Յարարեցականը հոլովէ : - 13 .
 Նախընթաց կրթութեան օրինակներուն սէջ յարա-
 բերական դերանունները ցուցուր , եւ ինչ թիւ ու-
 նենալն ըսէ : - 14 . Ո՞ր բառերը Ժեմադարչ դերանուն
 կ'ըսուին : - 15 . Փոխադարձ դերանուններն ու անոնց
 ինչ հոլով ըլլալը նախընթաց օրինակներուն մէջէն
 ցուցուր :

Ազրիպպաս ասէ ցՊաւղոս . հրամայեալ է

վասն քս խօսել: Յայնժամ Պաւղոսի ձգեալ զձե-
ռըն առնէր պատասխանի: Վասն ամենայն ամ-
բաստանութեան Հրէիցդ զինէն, արքայ Ադ-
րիպպա, համարիմ զանձն երանելի. զի քս ա-
ռաջի այսօր տալոց եւմ պատասխանի. մանա-
ւանդ զի գիտալ իսկ ես ամենայն կրօնից եւ
խնդրոց Հրէից. վասն որոյ ազաչեմ երկայնմը-
տութեամբ լսել ինձ, — Աս իսկ ինքնին պատ-
շաճ համարէի զբազում ինչ հակառակ անուանն
Յիսուսի Նազարեցոց գործել. զոր եւ արարի
իսկ յԱրուսաղէմ. զբազումս ՚ի սրբոյն եւս բան-
տարդել առնէի, եւ զսպանելոյն նոցա բերէի
համար, եւ բազում անդամ պատժեալ զնոսմ
բռնադատէի հայհոյել: — Ղնայեալ ՚ի Պամաս-
կոս իշխանութեամբ եւ հրահանօք Քահանայա-
պետիցն, զմիջառուրբն ՚ի ճանապարհի տեսի,
արքայ, յերկնից առաւել քան զպայծառու-
թիւն արեղական ծաղեալ զինեւ լոյս, եւ ըզ-
նոքօք որ ընդ իսն երթային. եւ յամենեցուն
մեր անկանելն յերկիր՝ լուայ ձայն որ ասէր զիս
Արքայեցոց բարբառովն. Սաւուղ Սաւուղ,
զի հարածես զիս. խիտ է քեզ ընդդէմ խժանի
աքայել: Աւ ես ասեմ. Ա՛վ ես, Տէր. եւ Տէր
ասէ. Աս եմ Յիսուս զոր դուն հարածես. այլ
արի եւ կայ ՚ի վերայ ստից քոց. զի վասն այ-
նորիկ եր'ուեցայ քեզ՝ առնուլ զքեզ ՚ի ձեռն
պաշտօնեայ եւ վկայ որոց տեսերդ: — Աւստի,
արքայ Ադրիպպա, ոչ եղէ անհաւան երկնա-

ւոր տեսլեանն, այլ նախ որոց 'ի Ղաամստիոսն
 եւ յԵրուսաղէմ էին եւ ընդ ամենայն դաւաա-
 սրն Հրէաստանի եւ 'ի Հեթանոսս' պատմեցի
 զղջանալ եւ դառնալ յԱստուած կենդանի :
 — Ասան այնորիկ Հրէից կալեալ զիս 'ի տա-
 ճարին' կամէին սպանանել : -- Աորս զայս պա-
 տասխանի տուեալ, Փետոսս 'ի ձայն մեծ ասէ .
 Մոլիս, Պաւղէ, բազում դպրութիւնք զքեզ 'ի
 մոլութիւն (կատաղութիւն յիմարութիւն) դար-
 ձուցանեն : Իսկ Պաւղոս ասէ . Աչ մոլիս, քաջդ-
 Փետոսս, այլ զցածութեան եւ զճշմարտու-
 թեան բանս բարբառիս. գիտակ իսկ է այսո-
 ցիկ արքայ ընդ որում համարձակեալդ խօսիս .
 քանզի ծածկել 'ի քէն իմիք 'ի սոցանէ չառ-
 նում յանձն : — Յոտն եկաց արքայն եւ դաւաա-
 ւորն եւ Բերենիկէ եւ որք ընդ նոսայն նստէին :
 Եւ իբրեւ դնացին, խօսէին ընդ միմեանս եւ
 ասէին . Աշինչ արժանի մահու կամ կապանաց
 գործէ այրս այս :

17. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ (Բեր. թիւ 82—89) Բայ :

Հարցմունք — 1. Բայն ինչ տեսակ բառ է : - 2.
 Քանի՞ տեսակ բառ կայ : - 3. Կական բայը որն է : -
 4. Արթութեան մէջէն կական բայերը ցուցուր : - 5.
 Կերգործական բայը որն է : - 6. Արթութեան մէջէն
 ներգործական բայերը ցուցուր : - 7. Ո՞ր բայերը կը-
 բաւորական կրնան ունենալ : - 8. Կերգործականն
 ինչ կը նշանակէ . կրաւորականն ինչ կը նշանակէ

- 9. Արթուրեան մէջէն կրաւորական բայ մը ցուցուր :
- 10. Չէզոք բայն ի՞նչ կը նշանակէ : - 11. Չէզոք բային ու ներդործականին նշանը որն է : - 12. Արթուրեան մէջէն շէշ ցուցնող չէզոք բայերը ցուցուր :
- 13. Ըլլաւ ցուցնող բայերը ցուցուր :

18. ԱՐԹՈՒԹԻՒՆ : (Քեր . թիւ 90—98 :

Հարցմունք . — 1. Բայերն ի՞նչ ունին . (թիւ , դէմք , եւ այլն) : - 2. Բայերուն թիւն ի՞նչ է : - 3. Արթուրեան մէջէն հինգ հատ եղակի , հինգ հատ ալ յոքնակի բայ ցուցուր : - 4. Բայերուն դէմքը քանի՞ է : - 5. Արթուրեան մէջէն առաջին , երկրորդ եւ երրորդ դէմքի բայեր ցուցուր : - 6. Բայերուն ժամանակը քանի՞ է : - 7. Եղանակը քանի՞ է , եւ ամեն մէկն ի՞նչ կը ցուցնէ : - 8. Արթուրեան մէջէն սահմանական եղանակի բայերն ըսէ : - 9. Հրամայական եղանակի բայերն ըսէ : - 10. Ստորադասականներն ալ ցուցուր : - 11. Աներեւոյթներն ալ կրնա՞ ցուցնել : - 12. Արթուրեան մէջ ներկայ ժամանակի բայերը որո՞նք են : - 13. Անիտարները որո՞նք են : - 14. Կատարեալները որո՞նք են : - 15. Ապառնիները որո՞նք են :

19. ԱՐԹՈՒԹԻՒՆ : (Քեր . թիւ 99—101 :

Հարցմունք . — 1. Թիւ , դէմք , ժամանակ եւ եղանակ ցուցնելու համար բայն ի՞նչ կ'ըլլայ : - 2. Բայերուն այսպէս վերջաւորութեանը փոխակերուն ի՞նչ կ'ըսուի : - 3. Հայերէնի մէջ քանի՞ տեսակ խոնարհման ձեւ կայ , եւ ասանք ի՞նչ կը կոչուին : - 4. Չորս լծորդութեանց վերջաւորութիւններն ըսէ : - 5. Նա-

խընթաց կրթութեանց մէջէն առաջին լծորդութեան
բայերը ցուցուր : - 6. Երկրորդ լծորդութեան բայե-
րը ցուցուր : - 7. Երրորդ լծորդութեան բայերը ցու-
ցուր : - 8. Չորրորդ լծորդութեան բայերը ցուցուր :

20. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Էական բայ : (Քեր . թիւ
103 , 104 :)

Հարցմունք : — 1. Էական բայերը խոնարհէ : -
2. Վարի օրինակին մէջ էական բայերը ցուցուր , եւ
անոնց ինչ թիւ , դէմք , ժամանակ եւ եղանակ ըլ-
լալն ըսէ : - 3. Ե՞՞ բային բուն հրամայականը ո՞րն է ,
եւ ի՞նչպէս կը գործածուի : - 4. Գո՞՞ բայը ե՞՞ բային
պէս կը գործածուի , կ'ըսուի՞ հիւանդ գո՞՞ , հնազանդ գո՞՞ ,
փոխանակ հիւանդ ե՞՞ , հնազանդ լինել , ըսելու :

21. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Առաջին լծորդութեան
բայեր . (Քեր . թիւ 103—110 :)

Հարցմունք : — 1. Առաջին լծորդութեան բա-
յերը քանի՞ ձեւ ունին : - 2. Առաջին լծորդութեան
բայ մը խոնարհէ : - 3. Աս լծորդութեան առաջին
ձեւին ներկային մէջ՞ բային արմատին վրայ ի՞նչ կ'ա-
ւելնայ . (ե՞՞ , ե՞՞ , է եւ այլն) : - 4. Անկատարին մէջ բա-
յին արմատին վրայ ի՞նչ կ'աւելնայ . (ե՞՞ , ե՞՞ , ե՞՞ եւ
այլն) : - 5. Կատարեալին մէջ ի՞նչ կ'աւելնայ . (ե՞՞ ,
ե՞՞ , ե՞՞ , եւ այլն) : - 6. Ապառնուցն մէջ . (ե՞՞ , ե՞՞ ,
ե՞՞) :

* Գո՞՞ բայը աշխարհարարին հայ բային նշանակու-
թիւնն ունի . Ոչ գոյ այլ Աստուած բաց 'ի նմանէ ,
Անկէ ուրիշ Աստուած չկայ :

եօռէ , եւայլն) : - 7. Հրամայականին մէջ . (ես , եօռէ) :
- 8. Ստորադասականին մէջ . (եօռէ՛ , եօռե՛ս , եօռէ , եւայլն) :
- 9. Աներեւութին մէջ . (եւ) : - 10. Ընդունելութիւն
անցեալին մէջ . (ես) : - 11. Ապառնի ընդունելու-
թեան մէջ . (եւր) : (Վարժապետը նոյն հարցումսե-
րը աս լծորդութեան երկրորդ ձեւին բայերուն հա-
մար , եւ ասկէ ետքը երկրորդ , երրորդ եւ չորրորդ
լծորդութեան բայերուն համար ալ ընէ . այսինքն
թէ՛ ամեն մէկ ժամանակին մէջ բային արմատին վը-
րայ ինչ գիր կամ մասնիկ կ'աւելնայ) : - 12. Աս լը-
ծորդութեան առաջին ձեւին ասկ կան «նէ՛՛ վեր-
ջաւորած բայեր որոնք է՛՛ վերջաւորածներուն պէս կը
խոնարհին , եւ սլատճառն ինչ է : - 13. Կան է՛՛ վեր-
ջաւորած բայեր որոնք «նէ՛՛ վերջաւորուածներուն
պէս կը խոնարհին . եւ որոնք են : - 14. Հասանէ՛՛ ին
պէս խոնարհող բայերուն արմատը՝ բային որ ժամա-
նակն է : - 15. Աս բայերուն մէջ որ գրերն են որ
բային արմատին մէջ արմատական գրին կը փոխ-
ուին . (ե , ը , «) : - 16. Աս լծորդութեան մէջ որ բա-
յերուն կատարեալ եզակի երրորդ դէմքին սկիզբը
է գիրը կ'աւելնայ : - 17. Չայնաւորով սկսող բայերէն
որոնք են որ է գիրը կ'առնեն : 18. - Հասանէ՛՛ բային որ
գրն է որ արմատական ժամանակներուն մէջ կը
կորսուի ,

22. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Երկրորդ լծորդութեան
բայեր . (Քեր . թիւ 111—114 :)

Հարցմունք : — 1. Երկրորդ լծորդութեան բա-
յերը քանի՞ ձեւ ունին : - 2. Աս լծորդութեան երկու
ձեւէն ալ մէյմէկ բայ խոնարհէ : (Տղաք առջի լծոր-
դութեան մէջ ըրածներուն պէս՝ հոս ալ մէկիկ մէ-

կիկ ըսեն թէ ի՞նչ եւ անձ վերջաւորած բայերուն
ժամանակներն՝ արմատին վրայ ի՞նչ աւելցնելով կը
շինուին) : - 3. Կան անձ վերջաւորած բայեր ու
րոնք ի՞նչ վերջաւորուածներուն պէս կը խոնարհին , եւ
պաշտօնն ի՞նչ է : - 4. Կան ի՞նչ վերջաւորածներ ու
րոնք անձ վերջաւորածներուն պէս կը խոնարհին :
- 5. Երկրորդ լծորդութեան երկրորդ ձեւին , այսինքն
անձ վերջաւորածներուն մէջ ո՞ր բայերն են որոնց հը-
րամայականին յոքնակին արտօն ըլլալու տեղ՝ երբ
կ'ըլլայ :

23. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Երրորդ լծորդութեան
բայեր : (Քեր . թիւ 145—148 :)

Հարցմունք : — 1. Աս լծորդութեան երկու ձեւ
էն ալ մէյմէկ բայ խոնարհէ : - 2. Երրորդ լծորդու-
թեան առաջին եւ երկրորդ ձեւերուն մէջ՝ ամեն մէկ
ժամանակը շինելու համար բային արմատին վրայ
ի՞նչ կ'աւելնայ : - 3. Կան անձ վերջաւորուած բայեր ու
րոնք անձ վերջաւորածներուն պէս կը խոնարհին .
եւ որոնք են : - 4. Սրանման պէս խոնարհող բայերէն
կան ոմանք որոնց հրամայականը արտօն ըլլալու
պէս կ'ըլլայ : - 5. Անձ վերջաւորած բայերուն համար ի՞նչ գի-
տելիք կայ :

24. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Չորրորդ լծորդութեան
բայերը : (Քեր . թիւ 119—124 :)

Հարցմունք : — 1. Աս լծորդութեան բայերը
քանի՞ ձեւ ունին : - 2. Աս լծորդութեան երկու ձեւ
էն ալ մէյմէկ բայ խոնարհէ : - 3. Աս լծորդութեան
երկու ձեւին ալ ժամանակները՝ բային արմատին վը-

բայ ինչ աւելցնելով կը շինուին : - 4. Աս լծորդութեան առաջին ձեւին տակ դացող բայերուն արմատը՝ բային ո՞ր ժամանակն է : - 5. Աս լծորդութեան առաջին ձեւին տակ դացող ո՞ր բայերուն կատարեալ եզակի երրորդ դէմքին վրայ է գիրը կ'աւելնայ : - 6. Չայնաւորով սկսողներէն որոնց վրայ է գիրը կ'աւելնայ : - 7. Աս լծորդութեան նո՞ւս վերջաւորած բայերուն ն գիրը արմատական ժամանակներուն մէջ ինչ գիրի կը փոխուի : - 8. Ընկենո՞ւս բային հրամայականը ինչպէս կ'ըլլայ : - 9. Նո՞ւս վերջաւորած ո՞ր բայերն են որոնց ն գիրը արմատական ժամանակներուն մէջ կը կորսուի :

25. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Ներդործական բայերուն կրաւորականը : (Քեր . թիւ 125—131 :)

Հարցմունք : — 1. Առաջին լծորդութեան և 5 եւ ա՛նէ՛ս բայերը կրաւորական ընելու համար ինչ ընելու է : - 2. Երկրորդ լծորդութեան , այսինքն՝ է՛ս եւ ա՛նէ՛ս վերջաւորած բայերուն կրաւորականն ինչպէս կ'ըլլայ : - 3. Երրորդ լծորդութեան առաջին ձեւին , այսինքն՝ ա՛ժ վերջաւորածներուն կրաւորականն ինչպէս կ'ըլլայ : - 4. Իսկ ա՛նա՛ժ վերջաւորածներուն կրաւորականն ինչպէս կ'ըլլայ : - 5. Ասոնց ստորագատականն ալ ներդործականին հետ մի եւ նո՞յն է : - 6. Չորրորդ լծորդութեան առաջին ձեւին կրաւորականն ինչպէս կ'ըլլայ : - 7. Չորրորդ լծորդութեան երկրորդ ձեւին կրաւորականն ինչպէս կ'ըլլայ : (Թող աշակերտները վարժութեան համար շորս լծորդութեանց ամեն մէկ ձեւէն ներդործական բայեր՝ կրաւորականի դարձնեն , կամ կրաւորական ձայնով խոնարհեն :)

26. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Բայերուն անկանոն կամ
զարտուղի խոնարհումը : (Քեր . թիւ 133 :

Հարցմունք : — 1. Անկանոն բայերը ո՞ր ժամանակներուն մէջ կանոնաւոր բայերէն տարրեր խոնարհում ունին : - 2. Անէ՛մ, աւէ՛մ, գիտէ՛մ, եւ ղնէ՛մ բայերը խոնարհէ : - 3. Ըճոյէ՛մ, լէ՛մ, կարէ՛մ եւ ճանաչէ՛մ բայերը խոնարհէ : - 4. Մեղանչէ՛մ, յառնէ՛մ, ուրէ՛մ, եւ յանցանէ՛մ բայերը խոնարհէ : - 5. Մարնէ՛մ, երկնչէ՛մ, ըստէ՛մ եւ ըստնէ՛մ, բայերը խոնարհէ : - 6. Կորնչէ՛մ, հանգնէ՛մ, ճափնէ՛մ եւ ճափնչէ՛մ բայերը խոնարհէ : - 7. Փախնէ՛մ, ընդհաննէ՛մ, ուննէ՛մ եւ փաննէ՛մ բայերը խոնարհէ : - 8. Գամ, երևամ, լամ եւ կամ բայերը խոնարհէ : - 9. Կեամ, քամ, այսնամ, եւ երդնամ բայերը խոնարհէ : - 10. Զարննամ, ոսփնամ, ջաննամ, եւ քաղցնամ բայերը խոնարհէ :

27. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Ներդործական զարտուղի բայերուն կրաւորականը : (Քեր . թիւ 134 — 141 :

Հարցմունք : — 1. Անէ՛մ, աւէ՛մ, գիտէ՛մ, ղնէ՛մ բայերուն կրաւորականը խոնարհէ : - 2. Ըճոյէ՛մ, ճանաչէ՛մ բայերուն կրաւորականը : - 3. Ուրէ՛մ, լէ՛մ, քամ բայերուն կրաւորականը : - 4. Ուրէ՛մ բային կատարեալն ու հրամայականը ուրիշ ինչպէս կ'ըլլայ, եւ ո՞րն աւելի սովորական է :

Հետեւեալ օրինակները 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 կրթութեանց համար են :

Յովսէփ քան զամենայն եղբարս իւր սիրելի էր հօր իւրում Յակովբայ : Եղբարք նորա նա-

Խանջեցան ընդ նա, եւ առեալ զնա Վաճառեցին
վաճառականաց Խամայելացւոց որք ածին զնա
յՆգիպոսս :

Յովսէփ անդստին 'ի մանկութենէ իւրմէ
նշանաւոր եղէ խմաստութեամբն եւ աստուած-
պաշտութեամբ : Սէրն որով «իբեր զնա հայր
նորա, եւ երազքն որ զհանդերձեալ մեծութիւն
նորա Գոշակէին, պատճառք շինէին նախանձու
եղբարցն որք աբէին զնա 'ի դուբ, եւ ասլա հան-
եալ անտի' Վաճառեցին զնա Խամայելացւոց : Խա-
մայելացիքն որ վաճառականք էին, ածին զնա
յՆգիպոսս եւ Վաճառեցին զնա առն ումեմն որ
Պետափրէսն կոչէր, եւ այլն էր քուրմ' : Յովսէփ
եղէ ծառայ 'ի տան Պետափրեայ :

Յետ ամաց ինչ Յովսէփ երկնաւոր աղղե-
ցութեամբ մեկնեաց զխորհրդաւոր զերազն
զոր ետես Փարաւոն արքայ : Յայնժամ կոչէր
զնա թագաւորն առ իւր, եւ կարգէր զնա իւր
պաշտօնեայ, եւ հրաման առնէր ամենեցուն որ
ընդ իւրով իշխանութեամբ էին, հնազանդ լի-
նել Յովսէփայ :

Յետ սակաւ միոյ դէպ լինէր որդւոցն Յա-
կորայ ներել 'ի սովէ եւ դալ յՆգիպոսս առ-
նուլ ցորեան : Աբրեւ զիտաց Յովսէփ եթէ ըս-
տրըջացան եղբարքն ընդ շարխան զոր արարին,
եւ ծանօթս նոցա, եւ հրաման ետ նոցա եր-
թալ ածել զհայր իւրեանց :

Արդարեւ եկն Յակովբ բնակել յՆգիպոսս

ամենայն տամբ իւրով, ոգիք իբրեւ եօթանաս-
տուն . եւ եկաց այլ եւս ամս եօթներւտասն :
Յետ մահուան սրբոյ նահապետին՝ ետ Յովսէփ
տանել զմարմին նորա յերկիրն Քանանու, եւ
դնել զնա ՚ի շիրմին Աբրահամու . մեռաւ եւ
ինքն հարիւր եւ տասն աւաց . եւ ՚ի մեռանել իւ-
րում ասէր ցեղբարս իւր եթէ այց առնելոց է
նոցա Աստուած եւ տանելոց է զնոսա յերկիրն
զոր խոստացաւ նոցա :

Այր ոմն էր մեծատուն, եւ ազանէր բե-
հեզս եւ ծիրանիս, եւ ուրախ լինէր հանապազ
առատապէս . եւ աղքատ ոմն անուն Ղազար-
ոս, անկեալ դնէր առ դրան նորա վիրաւոր-
եալ . եւ ցանկայր ընուլ զորովայն իւր ՚ի վշրա-
նացն որ անկանէին ՚ի սեղանոյ մեծատանն . այլ
եւ շունք եւս դային եւ լիզուին զվէրս նորա .
Եղեւ մեռանել աղքատին, եւ տանել զնա հը-
րեշտակաց ՚ի գողն Աբրահամու . մեռաւ եւ
մեծատունն եւ թաղեցաւ . եւ ՚ի գժոխան ամ-
բարձ զաչս իւր մինչ ՚ի տանջանս էր, ետես
զԱբրահամ ՚ի հեռաստանէ եւ զՂազարոս ՚ի
գող նորա հանգուցեալ : Աղաղակեաց եւ ասէ .
Հայր Աբրահամ, ողորմեաց ինձ, եւ առաքեա
զՂազարոս զի թացցէ զժագ մատին իւրոյ ՚ի
Զուր, եւ զովացուսցէ զլեզու իմ, զի պապա-
կիմ ՚ի տապոյ աստի : — Եւ ասէ ցնա Աբրա-
համ . Արդեակ, յիշեա զի ընկալար անդէն ըզ-

բարիս քո 'ի կեանս քո , եւ Ղազարոս նոյնպէս
զչարչարանս , արդ սա աստ մխիթարի , եւ դու
այդը պապակիս : Եւ 'ի վերայ այսր ամենայնի վիճ
մեծ է ընդ մեզ եւ ընդ ձեզ . եթէ կամիցին աս-
տի առ ձեզ անցանել՝ ոչ կարեն . եւ ոչ այտի ոք
առ մեզ անցանել : — Ասէ մեծատունն . Արդ
ազաչեմ՝ զքեզ , հայր , զի արձակեցես զդա 'ի
տուն հօր խնդ . են իմ անդ եղբարք հինգ , որ-
պէս զի տայցէ նոցա վկայութիւն , զի մի եւ նո-
քա դայցեն յայս տեղի տանջանաց : — Եւ ա-
սէ Աբրահամ . Ունին զՄովսէս եւ զմարգա-
րէսն , նոցա լուիցեն : Եւ նա ասէ . Ոչ , հայր
Աբրահամ , բայց թէ 'ի մեռելոց ոք երթիցէ առ
նոսա , եւ ասպաշխարեցեն : Եւ ասէ ցնա Աբ-
րահամ . Եթէ Մովսիսի եւ մարգարէիցն ոչ լը-
ւիցեն , եւ ոչ՝ թէ 'ի մեռելոց ոք յառնիցէ՝ հա-
ւատասցեն :

Հայկ նահապետ է ազգին Հայոց : Պատմի
վասն նորա թէ էր մին յառաջնորդաց աշտա-
րակաշինութեանն : Եւ վինէր իբրեւ Բէլ կամէր
բռնանալ 'ի վերայ ամենեցուն , Հայկ նմա հը-
նազանդել չառնոյր յանձն : Աին Հայկոյ որդիք
եւ թոռունք , դոյր նորա եւ զօր սակաւ , այլ
ընտիր : Հայկ հանդերձ իւրովքն ասպատակը ե-
ղեւ 'ի Բելլայ , եւ եկն յերկիր մի որ յետոյ յա-
նուն նորա կոչեցաւ Հայք : Երբեւ լու եղեւ Բե-
լայ եթէ Հայկ յետս եկաց , առաքէր պատգա-

մաւորս եւ ասէր . Ի բաց կաց 'ի հպարտու-
թենէ այտի , եւ հնազանդ լեր ինձ : Արհամար-
եաց Հայկ զպատգամաւորսն Բերայ , եւ ասէ
ցորդիս իւր . Լերուք արք զօրութեան . ոչ գոյ
մեզ այլ յոյս փրկութեան բայց սպանանել
զԲէլ եւ լինել ազատ : — Զայրացեալ Բերայ ընդ
համարձակութիւնն Հայկայ , գայր 'ի վերայ նո-
րա զօրօք : Կադմաս թռն Հայկայ խնացեալ ա-
ռաքէր պատգամ առ Հայկ . Ողջ լեր , ասէ ,
քաջդ դիւցազանց , Բէլ գայ 'ի վերայ մեր զօ-
րօք : Յայնժամ ժողովեալ Հայկայ զարս իւր , եկն
պատահեաց Բերայ , եւ եղեն ճակատք . եւ 'ի
ճակատուն մեռանէր Բէլ , եւ զօրքն փախստա-
կան լինէին : Զդիակնն Բերայ թաղէր Հայկ 'ի
բարձրաւանդակ տեղւոջ զի եղիցի նշան մեծի
յաղթութեանն :

Մինչեւ բնաւ էր ինչ , ասեն , ոչ երկինք եւ
ոչ երկիր եւ ոչ այլ ինչ արարածք որ յերկինս
կամ յերկրի , Զրուան ոմն անուն էր որ թարգ-
մանի բախտ կամ փառք : Զհազար ամ յաշտ
(զոհ) արար զի թերեւս որդի մի լինիցի նմա
որում անուն Արմիզդ , որ զերկինս եւ զերկիր
եւ զամենայն որ 'ի նմա՝ առնիցէ . եւ յետ հա-
զար ամի յաշտ առնելոյ՝ սկսաւ ածել զմտաւ ,
ասէ . Յգո՛ւտ ինչ իցէ յաշտս զոր առնեմ , եւ
լինիցի՝ ինձ որդի Արմիզդ , եթէ 'ի զուր ինչ ջա-
նայցեմ : — Եւ մինչդեռ նա զայս խորհէր , Ար-

միզդ եւ Արհմն յղացան . Արմիզդն 'ի յաշտն
առնելոյ , եւ Արհմնն 'ի յերկուանալոյ անտի :
Ապա իմացեալ Ջրուանայ ասէ . Երկու որդիք
են . որ ոք 'ի նոցանէ վաղ առ իս հասցէ , զնա
թագաւոր արարից : — Եւ ծանուցեալ Արմիզդի
զխորհուրդս հօրն՝ յայտնեաց Սրհմենին . ասէ .
Ջրուան հայր մեր խորհեցաւ , թէ ոք 'ի մէնջ
վաղ առ նա երթիցէ , զնա թագաւորեցուցէ :
Եւ զայն լուեալ Սրհմենին՝ աճապարեաց , եւ
եւ եկաց առաջի հօրն : Եւ տեսեալ զնա Ջրու-
անայ՝ ոչ գիտաց եթէ ո՞ ոք իցէ . եւ հար-
ցանէր եթէ Ո՞վ ես դու : Եւ նա ասէ . Ես եմ
որդին քո : Ասէ ցնա Ջրուան . Իմ որդին անու-
շահոտ եւ լուսաւոր է , եւ դու խաւարին եւ
ժանտահոտ ես : — Եւ մինչդեռ նորա զայս ընդ-
միմեանս խօսէին , ծնեալ Արմիզդի 'ի ժամու իւ-
րում լուսաւոր եւ անուշահոտ , եկն եկաց առա-
ջի Ջրուանայ : Եւ տեսեալ զնա Ջրուանայ՝ գի-
տաց եթէ Արմիզդ որդի նորա է վասն որոյ ըզ-
յաշտն առներ . եւ առեալ զբարամունսն (դա-
ւազան) զոր 'ի ձեռին իւրում ունէր , որովք
զյաշտն առնէր , ետ ցԱրմիզդ եւ ասէ . Տայժմ
ես վասն քո յաշտ առնէի , յայսմհետէ դու
վասն իմ առնիցես : — Եւ 'ի տալ Ջրուանայ
զբարամունսն յԱրմիզդ եւ օրհնել զնա , մատուց-
եալ Սրհմենի առաջի Ջրուանայ՝ ասէ ցնա .
Ոչ այնպէս ուխտեցեր թէ ո՞ ոք յերկուց որդ-
ւոցն իմոց յառաջ առ իս հասցէ՝ զնա թագա-

ւոր արարից : Եւ Ջրուանն առ 'ի ջրելոյ զուխ-
արն' ասէ ցԱրհմնն . Այ սուտ եւ չարագործ ,
տուեալ լիցի քեզ թագաւորութիւնն ինն հա-
զար ամի , եւ զԱրմիզդ 'ի վերայ քո արքայ կա-
ցուցեալ : եւ յետ ինն հազար ամի Արմիզդ թա-
գաւորեացէ : Յայնժամ սկսան Արմիզդ եւ
Արհմնն առնել արարածս . եւ ամենայն ինչ
զոր Արմիզդն առնէր , բարի էր եւ ուղիղ , եւ
զոր ինչ Արհմնն գործէր , չար էր եւ թիւր :

Հայր ոմն աշխատասէր մշակէր 'ի պարտի-
զի իւրում պէս պէս ազգս բանջարոց : Յա-
ւուր միում ասէ ցորդին իւր որ տակաւին մա-
նուկ էր : Տեսանես , որդեակ , 'ի ներքին կողման
տերեւոց կաղամբիդ զմանր մանր սերմանս որ
դեղին իմն են եւ գեղեցիկ թուին . դոքա մէն
մի ձու են յորոց թրթուրք մնասակարք ծնանին :
— Փոյթ յանձին կալ այսօր զկնի միջօրէին մաք-
րել զմի մի 'ի տերեւոց այտի , եւ զձուսն որ
լնդ տերեւսն մածեալ պնդեալ իցեն , խորտա-
կեցիր : Այսպէս կաղամբք մեր ցանգ գեղեցիկ
կայցեն , միշտ կանաչ եւ բարւոք : — Մանուկն
համարէր թէ յամենայն ժամ մարթ իցէ զայն
առնել , եւ յուրացեալ եթող , մինչեւ մոռանալ
իսկ : Արբեւ անցին աւուրք ինչ , հիւանդացեալ
հօրն ոչ կարաց գալ 'ի պարտէզն . եւ իբրեւ ա-
ռողջացաւ , կալեալ զձեռանէ մանկանն ած ըզ-
նա մօտ 'ի տեղի կաղամբացն , որ գրեթէ բո-

վանդակ կերակուր լեալ էին որդանց, բունքն միայն կային հանդերձ շառաւիղօք տերեւոցն : — Մանուկն զահի զամօթի հարեալ յարտասուս հարաւ վասն յուլութեանն : Յայնժամ ասէ ցնա հայրն . Ձոր սյսօրն մարթիմք առնել, արասցուք վաղվաղակի, եւ մի երբէք 'ի վաղիւ առնիցեմք :

Յաւուր միում գարնայնոյ այր ոմն ել շրջել 'ի պարտիզի իւրում. որդի նորա էր ընդ նմա, եւ միտ եղեալ խնամով հայէր ընդ ծառս եւ ընդ այլս եւս 'ի տնկոց : « Հայր, ասէ մանուկն . զի՞ է զի կէսք 'ի ծառոց աստի գեղեցիկ եւ ուղղորդք են, այլք, նմին հակառակ, անհեղեղիմն են, եւ կորացեալ, 'ի գետին խոնարհեալ կան » : — « Որդեակ, ասէ հայրն . սոքա որ գեղեցիկք եւ ուղղարեւրձք են, անդէն 'ի սկըզբան ընկալան դարմանս : Որ դարմանէրն զնոսա, ողորկեաց եւ յապաւեաց զնոսա եւ ած 'ի զարդ եւ 'ի կերպարանս . իսկ որ անհեղեղքն եւ կամակոր երեւին քեզ, կացին մնացին առանց դարմանոց » : — « Եւ զի՞ է զի կէսք 'ի ծաղկանց փթթեալ են, մինչ այլքն համազգիք խամբեալ եւ թառամեալ թուին » : — « Քանզի, որդեակ, ասէ հայրն, նոքա քան զսոսա ազնուագոյն դարմանս ընկալան » : — Ասէ մանուկն . « Ապա 'ի պարտիզի ուրեք ամենայն ինչ խնամոց եւ բշակութեան կարօտ է » : — « Այո, որդեակ,

այդ այդպէս է ոչ վասն անկոյ միայն , այլ եւ
վասն մտաց եւ սրտի քոյ : Գու նման ես մա-
տաղատունկ ծառոյ կամ ծաղկի . չէ եւ չէ հը-
նար եթէ լինիցիս դեղեցիկ անձամբ եւ հոգ-
ւով լաւ , եթէ ոչ դարմանիցիս եւ մշակիցիս :

Ձինչ պիտոյ էր միայնակեցաց վասն կե-
րակրոյ : Հացիկ եւ ջրիկ եւ արմատք ինչ խո-
տոց . սակայն եւ այնպէս հղօրագոյնք եւ ա-
ռողջագոյնք էին . բազումք 'ի նոցանէ կեցին
ամս աւելի քան ութսուն : Չասեմ ինչ , սիրե-
լիք , եթէ պարտ եւ պատշաճ իցէ եւ մեզ իբ-
րեւ զնոսա կեալ . այլ զգուշացուցանել կամիմ
զձեզ 'ի մնասակար ինչ կարծեաց որ հասարա-
կաց իմն է այժմ , եւ զմարդիկ 'ի կորուստ ար-
կանէ , զի տայ կատարել այնպիսի ինչ պիտոյս
զոր բնութիւն չեա մարդոյ : Քանզի շուայտու-
թիւն այնպիսի ինչ սովորութիւն է որ ոչ միայն
կործանէ զմարդիկ , այլ եւ կարծէ եւս զկեանս :
Տեա , ո՞ իցէ որ քան զամենեւին յերկար կեանս
կեցցէ . նա որ յաճախ 'ի հեշտանս շուայտու-
թեան եւ անառակութեան հատանիցի , որ ոչ
վասն այլոյ իրիք կեայցէ բայց զի զորովայնն
պարարիցէ , եթէ նա որ տայ կերակուր մարմ-
նոյ որչափ ինչ պիտոյն իցէ , եւ յամենայնէ որ
լատ չափ անցանէ՝ հրաժարիցէ : Աչ ապաքէն
նա հիւծի եւ մաշի ազգի ազգի հիւանդու-
թեամբք յորոց բազումք մահացուք իսկ են . ուր

սա հանապազ քաջառողջ է, եւ դուն ուրեք
պէտս ունիցի ընթանալ առ բժիշկս :

Գաւիթ, մանուկ հովիւ, օծաւ թագաւոր 'ի
Սամուելէ : Աստուած հորդեաց նմա ճանա-
պարհ յաթոռ թագաւորութեան տուեալ նմա
յաղթել, մինչդեռ մանուկն էր, Գողիաթայ որ
էր Փղշտացի, հսկայ յաղթանդամ : Յետ յաղ-
թութեանն այնորիկ, Գաւիթ ամալ յաղթանա-
կաւ . եւ իբրեւ 'ի վարձ՝ ետ նմա Սաւուղ թա-
գաւոր զգուստր իւր 'ի կին : Սակայն սոյն այս
Գաւիթ է որ հալածեցաւ 'ի Սաւուղայ, զի նա-
խանձեցաւ ընդ նմա, փոխանակ զի նախամե-
ծար արարաւ նա քան զնա . եւ որ յաղթեացն
Գողիաթայ՝ բռնադատեցաւ լինել փախստա-
կան յերեսաց Սաւուղայ : Գաւիթ 'ի գլուխ ե-
հան յաղթութիւնս մեծամեծս . զի Աստուած
ետ նմա յաղթել զթշնամիս իւր, եւ յաւել նը-
մա փառս եւ մեծութիւն : Այլ Գաւիթ արար
եւ յանցանս, սակայն ցածայց եւ ամ յաղերս
զԱստուած ապաշխարութեամբքն, եւ յետ այ-
նորիկ եղեւ միշտ հաւատարիմ 'ի ծառայել
Տեառն : Ապաշխարութիւնք նորա եղեն պատ-
ճառ սաղմոսացն որ մինչեւ ցայսօր դեղեցկա-
գոյն մասն է աստուածեղէն պաշտամանց : Աս-
մեցաւ նա շինել եւ տաճար մի, այլ Աստուած
յայտ արար նմա եթէ պատիւ շինութեան տա-
ճարին պահեալ էր որդւոյ նորա Սողոմոնի :

28. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Դերբայ : (Քեր. թիւ
142—148 :)

Հարցմունք : — 1. Ո՞ր տեսակ բառեր է՞նք կ'ըսուին : - 2. Հայերէն ո՞ր բառերը դերբայ են : - 3. Դերբայը քանի՞ է : - 4. Գոյական դերբայն ի՞նչպէս կը հոլովի : - 5. Ածական դերբայն ի՞նչպէս կը հոլովի : - 6. Անցեալ դերբայը գոյականին հետ ի՞նչպէս կը գործածուի : - 7. Հետեւեալ օրինակներուն մէջ գոյական եւ ածական դերբայները, կամ աներեւոյթն ու ընդունելութիւնը ցուցուր :

Յանասունս են ազգմունք ինչ բնականք որովք հանդերձելոյ իրիք իրաց ազդ լինիցի նոցա . որպէս ձիոյն՝ ի սմբակէն վարելոյ . եւ եզինն՝ ձմերանի ընդ ալուց (նէրսի) կողմն նրատելոյ, եւ մօտ ի գարունն ընդ դրաց կողմնն դառնալոյ . եւ ծիծռան՝ յառաջ քան զաշունն ի ջերին տեղիս ի ձմերոց երթալոյ . եւ խորդոյն՝ իմանալ յառաջագոյն զձմերունս կարելորս, եւ վաղ ի մարմանդ տեղիս փութալոյ . եւ ճայից՝ վաղագոյն տարմատարմ շրջելոյ . եւ աղաւնեաց՝ համագունդ երամ երամ խաղալոյ . եւ ազռաւուց՝ ի ծմակաց վաղագոյն ի ջերին տեղիս գնալոյ . եւ անգեղց՝ ի հեռաստանէ ըզգիշոյ ականելոյ դիտաւորութեան . որպէս եւ մրջեան՝ յամարայնոյն պատրաստելոյ զկերակուր, եւ ընդ երկու զհատն կտրելոյ զի մի բուսանիցի, եւ ի ջեր ժամանակս հանելոյ զկտիկն

յորջէ անտի եւ ցամաքեցուցանելոյ . եւ մեղ-
ուաց՝ զգուրս մեղուանոցացն յառաջ քան ըզ-
ցուրտն ականամումով խնելոյ , եւ արջոյ՝ յառա-
ջագոյն քան զձմեռն ՚ի բայոց մտանելոյ . եւ է-
րէոյ՝ կանուխ ՚ի լերանց ՚ի դաշտ դիմելոյ : Այս
ամենայն ազգեցութիւնք բնականք են յանա-
տունս եւ ոչ խորհրդականք , որ յարարչէն նո-
ցա տուեալ են ՚ի նոսա՝ առ ՚ի յօժարելոյ յօգ-
տակարն եւ խորշելոյ ՚ի վնասակարացն :

Մարդոյ մարմինն ՚ի չորից տարերց խառնեալ
է ՚ի խոնաւութենէ , ՚ի ցամաքութենէ , ՚ի ցըր-
տութենէ եւ ՚ի ջերմութենէ . եւ թէ մի ինչ
պակասիցէ կամ յոլովիցէ , ցաւս դործէ ՚ի
մարմնի . եւ այն կամ ՚ի շատ ուտելոյ եւ յըմ-
պելոյ լինի , կամ յոյժ ՚ի տօթի աշխատելոյ , կամ
կարի ՚ի ցրտոյ լկելոյ , կամ այլոց ինչ այնպիս-
եաց :

Նոքին իսկ (արարածք) իւրաքանչիւր փո-
փոխմամբք յայտ առնեն եթէ է ոմն որ փոփո-
խէ զնոսա . Սրեգակն ծագելովն եւ վերանա-
լով եւ ՚ի մուտս դառնալով . եւ լուսին աճմամբ
լնլով եւ նուազելով , եւ այլք եւս յարարածոցն
ըստ իւրաքանչիւր բնութեանց շարժելովն : Նա
եւ դողումն եւ սոսկումն ունի զարարածսն ,
յորժամ զպատիւ արարչին որ նոցա մատուցա-
նիցէ , եւ յայտ առնէ երկիր շարժելովն եւ լու-
սաւորքն խաւարելովն , եւ օդքն գժգմելովն եւ

քատմանելով: Ձի թէ ոչ սաստ արարչին նա-
հանջէր զնոսա, մի մի 'ի նոցանէն բաւական էր
զամենեւին սատակել՝ առ 'ի խնդրելոյ զվրէժ
անարդանաց հասարակաց արարչին. կամ ծով
ծածկելով, որ տկար աւազոյն պաշարեալ,
չիշխէ անցանել ըստ հրաման. կամ երկիր կը-
լանելով զիւր բնակիչսն. կամ հողմ պարտասե-
ցուցանելով որ կենդանութիւնն է ամենայն շըն-
չաւորաց. կամ օդք երբեմն զսառամանիսն շըն-
չելով, եւ երբեմն զխորշակն բերելով. եւ լինէր
ամենայն ինչ ոչինչ:

Եկեալ Որդւոյ առ Աբրահամ երկուք հրեշ-
տակօք, արժանի առնէր ճաշ 'ի վրանի նորա
ուտելոյ: Եւ 'ի խօսս մատուցեալ 'ի լերինն ընդ
Աբրահամու, զերկուս պատանիս իւր՝ զհրեշ-
տակս մարդկակերպեալս՝ 'ի Սողոմ առ գեղեցիկ
ասպնջականն առ Ղովոտ արձակէր: Եւ հրացու-
ցեալ եւ չայլայլեալ զհրեշտակն 'ի մորենեօջն,
'ի մարդկեղէն բարբառ ամեալ, տայր ընդ նա-
խընծայացելոյ առնն Սասուժոյ ընդ Մովսեսի
խօսել: Եւ առնն թագաւորի ըստ սրաի իւրում
գտելոյ, թաղժելոյ 'ի հարուածոցն, հրեշտակ 'ի
կերպարանս մարդոյ սուսեր 'ի ձեռն ցուցանէր.
Եւ Եղեկիէլի՝ հրատեսիլ եւ բոցալեզու 'ի կա-
ռքս, ազգի ազգի կերպարանօք յօղելովք:

դուներլութեամբ ու էական բայով շինուած բա-
ղադրեալ ժամանակներ : (Քեր . թիւ 149 :)

Հարցմունք : — 1. Անցեալ եւ ապառնի ընդու-
ներլութիւնները էական բային որ ժամանակներուն
հետ կը դործածուին : - 2. Յարակատարը որն է , եւ
ի՞նչ կը նշանակէ : - 3. Գերակատարը որն է , եւ ի՞նչ
կը նշանակէ : - 4. Ստորագասական անցեալը որն է ,
եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 5. Ապառնի ներկան որն է ,
եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 6. Ապառնի անկատարը որն
է , եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 7. Ապառնի ստորագասա-
կանը որն է , եւ ի՞նչ կը նշանակէ :

Եթէ գաղանք չարի արարածք էին , եւ եր-
կիր բարւոյ , ծախել պարտ էր զնոսա երկրի
եւ ոչ սնուցանել , ապառել՝ եւ ոչ սերել . ապա
եթէ երկիր եւ զգաղանսն սնուցանէ եւ ոչ ա-
պականէ , յայտ է եթէ յորմէ արարչէ երկիր
լեալ է , ՚ի նմանէ եւ գաղանքն արարեալ են .
եւ չիք ինչ չար բնութեամբ : Եւ մանաւանդ
թէ եւ գաղանքն իսկ , զորոց ասեն թէ ՚ի չարէ
արարչէ եղեալ են , ցուցանեն թէ չեն ուստեք
այլ յերկրէ . այնու զի յերկրէ կերակրին եւ ՚ի
նմա բնակին :

Ամեղի ումեք ոչ դեւք մեղանչել կարեն եւ
ոչ գաղանք սպանանել յօժարեն , որպէս ոչ
Գանիէլի գաղանքն մնասեցին , եւ ոչ երկոց ման-
կանցն հուր հնոցին : Որպէս եւ առաջնոյ մար-
դոյն , մինչչեւ յանցուցեալ էր , հնազանդ էին

եւ ոչ մեղանշականք . եւ որպէս առ առաքել-
լովքն՝ վատթարեալ էր սատանայ , մինչեւ կա-
խարդացն յահէ նշանացն զոր առնէին , բերել
զգիրս կախարդանացն զծանրագինս , եւ այ-
րել առաջի առաքելոցն :

Այլ ինչ ոչ են վիշապք բայց կամ օձք մե-
ծամեծք ցամաքայինք , կամ ձկունք անարիք
ծովականք . . . Եւ ոչ որս երբէք , որպէս մարդ-
կան , արարեալ են վիշապք կամ առնիցեն . . .
Որպէս զՍ, զԵքսանդրէ խարէին դեւք եթէ կեն-
դանի կայցէ . նոյնպէս եւ մոլորութիւնն դիւաց
խարեաց զգիւցապաշտս Հայոց , եթէ զոմն Ս, Բ-
տաւազդ անուն արդեւեալ իցէ դիւաց , որ
ցայժմ կենդանի կայ , եւ նա ելանելոց է եւ
ունելոց զաշխարհս , եւ ՚ի սնտոի յոյս կապեալ
կան անհաւատք :

Գիտէր , ասեն , Աստուած եթէ այնպէս
լինելոց էր , (սատանայ) եթէ չգիտէր . թէ գի-
տէր եւ արար , ինքն է պատճառ նորա ՚ի լա-
ւութեանցն դառնալոյ . ապա եթէ ոչ գիտէր ,
զիարդ առնէր զայն զոր ոչն գիտէր թէ որպի-
սի ինչ ոք լինելոց իցէ : — Աստուած յառաջա-
գոյն գիտէր զսատանայէ եթէ թիւրեւոց է եւ
զմարդիկ յանցուցանելոց առ ՚ի չունկնդիր լինե-
լոյ հրամանաց նորա , այլ ոչ երարձ զնա ՚ի մի-
ջոյ զի իւր բարերարութիւնն ցուցանիցի , եւ

մարդիկ զշնորհն նորա գիտասցեն, զի եթէ այն
այնպէս չէր լեալ, եւ ոչ բարերարութեանն նո-
րա որ խելամուտ լինէր :

30. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Մակբայ : (Քեր . թիւ
150—165 :

Հարցմունք . — 1. Մակբայն ինչ տեսակ բառ է :
- 2. Մակբայները քանի տեսակ են, եւ ատեն մէկն
ինչ կը ցուցնէ : - 3. Արթութեան մէջ «բնական» մակ-
բայները ցուցուր : Տեղական, ժամանակական, քա-
նական, բացասական մակբայները ցուցուր : - 4.
Բո՞ր եւ ո՞չ վերջաւորուած բառերն ինչ տեսակ մակ-
բայ են : - 5. Ածականներն ալ մակբայ կրնան ըլլալ :
- 6. Ածականները մակբայ եղած ատեն երբեմն ինչ
զիր կ'առնեն : - 7. Մակբայը բայէն զատ ուրիշ ինչ
բանի որակութիւնը կը ցուցնէ :

Ի ծագել այդուն գրեթէ նոր իմն եւ հոյա-
կապ աշխարհ գայ մեզ յայտ : Լոյս առաւօտուն
երեւեցուցանէ մեզ զերկիր իւրով մեծաքանչն
պատրաստութեամբ . զլերինս որ երկնաբերձ
վերանան, զանաառս որ ձգին լայնատարած եւ
անդորր, զբլուրս զոր այդիք խիտ առ խիտ
կալեալ ունին . արտորայք յորս հունձք վէտ վէտ
խոնարհին . մարդք եւ հովիտք զորս սուղեն
գետք յորդագոյնս : Բոյսք խոտոց չթուին եր-
բէք այնպէս կանաչ որպէս ընդ առաւօտս . ճա-
ռագայթք արեգական որ այն ինչ ծագեալ ի-
ցէ, փայլեն պայծառ եւ գեղեցիկ ընդ տերե-

ւախիտ ոստս ծառոց, եւ նկարեն օսկեգոյնս
զթեւս արտուտն թռչնոց որ 'ի շնէլ քաղցրա-
շունչ հողմոց, հնչեցուցանէ ուժգին զօդս ազ-
գի ազգի նուագօքն: Բիւրք բիւրուց թռչնոց
'ի գագաթունս ծառոց, հովիւք 'ի ձորս, եւ
այլքն ամենեքին յարարածոց, իւրաքանչիւր
զիւր գունակ, գովեն միարան եւ համօրէն ըզ-
ղարմանալիս բնութեան որ 'ի ծանրաքուն հան-
գըստենէ զարթուցեալ թուի: Բայց ծագել այ-
գուն ոչ միայն տայ միւսանդամ կենդանանալ
աշխարհի, այլ եւ այլ իմն բարերարութիւն որ
ոչինչ ընդհատ պատուականագոյն է, յաւելու-
յայնր վերայ. զի վերստին 'ի կեանս ամէ նա
զմարդ, կոչեցեալ զնա 'ի քաղցրաքուն հանգըս-
տենէ, ազգ-արարեալ նմա ճշդիւ գտակաւ ըզ-
ժամանակն յորում պարտ եւ պատշաճ է սկիզբն
առնել աշխատութեան որ աղբիւրն է վասն
նորա ճշմարտի երանութեան:

Նշանաւորք 'ի հաւուց ընտանեաց են աքա-
ղաղ եւ հաւ, հնդկահաւ եւ սիրամարդ, փաս-
եան, սագ եւ բագ, աղանի եւ տասրակ: Այս
ամենայն պէս պէս ազգք հաւուց կեան միա-
համուռ յաղարակս յընդարձակ ուրեք վայրի
որ գաւիթն կոչի, եւ կին մի սովոր է հսկել 'ի
վերայ նոցա. նմա յանձն է մերթ տալ նոցա
կեր եւ մերթ կալ եւ համարել զի մի հասա-
նիցէ կորնչել միում 'ի նոցանէ:

Յանկարծ տեսանիցես զնա զի գնայցէ սի-
 դարով 'ի գաւթի անդ որոյ դշխոյն է . նոյնժա-
 մայն երամ հաւուցն համօրէն գայ խոնել զնա-
 վաւ : Նախ մատուցեալ դայցէ արաղաղ պեր-
 ճըն գնացիւք . ապա հաւ գրգալով մերձենայ-
 ցէ 'ի թաթ ձեռին նորա առնուլ կացաւն ըզ-
 կերն . աղաւնին թռուցեալ կայցէ 'ի վերայ ու-
 սոց նորա , եւ սաղն եւ բաղ փոյթ յանձին ու-
 նիցին ամօքել վասն նորա զխսատութիւն բար-
 բառոյ իւրեանց . անադան ուրեմն հասանիցէ
 սիրամարդ տարածեալ զերփն երփն գոյնս թե-
 ւոցն . յետոյ ապա փասեանն ընդ քարշ ածեալ
 սէգն պարծանօք զերկայն զտտունն : Ի մէջ հա-
 ւուցն այնոցիկ մեծամեծաց տեսանիցես եւ ըզ-
 ձագս նոցա որ զմիմեամբք սատուցեալ , միմ-
 եանց ստիս լեալ մրցիցին ժլատութեամբ թէ ո՛-
 արդեօք առնուցու զհատան զոր ձեռն սնուց-
 չին արկանէ նոցա : Յետոյ , մինչ այլք 'ի հա-
 ւուց մատուցեալ ըմպիցեն 'ի տաշտ ջրոյն որ
 վասն նոցա կայ ու գրանն , սաղքն եւ բաղք
 կարկաչելով երթան 'ի հահիճ անդր որոյ ջուրք
 կայունք հարկանին 'ի գոյն կանաչագոյն , եւ
 լողացեալ մերթ լուսացին եւ մերթ ըմպիցեն :

Պատանի ոմն ասէ ցմայր իւր . Մորախինդդ
 որ աճէ ընդ աղատքեզ (Ճաղաւնս) տնկոյ , եւ
 դունով նման է այնմ առողջարար բուսոյ , եւ
 զհոյզն որով սնանի , առնու ցանդ 'ի նմին ակա-

նէ յօրմէ եւ նայն առնու , ընդէր ունիցի թոյն
այնպիսի որ զարիւն յերակս մեր սառուցանէ ,
մինչեւ վաղվաղակի սպանանել : — Առ ու-
սուցանելոյ մեզ , ասէ մայրն , եթէ որ վնասա-
կարքն են՝ գիտեն քաջ առնել մեղանչական զոր
միանգամ խառնեն յանձինս , եւ շրջել 'ի թոյն
վնասակար զկարի իսկ առողջարարսն 'ի հիւ-
թոց : — Համարիցիս , ասէ մանուկն , եթէ
տունկքս այսօրիկ իցեն այնպէս նմանք միմեանց
մինչեւ չլինել հնար այլ իմն ազգ ընտրել զնո-
սա 'ի միմեանց եթէ ոչ հոտովքն եւ համովք ,
— Այո , որդեակ , ասէ մայրն , եւ սոյն իսկ
է որ խրատէ զմեզ , եթէ պարտ է զմարդիկ
ըստ հանգամանաց եւ ըստ գործոց դատել եւ
ոչ ըստ ունայն կերպարանաց եւ ըստ արտաքին
օգտակարութեանց :

Չամենայն զպարտս ձեր կատարեցիք այ-
սօր , զի ոչ գիտէք եթէ վաղիւ իցէք ինչ կեն-
դանի վինելոց . իսկ վասն միւսոյ աւուրն գի-
տէք բնաւ իսկ ոչ : — Տալն այնպէս մեծ իմն
ուրախութիւն է զի չէ պարտ երբէք ասել Շատ
(բաւական) ետու , զի մի յուրախութենէ անտի
զանձն որ զրկիցէ : — Մանկունք պարտին բա-
զումս լսել եւ խօսել սակաւ : — Ամենայն վը-
նասակարութիւն կանուխ կամ անադան գտանէ
զպատիժ պատուհասին : — Ար ադահն իցէ ոչ
երբէք խաղաղ 'ի քուն վինի : — Ձի հանապազ

զգլուխն 'ի վեր ամբարձեալ, թուի իմն թէ քան
զայլ ամենայն չորքոտանիս զանձն գեր 'ի վե-
րոյ կացուցանել կամիցի . յայնպիսի ազնուական
դիրս երես առ երես հայի առ մարդ : — Մար-
դոյ մարմին 'ի չորից տարերաց խառնեալ է .
եթէ մի ինչ պակասիցէ կամ յընթացէ , ցաւս
գործէ 'ի մարմնի . եւ այն կամ 'ի շատ ուտելոյ
եւ յըմպելոյ վննի , կամ յոյժ 'ի տօթի աշխատե-
լոյ , եւ կամ կարի 'ի ցրտոյ լկելոյ :

Ա. քիս անասուն մի վաքրիկ է յոյժ . որսորդք
առ հասարակ 'ի խնդիր են նմա ունել զնա կեն-
դանւոյն վասն վայելուչն կերպարանաց մարմ-
նոյն , վասն արագութեան շարժմանցն եւ ազնու-
ութեան բուսոյ բարուցն : Թէպէտ եւ վայրենի է
'ի բնէ , դիւրաւ ընտելանայ մարդոյ , եւ թէ
կարի երկչոտ է , սակայն վաղ 'ի բաց դնէ զեր-
կիւղ , յորժամ հասանիցէ առնուլ զգուանս
'ի ձեռանէ որ զնայն խնամէ : Բնակէ յաճախ
յանտառս , եւ շինէ 'ի մամռոյ եւ 'ի տերեւոց
իւր որջ անդորր եւ լայն զոր դնէ 'ի փապարս
ծառոց : Գուն ուրեք եւ անօտր իջանէ 'ի գե-
տին , զի հանապաղ 'ի բարձունս ծառոց կեայ ,
եւ ոտնու ստէպ մեծաւ արագութեամբ ծա-
ռոյ 'ի ծառ , եւ ցանկ յարթնութեան եւ 'ի ըզ-
դուշութեան կայ : Աերակուր նորա է միրգ , մա-
նաւանդ նուշ եւ ընկոյզ եւ կաղին եւ ունդք
յորոց համբարէ վասն ձմերայնոյ պաշար բա-

զում, զոր պահէ խնամով եւ հաւաստեալ մօտ
'ի բոյն անդր իւր, եւ բնաւ ոչ մերձենայ 'ի
նոսա մինչեւ հասանիցէ ժամանակ յորում ոչ
ուրեք այլ դատանիցի կերակուր վասն նորա : Ա.
մարայնի ուտէ զբողբոջս կամ զշառաւիղս ծա-
ռոց . սիրէ մանաւանդ զկաղին մայրեաց :

31. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Նախադրութիւն : (Քեր-
թիւ 166—174 :)

Հարցմունք : — 1. Նախադրութիւնը ինչպիսի
բառ է : - 2. Քանի տեսակ է : - 3. Նախադրութեան
մակրայէն տարբերութիւնն ինչ է : - 4. Նախադրու-
թեան քովի բառին ինչ կ'ըսուի : - 5. Նախադրու-
թեանց խնդիրները ինչ հոլով կը դրուին : - 6. Նախ-
դիրները ինչ հոլով խնդիր կառնեն : - 7. Նախդիրին
ու բուն նախադրութեան մէջ տարբերութիւնն ինչ
է : - 8. Վարի կրթութեանց մէջէն նախդիրները ցու-
ցուր : - 9. Նախադրութիւնները ցուցուր :

Արրահամ մեռաւ յետ երեսուն եւ հինգ
ամաց ամուսնութեան որդւոյ իւրոյ Խահակայ .
կատարէր նա յայնժամ զընթացսն յերանելի
ձերութեան ի մեծամեծ առաքինութեամբք :
Հաւատք նորա 'ի խորհուրդսն Աստուծոյ 'ի վե-
րայ իւր, քան զամենայն ինչ զարմանալի է 'ի
վարս նորա : Թաղեցին զնա որդիք նորա առ
Սառայի 'ի շիրմին զոր առ նա գնոց յորդւոցն
Եփրսնի :

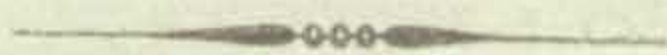
Գիւահարութիւնք վասն հպարտութեան
մարդկան լինին . քանզի , եթէ որդի ուրուք մը-
տավարժ իցէ , դան ոչ ըմպիցէ . եւ որ չէն մը-
տավարժ , բազում անգամ զժառայ այր առա-
ջի նորա դան հարկանեն , զի 'ի նա հայեցեալ՝
ընդ այն լինիցի մտավարժ . ապա եթէ եւ այնու
եւս ոչ խրատիցի , 'ի նա իսկ մատուցանեն ըզ-
տանջանսն : — Արդ՝ իբրեւ յորդիս մատուց-
եալ է 'ի մեզ Աստուած խրատել . երբեմն հար-
կանէ առաջի մեր իբր զժառայ զանասուն մեր
եւ երբեմն զանգս եւ զայգիս , զի ընդ այն հա-
յեցեալ մտցուք ընդ լծով երկիւղին Աստուծոյ :

Յովաս , արքայ Յուդայ , վարէր իմաստու-
թեամբ զթագաւորութիւնն ցորչափ ժամանակս
չորաւ նա զհետ խրատուցն Յովիադայ քահա-
նայապետի որ փրկեաց զնա յերեսաց բարկու-
թեանն Գոթողիայ եւ նստոյց յաթոռ թագա-
ւորութեան հարց նորա : Բարեկամութիւնն զոր
ունէր Յովաս ընդ առնն ընդ այնմիկ առաքին-
ւոյ , ետ նմա առնուլ զճաշակ աստուածպաշ-
տութեան , եւ արկ 'ի սիրտ նորա զառաքինու-
թեան զսէր : Այլ իբրեւ մեռանէր Յովիադա ,
չըջէր Յովաս յիւրոց գնացից , եւ տայր վաղ-
վաղակի 'ի միտ առնուլ թէ ընդ որում յաճա-
խէ որ , առնի նմա հանգոյն եւ նման . քանզի
իբրեւ դայր աւագանին խոնարհել առաջի մա-
նուկ թագաւորին , թիւրէր սա զհետ հրապու-

րանաց վատ ողորբելեացն , եւ յաւելոյր զնոսա
'ի թիւ եւ 'ի համար իւրոցն խրատառաց : Այս
լինէր սկիզբն խոտորելոյնորա . անդէն իսկ թո-
ղոյր լքանէր զպաշտամունս տեառն , եւ 'ի պաշ-
տօն կռոց կործանէր : Յայնչափ չարութիւն հա-
տանէր Յովաս յետ մահուանն Յովիադայ , մինչ-
չեւ տալ սպանանել զնորին որդի , մուացօնս
արարեալ երախտեաց առնն որում զթագն
պարտէր :

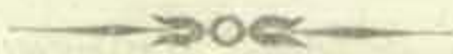
Լոնտոն , մայր քաղաքաց Բրիտանական պե-
տութեան , է լայնանիստ , մեծատարած , ամ-
բաւ մեծութեամբք . եւ անսպառ տուրեւա-
ռիկ փոփոխամբք ընդ համօրէն երկրի վաճա-
ռաչահ լինի : Քաղաքս այս կայ առ ամամբք
Ղամիզ գետոյ իբրեւ ասպարիսօք ութսուն եւ
վեցիւք հեռի 'ի ծովէ : Առնի զառ 'ի վայր մեղմ
'ի հիւսիսոյ կողմանէ գետոյն , եւ երկայնեալ
ձգի 'ի հարաւոյ կուսէ 'ի վերայ դիւր եւ հարթ
գետնոյ որ իբրեւ զտափարակ մի է : Զքանցք
մեծամեծք եւ բազմադիմիք ձգեալք եւ տարա-
ծեալք ընդ ամենայն երկայնութիւն եւ ընդ
լայնութիւն երկրին , տան նմա զոր ինչ պիտոյն
է յառողջութիւն եւ 'ի դիւրութիւն այնպիսոյ
մեծի քաղաքի : Թող զխաղացս ջուրցն որ յա-
ճելոյ եւ 'ի պակասելոյ ծովուն լինին , եւ հա-
սանեն մինչեւ յասպարէզս քսան 'ի վերոյ քան
զվայրն ուր խառնի գետն 'ի ծովն հիւսիսոյ .

այս խաղացք օգուտս մեծամեծս գործեն երկ-
րին : Ի ձախմէ կողմանէ դետոյն ամբառնան
տունք եւ ասպարանք իբրեւ զամփիթէատրոն .
իսկ յաջակողման անդ որ երբեմն իբրեւ զճա-
հիճս էր , եւս բազում են շինուածք , այլ չեն
ինչ հոյակապք , եւ մենակերպն տեսլեամբ ար-
դարեւ կերպարանս ատուրս ընծայեցուցանեն :
Ս.ՅԼ երկոքին կողմանք միանգամայն այնպէս
մեծատարած յարդարեն զքաղաքն զի բաց 'ի
Հռոմայ հնոյ չեղեւ այլ քաղաք որ մեծու-
թեամբն անցանէր զնովաւ . ասլա առանց իրիք
հակառակութեան երեւելի է Նոնտոն քան զա-
մենայն քաղաքս որ 'ի վերայ գնդին երկրի են :

11

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐՍԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Աս մասին մէջ տղաք պիտի սկսին առաջին կրթութիւններէն զատ, նաեւ լուծում ընել: Լուծում ընելը կամ խօսք մը լուծելը՝ խօսքը իր մասերուն բաժնելն է: Ուստի լուծելու ատեն պէտք է

1. Նախ՝ իւրաքանչիւր բառին բնութիւնն ըսել, այսինքն թէ բառ մը գոյականն է թէ ածական կամ նախադրութիւն կամ բայ. վերջապէս ճաստանս բանի ըսուածներէն ո՞րն է:

2. Իւրաքանչիւր բառի բնութիւնը կամ ինչ մասն բանի ըլլալն յայտնելէ ետքը, երկրորդ եւ անմիջապէս նոյն բառին ինչ տեսակ ըլլալն ըսելու է: Չոր օրինակ, եթէ գոյականն է, պէտք է իմացնել թէ ի՞նչ տեսակ գոյականն է, յատուկ թէ հասարակ, եթէ ածականն է, նոյնպէս պէտք է իմացնել թէ ո՞ր տեսակն է. որակական, այսինքն որպիսութիւն ցուցնող թէ թուական կամ ցուցական կամ ստացական կամ անորոշ: Եթէ գերանունն է, նոյնպէս տեսակ ունի, այսինքն՝ էական կամ անձնական, յարա-

բերական եւ փոխադարձ : Աթէ դերբայ է նոյն-
պէս տեսակ ունի . այսինքն՝ գոյական դերբայ
կամ աներեւոյթ , եւ ածական դերբայ կամ ըն-
դունելութիւն : Աթէ բայ է , ան ալ տեսակներ
ունի . նախ էական կամ գոյական բայ , եւ ա-
ծական բայ . աս վերջիններն ալ կրնան ըլլալ
ներդորձական , կրաւորական եւ չէզոք :

3 . Բառին տեսակն յայտնելէ ետքը , եր-
րորդ եւ անմիջապէս պէտք է յայտնել բառին
պատահմունքը : Պատահմունք ըսելով կ'իմա-
ցուին բառին կրած փոփոխութիւնները . զոր օ-
րինակ՝ գոյականին պատահմունքներն են թիւն
ու հոլովը : Ածականին պատահմունքներն ալ
նոյն են : Ղերանուան պատահմունքն են թիւէ
եւ հոլովէ զատ նաեւ դէմքը : Գոյական դեր-
բային կամ աներեւոյթին պատահմունքն է հո-
լովը . ածական դերբային կամ ընդունելու-
թեան պատահմունքներն են՝ թիւը , հոլովը եւ
ժամանակը , քանզի կայ անցեալ ընդունելու-
թիւն եւ ապառնի ընդունելութիւն : Բային պա-
տահմունքներն են՝ եղանակը , ժամանակը , թի-
ւը , դէմքն ու լծորդութիւնը :

Նախադրութիւնը , մակբայը , շաղկապն ու
ձայնարկութիւնը ոչ տեսակ ունին եւ ոչ պա-
տահմունք , ուստի լուծ հան մէջ բառական է ը-
սել թէ այս ինչ բառը նախադրութիւն է կամ
մակբայ կամ շաղկապ , կամ ձայնարկութիւն :

4 . Բառերուն պատահմունքն ալ (եթէ պա-

տաճմունք ունեցող բառ է) ըսելէ ետքը, չոր-
րորդ՝ պէտք է ըսել բառին խօսքին մէջ կատա-
րած պաշտօնը:

Ա. Տղաք արդէն գիտեն թէ բառերը խօս-
քի մէջ այլ եւ այլ պաշտօն կը կատարեն, այ-
սինքն կրնան խօսքին մէջ երեւալ իբրեւ տէր
բայի, իբրեւ խնդիր, իբրեւ բացայայտիչ, իբ-
րեւ ստորոգելի, իբրեւ վերադիր եւ իբրեւ կո-
չական: Գիտեն գ արձեւալ թէ՛

Բ. Տէր բայի եւ խնդիր կ'ըլլան գոյականը,
դերանունը եւ գոյականաբար առնուած բառ
մը (ինչպէս աներեւոյթը, գոյականաբար առ-
նուած ածական կամ անցեալ ընդունելութիւն,
երբեմն հոլոված բառ մը, գիմաւոր բայ մը եւ
ամբողջ խօսք մը):

Գ. Բացայայտիչ կ'ըլլայ գոյականը:

Դ. Ստորոգելի կ'ըլլայ ածականը, կամ ա-
ծականաբար առնուած գոյականը, նաեւ գոյա-
կանը:

Ե. Վերադիր է՝ ածականը որ գոյականի մը
որպիսութիւնը կը յայտնէ. եւ մակբայը կամ
մակբայօրէն առնուած ածականը եւ հոլոված
բառ մը (սովորաբար գործիականը որ շատ ան-
գամ մակբայի զօրութիւն ունի,) որոնք բայի
մը, ածականի մը կամ ուրիշ մակբայի մը մէկ
հանգամանքը կը յայտնեն:

Զ. Կոչական կ'ըլլայ գոյականն ու դերանունը, երբեմն մինակ, երբեմն ո՛չ կամ դո՛ւ քառերով :

Յ. Երբ քառ մը խօսքին մէջ իր բնութեանն տարբեր բնութեամբ առնուած է, զոր օրինակ գոյական մը ածականաբար, կամ ածական մը գոյականաբար կամ մակբայօրէն, կամ ներգործական բայ մը չէզոքաբար, եւ չէզոք բայ մը ներգործականաբար, այլովքն հանդերձ, տղաք աս պարագան ալ լուծման մէջ յայտնելու են :

Լուծելը կրնայ առանց գրոյ եւ գրով ալ ըլլալ : Գրով լուծումը սովորաբար սա ձեւով կ'ըլլայ : Աս ձեւը ցուցնելու, միանգամայն լուծման օրինակ տուած ըլլալու համար՝ հոս քանի մը խեք լուծենք :

Ես եւ շերաս, ատէր սարդ, անկանեմք ոստայնս :

- Ես անձնական դեր . Ա . դէմք . եղ . ուղ . տէր բայի անկանեմքին .
- Է- շաղկապ .
- Շերաս հասարակ գոյ . եղ . ուղ . տէր բայի անկանեմքին .
- անկանեմք բայ ներդ . սահմ . ներկ . յոք . Ա . դէմք . 1 . լծորդ . 2 . ձեւ : Երկու տարբեր դէմքի տէր բայի ունենալուն համար, պա-

տուաւոր գէմքին հետ հա-
մաձայնած է .

աստայնս . . . հասր . գոյ . յոք . անորոշ հայց .
սեռի խնդ . անհանէ՞ ին .

ասէր բայ ներդ . սահմ . անկ . եզ .
Գ . գէմք . Վ . լծորդ . սեռի
խնդիրն է ամբողջ խօսքը Նս
է- շերաս անհանէ՞ եւայլն .

ասրդ հասր . գոյ . եզ . ուղ . տէր բա-
յի ասէր ին :

Նւ շինեմք մեզ տունս :

Նս շաղկապ .

շինէ՞ . . . ներդ . բայ . սահմ . ներկ . յոք .
Վ . գէմք . Վ . լծորդ . Ս . ձեւ :
Տէր բային է ձե՞ որ լուրեայն
կ'իմացուի .

Ձեզ անձն . գեր . Վ . գէմք . յոք .
տր . բնութեան խնդ . շինէ՞
ին . Ձեզ կը ցուցնէ Նս եւ շե-
րաս :

ասանս հասր . գոյ . յոք . անորոշ հայց .
սեռի խնդ . շինէ՞ ին .

Ս.ՍԼ զի է զի մարդիկ զիմ աստայն եղծա-
նեն հանապաղ :

Ս.ՍԼ շաղկապ .

շի է շի . . . մակբայ , վերադիր եղծանելին .
Ձի է շի հայկաբանութիւն է .
կը նշանակէ ընդէ՞ .

- Տարրբէ Հասար . գոյ . հաւաքական . յոք .
հակի նշանակութիւն ունի ,
ուղղ . տէր բայի եղծանէն ին .
- չ նախդիր ոստայն հայցական սե-
ռի խնդրոյն .
- բճ ստացական ած . ոստայնը որու
ըլլալը կը ցուցնէ .
- ոստայն հարկ . գոյ . եզ . հայց . սեռի
խնդ . եղծանէն ին .
- եղծանէն ներդ . բայ . սահմ . ներկ . յոք .
Գ . դէմք . Վ . լծորդ . Բ . ձեւ .
- հանապազ մակբայ . վերադիր եղծանէն ին
Իսկ զոստայն որդանն այնորիկ բազում խը-
նամով պահեն :
- Իսկ շարկապ .
- չ նախդիր ոստայն հայցական սե-
ռի խնդրոյն .
- ոստայն հարկ . գոյ . եզ . հայց . սեռի
խնդ . պահէն ին .
- որդան հարկ . գոյ . եզ . սեռ . յաս-
կացուցիչ ոստայնին : Աւղղա-
կանն է որդն :
- ն դիմորոշ .
- այնորիկ ցուց . ած . եզ . սեռ . որ-
դանը կը ցուցնէ .
- Բազում որպիսութիւն ցուցնող ածակ .
վերադիր խնամով ին .

Խնամող Հարկ . գոյ . եղ . գործիական
բնութեան խնդ . պահէն ին :

Իմ ճարտարութիւն չէ ինչ նուազագոյն
քան զնորայն :

Իճ ստացական ամ . ճարտարա-
բիւնը որու ըլլալը կը ցուցնէ :

Ճարտարութիւն . Հարկ . գոյ . եղ . ուղղ . ակեր
բայի է ին .

չ մակբայ բացասութեան .

է էական բայ . սահմ . ներկ .
եղ . Գ . դէմք . Վ . լծորդ .

Ինչ անորոշ ամ . գոյականարար
առնուած . եղ . ուղղ . ստո-
րողելի . ստորոգեալն է ճար-
տարութիւն .

Նոսազագոյն ամ . եղ . ուղղ . վերագիր Ինչ ին .

Կան զ նախադրութիւն .

Նորա անձնական դեր . Գ . դէմք .
եղ . սեռ . յատկացուցիչ զօ-
րութեամբ իմացուած ճարտա-
րութիւն բառին . Կան զնորայն
փոխանակ Կան զնորա ճարտա-
րութիւն ըսելու :

չ գիմնորոշ յօդ . զօրութեամբ
իմացուած ճարտարութիւն բա-
ռին տեղ : Ինչ զնորայն խըն-
դիր է նոսազագոյն բազդատա-
կան ամականին :

1. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Բառերուն պաշտօնները :
(Քեր . թիւ 180 :

Հարցմունք : — 1. Բառերուն խօսքի մէջ կատարած պաշտօնները որո՞նք են : - 2. Բայն շնչէ կամ ըւշէ կը ցուցնէ . տէր բային ի՞նչ է : - 3. Տէր բային ի՞նչ հարցման պատասխան է : - 4. Ի՞նչ տեսակ բառեր տէր բայի կըլլան : - 5. Բայը սարգ տէր բայիին հետ ի՞նչպէս կը համաձայնի : - 6. Բաղադրեալ տէր բայիին հետ ի՞նչպէս կը համաձայնի : - 7. Երբ բաղադրեալ տէր բային տարբեր դէմքի անուններէ բաղկացած է , բայն ի՞նչ թիւ եւ ի՞նչ դէմք կը դըրուի : - 8. Տէր բային ի՞նչ հոլով պիտի ըլլայ : - 9. Երբ սեռական կընայ դրուիլ : 10. Ե՞րբ բայով եւ անցեալ ընդունելութեամբ շինուած ժամանակներուն ո՞ր դէմքը սեռական տէր բայիով ամեն դէմքի տեղ կը գործածուի :

Ես եւ շերաս , ասէր սարգ , անկանեմք ոստայնս եւ շինեմք մեզ տունս : Այլ զի՞ է զի մարդիկ զիմ ոստայն եղծանեն հանապազ , իսկ զոստայն որդանն այնորիկ բազում խնամով պահեն : Կմ ճարտարութիւն չէ ինչ նուազագոյն քան զնորայն . նա մանաւանդ թելք իմոյ ոստայնի անօսրագոյնք եւ նրբագոյնք են , մինչ նորայն խոշորք եւ թանձունք են : Աւ եթէ խնամով միտ դնիցեն մարդիկ , գտանեն զինաքան զիս մնասակարագոյն է . զի նա շատակեր է , եւ կերեալ սպառէ զտերեւս թթեն .

ւոյ որ քան զբազումս 'ի ծառոց աղնուագոյն
է եւ մեծաւ խնամով դարմանեալ հաղիւ հա-
սանէ : Եւ այլազգ եւս , այնպէս լի է տառա-
պանօք եւ դժուարին 'ի դարմանել որդնն կեր-
պասաբեր , զի բազում մարդիկ , արք եւ կա-
նայք , ծերք եւ մանկտի աշխատ լինին աւուրս
բազումս վասն շնչին ինչ մետաքսոյ , բազում
անգամ յետ այնչափ աշխատն լինելոյ , 'ի դոյզն
ինչ ցրտութենէ օդոյ սատակի որդնն , եւ բազ-
մաց ստացուածք յական թօթափել կորնչին :
Ս, յլ իմ կալեալ ճանճս եւ այլ եւս մանր մա-
նրր ինչ ճճիս որ փաստակարքն են մարդկան ,
նոքօք կերակրիմ . ոչ աշխատին ինչ մարդիկ եւ ոչ
կորուսանեն ինչ վասն իմ : Ա՛վ , քանի անագո-
րոյն եւ ապաշնորհ է ազգ մարդկան որ զիս
այնպէս հալածէ , մինչ չեմն ինչ նոցա մեղան-
չական :

Լուեալ կերպասաբեր որդանն զոր ասացն
սարդ , տայ պատասխանի . Յաժո , ասէ , ով
դու , զցասումնդ . եթէ միտ եղեալ էրքո օգ-
տակարութեան խնոյ կերպասուն , չէր ինչ
մեղադիր լեալ քո մարդկան որ եւ զիս եւ ըղ-
քեզ քաջ դիտեն : Արդարեւ դու եւ ես անկա-
նեմք ոստայնս , եւ ունել ունէիր իրաւունս տըր-
տնջելոյ , եթէ ոստայնիցն մերոց 'ի նոյն պէտս
'ի կիր արկեալ էր : Սակայն քո ոստայն վասն
որոյ այնպէս պարծիս , ոչ այլում ինչ իմիք պի-

տանի է բայց կռուել յորմն , 'ի ձեզունս եւ յամենայն իսկ անկիւնս , եւ թուել տաղտուկ իմն եւ անհաճոյ . ուր իմն է 'ի պէտս հանդերձից եւ ծիրանուոյ թագաւորաց . (ուստի առեալ տատայնանկաց զիմ կերպասս , առնեն բեհեզս եւ ծիրանիս : — Չգիտիցես եթէ որչափ օգտակար է ինչ , այնչափ արժանաւոր է եւ մեծարգի այնոցիկ որ այնու վայելիցեն :

Տղաք նախընթաց օրինակին մէջ աւել Բայնեբը լուծման կանոնով ցուցնեն , այսպէս :

Այս Ինչ Բառը . Հարկ . գոյ . կամ այս ինչ տեսակ գերանուն եզ . կաճ յուր . ուղղ . տէր բայի այս Ինչ բային :

2 . Կրթութիւն : Խնդիր եւ խնդրառու . (թիւ 194 — 193 :)

Հարցմունք : -- 1 . Ո՞ր բառերը խնդիր կ'ըսուին : -- 2 . Խնդիր ունեցող բառերն ի՞նչ կը կոչուին : -- 3 . Խնդիր առնող բառերը որո՞նք են :

Տղաք նախընթաց կրթութեան օրինակին մէջ խնդիր եւ խնդրառու բառերը ցուցնեն :

3 . Կրթութիւն : Գոյականին խնդիրը կամ յատկացուցիչ : (թիւ 194 — 198 :)

Հարցմունք : — 1 . Ո՞ր բառերն են որ սեռական հոլով խնդիր կ'առնեն , եւ առ սեռականն Հայերէն

ինչ կը կոչուի : - 2 . Յատկացուցիչը ինչ հարցման
պատասխան է : - 3 . Խօսքին բնական կարգին մէջ
յատկացուցիչն ուր կը դրուի : - 4 . Յատկացեալէն
առաջ ալ կրնայ դրուիլ : - 5 . Այս գէպքին մէջ
յատկացեալին նախդիրը , (եթէ ունի) ո՛վ կ'առնէ :

Այր ամբարիշտ ոչ միայն չհամարի ինչ մեղս
զիւր յանցանա , այլ եւ պարծել եւս նորօք ժտի .
զազահոթիւն կոչէ խնայութիւն . զզեղխու-
թիւն համարի առատածեռնութիւն . իբրեւ
բամբասիցէ , ասէ թէ առ նախանձայոյզն լինե-
լոյ խօսի . դատարկ կայ եւ ասէ թէ հանդարտ
է սրտիւք . եթէ ցասնուցու՝ ասէ , Չտամ թոյլ
սպրդել անկարգութեանց . թոյլ տայ անկար-
գութեանց եւ ասէ թէ ներել եւ արգահատել
պարտ է . համառօտ իսկ ասել . զխստութիւն
ճշդութիւն համարի , զամբարտաւանութիւն՝
մեծութիւն , զյանդգնութիւն՝ քաջութիւն , Չի-
արդ մարթիցի այնուհետեւ նուաճել եւ 'ի չա-
փու ունել զնենգ եւ զմանգ փառասիրութեան ,
զազահոթեան վաշխս , զստրմտութեան բռու-
նութիւն , զոխակալութեան զվրէժս , զհնարս
նախանձուն , զչարակամութեան դաւաճանու-
թիւնս , զանցանել ըստ անառակութեան եւ
ըստ անժուժկալութեան ըստ չափ . միով իսկ
բանիւ՝ զբնաւ իսկ զախտս մարդոյ որ յանդու-
գրն եւ յանճնապատան իցէ :

Տղաք վերի օրինակին մէջ յատկացուցիչները

լուծման կանոնով ցուցնեն , այսպէս :

Այս էնչ բառք . Հարկ . գոյ . կամ այս էնչ տեսակ
դեր . եղ . կամ յոք . սեռ . յատկացուցիչ այս էնչ բառի :

4 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Ածականներուն խնդիրը .
(թիւ 199—200 :)

Հարցմունք : — 1 . Ածականներն եւ անցեալընդունելութիւններն ինչ հոլով խնդիր կ'առնեն : 2 . Թուական եւ անորոշ ածականներն ինչ հոլով խընդիր կ'առնեն :

'Ի թողուլ մարդկան զպահպանութիւն օրինաց բնութեան , եւ 'ի կռապաշտութիւն հատանել , թախուր յամենայն առաքինութենէ , ոմանք յարանց սրբոց միայն լինէին հաղորդ եւ խելամուտ զխտութեան ճշմարտին Աստուծոյ : Աբրահամ մի էր 'ի սոցանէ : Աստուած եղ ընդ նմա ուխտ զի լեալ միջամուխ աստուածապաշտութեան արասցէ իւրովն օրինակաւ զմարդիկ հմուտս լաւութեան եւ աստուածամեօթն օրինաց : Յետ այնորիկ ետ նմա հրաման երթալ յերկիրն Քանանացւոց եւ հաստատել անդէն զպաշտօն ճշմարտին Աստուծոյ . խոստացատալ նմա զերկիրն զայն 'ի ստացուած , բազմացուցանել զզաւակ նորա իբրեւ զաստեղս երկնից , եւ ասէր կանխաւ եթէ յազգէ անտի նորա գալոց էր օժեալն : Աբրահամ գտանել

հաւան աւետեացն Աստուծոյ, եւ հնազանդ
լեալ հրամանին երթայր յերկիրն որ ցուցաւ նը-
մա, յոյժ ծեր էր նա եւ անցեալ զաւուրբք, իբրեւ
տայր նմա Աստուած որդի զԱսահակ : Այն ինչ
զարգացեալ մանկանն լինէր ուրախութիւն հօր
եւ մօր իւրոյ, Աստուած փորձել կամէր զԱբրա-
համ եթէ իցէ ինչ յօժար 'ի հնազանդել, եւ չի-
ցէ կարօտ խրատու, եւ տայր նմա պատուէր
զոհել զորդին իւր սիրելի : Աբրահամ իսկ եւ
իսկ գտանէր հաճ եւ հաւան հրամանին, եւ ա-
ծեալ զմանուկն 'ի սպանդ, մինչ էրն պատրաստ
'ի բառնալ զսուրն եւ 'ի զենուլ զորդին, հրեշ-
տակ Աստուծոյ արդեւոյր զնա եւ ասէր նմա
եթէ գոհ է Աստուած զհնազանդութենէ նո-
րա : Նահապետն սուրբ 'ի հասակի հարիւր եւ
եօթանասուն եւ հինգ ամաց կատարէր զըն-
թացս իւր լի առաքինութեամբք մեծամեծօք :

Բազում ինչ պատմի 'ի գիրս վասն Աբրա-
համու . եղեւ նա զամենայն կեանս իւր մե-
ծարոյ եւ ահաւոր յերկրին Քանանացւոց եւ
շուրջ զնովաւ, մինչեւ յԱսորիս եւ յԵգիպտոս :
Ոչ ոք 'ի թագաւորաց մեծամեծաց քան զնա
կարող ինչ էր կալ հակառակ նմա կամ յառնել
'ի վերայ նորա : Էր Աբրահամու բաց յԱսահա-
կայ միւս եւս որդի յազախնոյն Ագարայ, իս-
մայէլ, որ անդրանիկն իսկ էր, այլ Աստուած ոչ
հաճեալ ընդ նա, եւ փոխանակ նորա զԱսա-

Հակ : Յետ դարգանալոյ Իսահակայ արձակէր
Աբրահամ, ոչ առանց Աստուծոյ հրամանին ,
դիմացել հանդերձ մարբն նորա Աղարա :
— Հաւատք նորա 'ի խորհուրդան Աստուծոյ որ
'ի վերայ իւր՝ քան զամենայն ինչ զարմանալի
են 'ի վարս նորա : Թաղեցին զնա որդիք նորա
առ Սառայի , 'ի շիրմին զոր առ գնոց յորդուցն
Եփրոնի :

Տղաք վերի օրինակին մէջ ածականներուն
խնդիրները լուծման կանոնով ցուցնեն , այսպէս .
Ս. Ինչ Բառ . Հարկ . դոյ . կամ այս Ինչ աւսակ
դեր . եղ . կամ յոք . սեռ . կամ
արակ . կամ բացառական . կամ
գործիական , կամ այս Ինչնա .
խաղ-բութեամբ հանդերձ խնդ-
այս Ինչ ածականին կամ անցեալ
ընդունելութեան :

5. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Նախադրութիւններուն
խնդիրը . (Թիւ 201—207 :)

Հարցմունք : — 1 . Նախադրութիւնները քանի՞
տեսակ են : - 2 . Բուն նախադրութիւններն ինչ հո-
լով խնդիր կ'առնեն :

Տղաք նախընթաց կրթութեան օրինակին
մէջ նախդիրներուն եւ նախադրութեանց խըն-
դիրները լուծման կանոնով ցուցնեն , այսպէս .

Այս Ինչ Բառք . Հարկ . գոյ . համ աչս Ինչ դեր
երգ . համ յոք . սեռ . համ ար-
ևն . խնդիր աչս Ինչ նախագ-
րութեան համ նախդրին :

6 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Ներդործական բայերուն
խնդիրը . (Թիւ 208—210 :)

Հարցմունք : — 1 . Ներդործական բայերն ի՞նչ
հոլով խնդիր կ'առնեն : - 2 . Աս հայցականը հայե-
րէն ի՞նչ կը կոչուի : - 3 . Ո՞ր բառերը սեռի խնդիր
կ'ըլլան :

7 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Կրաւորական բայեր . (Թիւ
211—213 :)

Հարցմունք : — 1 . Ներդործական բայով բա-
ցատրուած խօսք մը կրնայ՞ կրաւորականով ալ բա-
ցատրուիլ . եւ ան ատեն ի՞նչ կ'ըլլայ : - 2 . Ո՞ր բա-
յերն են որոնց կրաւորականը ներդործականի տեղ
ալ կը դործածուի , եւ երբ : - 3 . Կա՞ն անանկ բայեր
ալ որոնց կրաւորականը հայցական խնդրով ներդոր-
ծական է :

8 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Չէզոք բայեր . (214—227 :)

Հարցմունք : — 1 . Չէզոք բայերը հայցական
խնդիր կ'առնենա՞ն : - 2 . Ե՞րբ ներդործական բայ մը
չէզոքաբար առնուած կ'ըսուի . (Թիւ 214) : - 3 . Կր-
աւորական բայերն ալ կրնան չէզոքաբար առնուիլ :

- 4 . Չէզոք բայերը երբ ներդործականաբար առ-
նուած կ'ըսուին : - 5 . Ո՞ր տեսակ բառեր չէզոք բա-
յերու հետ հայցական կրնան դրուիլ . (217 :) - 6 . Չէ-
զոք բայերու հետ յարաբերականը երբ հայցական կը
դրուի : - 7 . Ո՞ր բառերուն բնութեան խնդիր կ'ըսուի
(219 :) - 8 . Տրականը , բացառականը եւ դործխակա-
նը ինչ հարցման պատասխան են : - 9 . Ի կամ , նախ-
դիր երբ շարժում կը ցուցնէ եւ ինչ հարցման պատաս-
խան է : - 10 . Ի կամ , նախդիրը երբ դադարում կը
ցուցնէ , եւ ինչ հարցման պատասխան է : - 11 . Գ .
Ե . եւ Զ . հոլովմանց բառերը թէ շարժում եւ թէ
դադարում ցուցնելու համար ինչ հոլով կը դրուին :
- 12 . Երբ Ի կամ , նախդիր տեղ առ կը դրուի : - 13 .
« նախդիրը բացառականով ինչ կը նշանակէ : - 14 .
Գործխականով ինչ կը նշանակէ :

Աս 5 . 6 . 7 . եւ 8 կըթութեանց օրինակ-
ները տես Ա . Մաս 20—27 կըթութեանց օրի-
նակներուն մէջ :

Տղաք 6 , 7 եւ 8 կըթութեանց օրինակնե-
րուն մէջէն ներդործական , կրաւորական եւ
չէզոք բայերուն բնութեան խնդիրներն ալ լուծ-
ման կանոնով ցուցնեն , այսպէս :

Այս Ինչ Բառը . Հօրիկ . գոյ . համ այս Ինչ դեր-
նա . եղ . համ յոք . այս Ինչ հո-
լով . բնութեան համ այս Ինչ նա-
խադրութեամբ . համ նախդրի-
հանդերձ խնդիր այս Ինչ ներ-
գոր . համ կը . համ չէզ . բայի :

9. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Ստորոգելի . (ուղղական
խնդիր) եւ Ստորոգեալ . (Թիւ 232—239.)

Հարցմունք : — 1. Ո՞ր բառը Ստորոգելի կ'ըսուի :
- 2. Ո՞ր բառը Ստորոգեալ կը կոչուի : - 3. Կան ներ-
գործական բայեր ալ որոնց Տէր բային կամ Սեռի
խնդիրը Ստորոգելի կ'ուեննայ : - 4. Ստորոգելին ինչ
հոլով պիտի դրուի : - 5. Ստորոգելին խօսքի մէջ իր
սեղը կրնայ փոխել : - 6. Ե՞րբ Ստորոգելին 'ի նախ-
դիրով հայցական (նախդրիւ տրական) կը դրուի :
- 7. Ստորոգելին հայցական եղած ատեն չ'նախ-
դիրը կ'առնէ՞ : - 8. Տէր բային եղակի եւ Ստորո-
գելին յոքնակի եղած ատեն բայը եղակի՞ թէ յոք-
նակի կը դրուի :

Եթէ չիցէ մարթ աստուածապաշտս կոչել
վնախնիս ազգի մերոյ , գոնեա ճշմարիտ է թէ
չդոյր առ նորօք դիցապաշտութիւն , զի ոչ դիք
էին նոցա , ոչ մեհեանք , ոչ բաղինք եւ ոչ քուրմք :
Յետոյ ուրեմն առ Արշակունի թագաւորօք
մուծաւ դիցապաշտութիւն 'ի Հայս հանդերձ
ամենայն կարգօք : Արշակունիքն դիցապաշտք
էին եւ ամին մուծին յաշխարհ մեր ոչ զՊար-
սից միայն , այլ եւ զՅունաց եւ զայլոց ազգաց
դիս : Եւ յայտ անտի է զի դիցն ամենեցուն
անուանք չեն հայերէն , այլ պարսկերէն կամ
յունարէն կամ այլ ինչ օտար անուանք , եւ որ
հայերէնն են թարգմանութեամբ 'ի Յունէ ան-
տի առան . որպէս Աստղիկն որ Ափրոդիան

կոչէր 'ի Յունաց , եւ Սպանդարամեան եւ Սան-
դարամեռապետ , որ հայերէն անուանք են եւ
'ի նախնեաց մերոց եղան Ղեմետրի եւ Ղիս-
նիսեայ դից : Արամազդն նոյնպէս դիք են որ
ի Պարսից Որմիզդն կոչի , եւ Տիւր որ պարս-
կերէն անուն է , ըստ Յունաց Հերմէս : Անահի-
տըն եւ Աթենաս դիք են Յունաց : Այսպէս
սարգեցին մտին դիք այլոց ազգաց ընդ ժա-
մանակս ժամանակս , եւ եղեն 'ի գայթակ-
ղութիւն ազգին , մինչեւ յետոյ խապառ ջնջե-
ցան առ քրիստոնէութեամբ :

'Ի գտանել մուտս դիցն , հարկ էր եւ կար-
գաց դիցապաշտութեան մտանել . ուստի եւ
շինեցին շինուածս մեծամեծս 'ի պատիւ դից եւ
կոչեցին մեհեանս , կանգնեցին սեղանս զոհից ,
եւ անուանեցին բազինս . ընտրեցին եւ արս
զորս կարգեցին պաշտօնեայս որ քուրմքն յոր-
ջորջեցան :

Տղաք աս կրթութեան օրինակին մէջ ստու-
րողելիները լուծման կանոնով ցուցնեն , այսպէս .

Այս Բնչ Բառը . Աթ . կամ , գոյ , կօ . եղ . կամ
յոք . ուղ . կամ հայց . ստորո-
գելի այս Բնչ բառին :

10 . կրթութիւն : Բացայայտիչ եւ բացա-
յայտեալ . (թիւ 240 — 244 :)

Հարցմունք : — 1 . Ո՞ր բառը Բացայայտել կ'ըսուի
- 2 . Ո՞ր բառը Բացայայտեալ կ'ըսուի : - 3 . Բացայայ-
տիչը բացայայտեալին հետ ի՞նչպէս կը համաձայնի :
- 4 . Յատուկ անունը ճարգան անուն եւ նախադաս
եղած ատեն՝ վիճակ կամ պաշտօն ցուցնող անուն
հետ ի՞նչպէս կը համաձայնի : - 5 . Յատուկ անունը
+աղ+ի , +ե+ի , Լեռան անուն եղած ատեն , +աղ+ , +ե+ ,
Լեռան բառերը ի՞նչպէս կը համաձայնին : - 6 . Ամսոյ
անուններն ամիս բառին հետ ինչպէս կը համաձայնին :

Յիսուս Քրիստոս Տէր մեր էր , ըստ մարդ-
կութեանն , որդի սրբոյ Աուսին Մարիամու ,
եւ ծնաւ յԱրուսաղէմ քաղաքի Հրէաստանի
առ Օգոստոս կայսերաւ : Յետ շրջելոյ ամս ա-
ւելի քան զերեսուն 'ի քաղաքին Արուսաղէմի
եւ 'ի սահմանս նորա , հանաւ 'ի խաչ որ քան
զամենայն մարդիկ անմեղն էր , իբրեւ մահա-
պարտ առ Պիղատոսիւ Պոնտացւով դատաւո-
րաւ եւ առ Այլիափաւ քահանայապետիւ :
Պորժք նորա նշանաւորք կատարեցան 'ի տեղիս
որ շուրջ են զԱրուսաղէմաւ , որպէս ծնունդ
նորա յայրին Բեթղէհեմի , անունդ նորա 'ի Նա-
ղարէթ գեղջ , մկրտութիւն նորա 'ի Յորդա-
նան գետ , այլակերպութիւն նորա 'ի Թափոր
լերին , մատնութիւնն 'ի պարտիզին Վեթսե-
մանւոյ , եւ խաչելութիւն նորա 'ի լերինն Վող-
գոթայ : Այ միայն անուն եւ վարդապետու-
թիւն նորա , այլ եւ տեղիքն յորս շրջեցաւ սուրբ
եւ նուիրական են առ Քրիստոնեայս . 'ի

սկզբանէ անտի չորրորդի դարու քրիստոնէութեան, յորմէ հետէ գտաւ խաչ նորա 'ի ձեռն Հեղինեայ դշխոյի մօր մեծին Աստանդիանոսի, շինեցան տաճարք մեծամեծք 'ի սուրբ տեղիս անդ, եւ կան մինչեւ ցայսօր ժամանակի: Քրիստոնեայք անմահ արարին զյիշատակ նորա կարգեալ աւուրս տօնից ամի ամի ամենայն դործոց նորա. որպէս ծննդեանն որ կատարի 'ի քսան եւ հինգերորդումն ամսեանն Ղեկտեմբերի, ըստ Հայոց Հրատից ամսոյ, եւ այլոցն եւս, որպէս յարութեանն եւ համբարձման, — յորոց ոմանց աւուրք շարժունք են, եւ կիսոցն անշարժք:

Տղաք այս կրթութեան օրինակին մէջ բացայայտիչները լուծման կանոնով ցուցնեն, այսպէս. Այս էնչ Բառք . Հարկ . կամ յատուկ գոյ . եղ . կամ յոք . այս էնչ հոլով, բացայայտիչ այս էնչ բառին:

11. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ: Վերադիր եւ վերադրեալ. (Թիւ. 245—247:)

Հարցմունք: — 1. Ո՞ր բառը Գրեմբե կ'ըսուի: - 2. Ո՞ր բառը վերադրեալ կը կոչուի: - 3. Ո՞ր բառերը վերադիր կ'ըլլան:

12. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ: Ածական վերադիր. (Թիւ. 249—255:)

Հարցմունք: — 1. Երբ ածականը . գոյականաբար առնուած կ'ըսուի : - 2. Հայերէնի մէջ ածականը գոյականէն առանջ թէ վերջը կը դրուի, եւ ի՞նչպէս կը համաձայնի : - 3. Ածականը նախադաս եղած ատենն ալ կրնայ հոլովիլ (255) : - 4. Նախդիրը ուր կը դրուի : - 5. Երբ յետադաս ածականները երկուք են , ինչպէս կը համաձայնին :

13. Կրթութիւն : Յուցական ածական)
257—264 :)

Հարցմունք: — 1. Յուցական ածականները նախադաս թէ յետադաս կըլլան, եւ ինչպէս կը համաձայնին : - 2. Աստ , անդ , այսր , անդր , աստի , անտի , մակրայները գոյականներու հետ ի՞նչպէս կը գործածուին :

14. Կրթութիւն : Ստացական ածակ .
(Թիւ 265—272 .)

Հարցմունք : — 1. Ստացական ածականներուն համաձայնութեան կանոնն ինչ է : - 2. Ստացական ածականները գոյականի հետ գործածուած ատեն՝ յօքնակի ուղղականին եւ հայցականին մէջ + և = դիրերը կ'առնեն : - 3. Նորա , նոցա , իրեանց , ի՞նչ են եւ ինչպէս կը համաձայնին : - 4. Իւր և իրեանց , նորա և նոցաի տեղ անխտիր կրնան գործածուիլ : - 5. Խօսքի մը մէջ իւր+անլիւր բառը եղած ատեն , ի՞նչ ստացական ածական կը դրուի :

15. Կրթութիւն : Թուական ածակ . (Թիւ
273—285 .)

Հարցմունք — 1. Մի , գոյականին հետ ի՞նչպէս

կը համաձայնի : - 2 . Երեւ , երեւ , Երեւ , ինչպէս : - 3 .
 Հինք էն անդին թուականներն ինչպէս կը համաձայ-
 նին : - 4 . Թուական ամականներն ալ դոյականի հետ
 եղած ատեն , յոքնակի ուղղա . եւ հայցականին մէջ
 + և . գիրերը կ'առնեն : - 5 . Գասական թուական-
 ներուն համաձայնութեան կանոնն ինչ է : - 6 . Ա-
 ռաբի և Էրեւ բառերն ինչպէս կը համաձայնին : - 7 .
 Անձներական թուականները , երեւի , երեւի եւայլն
 ինչպէս կը համաձայնին : - 8 . Անի , բառին վրայ
 ինչ գիտելիք կայ :

16 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Անորոշ ամականներ . (Թիւ
 286—302 :)

Հարցմունք : — 1 . Ո՞ն , ո՞ր , ի՞նչ , ի՞նչ ինչպէս կը
 համաձայնին : - 2 . Մի՞ն ամականն ինչպէս կը հա-
 մաձայնի : - 3 . Նո՞ն ինչպէս կը համաձայնի : - 4 . Ո՞վ
 կամ . , բառին վրայ ինչ գիտելիք կայ : - 5 . Ո՞ր ա-
 ծականը ինչպէս կը համաձայնի , եւ ինչ գիտելիք
 կայ : - 6 . Չի՞նչ , ինչ , բառերուն վրայ ինչ գիտե-
 լիք կայ . (399 . տես նաեւ ծանօթութիւն էջ 108 :) - 7 .
 Ո՞րե՞նի , ո՞րե՞նի , ո՞րե՞նի , բառերուն վրայ ինչ գիտելիք կայ :

11 էն մինչեւ 16 կրթութեանց համար , տես
 Ա . մասին 9—15 կրթութեանց օրինակները :

Արդարեւ փառաւոր եւ զարմանալի է եր-
 կիր , եւ ոչ գեղեցիկ միայն , այլ եւ պերճ են
 զոր ինչ տեսանեմքն 'ի նմա : ' Ի տեսանել զայն-
 չափ հրաշակերտս , ո՞ր ոչ հաւանեցի ասել թէ
 իմ իմիք չիցէ կարող նա որ զայնպիսի ազգի
 ազգի գեղեցկութիւնս բաւական եղեւ առնել :

Որչափ բարձունք են 'ի վերայ երկրի , քանի
խորք , որչափ փապարք , քանի անդունդք , որ-
պիսի դաշտք , ծովք եւ ճահիճք , գետք , վիհք
եւ հրաբուխք : Աբրեւ հայկիցիմք ընդ նոսա
զառաջինն չտեսանեմք կարգս ինչ եւ յօրինուա-
ծրս : Աթէ 'ի խորս անդր երկրի մտանկցեմք , գը-
տանեմք մետաղս , քարինս , խիճս , պաղպաղա-
կրս , աղս . ջուրս խառնիխուռն իմն : Ամենայն ինչ
այնպէս իմն շփոթեալ վայրավատին կայ , մինչեւ
թուել թէ կոյտ ինչ աւերակաց եւ գէգք փլա-
ծոյից իցեն : Սակայն եւ այնպէս այն աւե-
րակք են որ մեզ զամենայն ինչ մատակարա-
րեն . մարդիկ եւ անասունք եւ տունկք անդա-
դար միմեանց յաջորդեն , զմիմեանց կնի գան
յերկրի աստ որ այնպէս թոհ եւ բոհն երեւի :
Ուր ամենայն իրք ընդ միմեանս կապեալ , զմի-
մեանց կախեալ , եւ միմեանց սպաս հարկա-
նեն . անդ ոչ իմաստութիւն ինչ եւ ոչ մեծա-
զօր զօրութիւն նշմարել՝ որպիսոյ անմտութեան
չիցէ : Քանի պատժոց , որչափ մեղադրութեան
որպիսի դարովանաց չիցէ արժանի որ զգործո-
ցն խոստովան լեալ՝ զպատճառն ուրանայցէ ,
Զինչ հաւանութեամբք (ապացոյց) , որովք պատ-
ճառանօք , յինչ միտս համարձակիցին զամենայն
ինչ անարար ասել զի մի ստիպեացին զոք արա-
րիչ խոստովանել :

Տղար 11էն մինչեւ 16 կրթութեանց հա-
մար ցուցուած օրինակներուն մէջէն ամական

վերադիրները լուծման կանոնով ցուցներն : Որպիսութիւն ցուցնող ածականին համար կրնան ըսել :

Այս էնչ բառը . Ած . եղ . համար . այս էնչ հոլով :
վերադիր այս էնչ գոյականին :

Յուցական ածականին համար կրնան ըսել թէ այս էնչ գոյականը կը ցուցնէ :

Ստացական ածականին համար կրնան ըսել թէ այս էնչ գոյականին որու ըլլալը կը յայտնէ :

Թուական ածականին համար , եթէ բացարձակ թուական է՝ կրնան ըսել , Այս էնչ գոյականին թիւը կամ քանակութիւնը կը յայտնէ : Եթէ թուականը դասական է , կըրնան ըսել թէ Այս էնչ գոյականին կարգը կը յայտնէ : Եթէ անորոշ ածական է , կրնան ըսել Այս էնչ գոյականը անորոշ կերպով կը յայտնէ :

17. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Մակբայ վերադիր . (թիւ 303—306 :)

Հարցմունք . — 1 . Ածականէն զատ ուրիշ ո՞ր բառ վերադիր կ'ըլլայ եւ ո՞ր բառերու : - 2 . Մակբայներէն ոմանք հայերէնի մէջ յատուկ վերջաւորութիւն մը ունին : - 3 . Ածականներն ալ մակբայ կրնան ըլլալ , եւ ինչ դիր ալ կրնան առնել : - 4 . Մակբայը բայէն զատ ուրիշ ո՞ր բառերու վերադիր կ'ըլլայ :

Աս կըրթութեան օրինակը տես Ա : Մաս . 30 կըրթութիւն :

Աս կրթութեան օրինակներուն մէջ տղաք
մակրայ վերադիրները լուծման կանոնով ցուց-
ներն , այսպէս ,

Այս էնչ բառը . Մակրայ , վերադիր այս էնչ
բային հաճածականին հաճմակ-
բային :

18 . Կրթութիւն : Կոչական . (Ժիւ 307—310)

Հարցմունք : — 1 Ո՞ր բառը կոչական կ'ըսուի :
- 2 . Կոչականը շատ անգամ ի՞նչ բառերու հետ կը
գործածուի : - 3 . Ե՞րբ կոչականն իրմէ առաջ ածա-
կան մը ունի , ածականին վրայ ի՞նչ գիր կը դրուի :
- 4 . Եթէ կոչականն իրմէ ետքը յատկացուցիչ մը ու-
նի , շ գիրն ո՞ւր կը դրուի :

Ծերունին թէփանէս , բարեկամ գից եւ
քուրմ մեհենին , 'ի մատչել զոհիցն ծածկեալ
ունէր զգլուխն քղանցիւ պատմութեանն ծիրան-
ւոյ . յետոյ հարցեալ հմայիւք զընդերս անաս-
նոցն յազելոց որ տակաւին խաղային , եւ բազ-
մեալ 'ի վերայ նուիրական երեքոտանւոյն , գո-
չէր զայս ձեւ օրինակի . Գ'իք , ո'յք իցեն աղէ
արքս այսոքիկ երկու եկք՝ որ յերկնաւստ այսր
առաքեցան : Տեսանեմ աւանիկ մանուկ մի դիւ-
ցազն զորոյ զձեռանէ կալեալ ածէ իմաստու-
թիւն : Բերան առն մահկանացուի աւելի ինչ
քան զայս ասել ոչ իշխէ :

Յասել նորա դրանս զայսոսիկ . . . Թուէրիմն
եթէ տեսանիցէ այլ ինչ քան զոր առաջին կայր

. . . . եւ չէր ատակ յանձին իւրում ժուժկալ լինել աստուածեղէն ոգւոյն որ յուղէրն դնա :

Միւսանգամ գոչեաց եւ ասէ . Նրանեկիդ խղովենէ , զի՞նչ իցէ զոր տեսանեմս . յորպիսի՛ չարեաց զերծաք , որպիսի՛ խաղաղութիւն հեշտական ՚ի ներքս . սակայն որչափ մարտք արտաքոյ , քանիօ՞ն յաղթութիւնք : Որդիդ Ողիսեայ , վաստակք քո քան զվաստակս հօր քոյ գեր ՚ի վերոյ լինիցին . թշնամին ամբարտաւան ըզգետնեալ , ընդ փոշի եկեալ հեծէ ընդ սուսերաւ քով . դրունք պղնձիք , պամնէչք անմատոյցք անկանին առաջի ոտից քոց : Մեծդ գիք զոր հայր դորա . . . : Պատանի՛ դու , տեսցես ՚ի կատարածի . . . Չայս ասացեալ , բանք մեռանին ՚ի բերան նորա , եւ իբրեւ յակամայ , ՚ի զարմացման լեալ լուռ լինի . . . :

Տեւեմաքոս ասէ ցՄենտոր . Ինձ բնաւ չէ փոյթ զայնչափ փառաց որ խոստացան . այլ աղէ , զինչ վերջին բանքն յայտ առնել կամիցին . Պատանի՛ դու , տեսցես . . . զհայր իմ տրդեօք , եթէ զՆթակ միայն : Բարէ , զի՞ է զի չսասց բովանդակ . առաւել քան զառաջինն յերկմտութեան եթող զիս : Ով Ողիսէ , հայր իմ , դու իցես , դու գլխովին զոր տեսանելոցն եմ . ճըշմարիտ ինչ իցէ : Այլ ՚ի զուր ակն ունիմ , Ո՛հրաման անագորոյն , զայր մի հէք ծաղր առնել ախորժես : Մի բան եւս , եւ ահա ՚ի կատարանդր երանութեան լեալ էր իմ :

Աս կրթութեան մէջ տղաք կոչականները
լուծման կանոնով ցուցնեն այսպէս :

Այս Ինչ Բառեր . Հարկ . գոյ . հաճ , դեր . եղ .
հաճյոք . ուղղ . բացադարձու-
թեամբ դիտւած :

Կ Ր Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ Ա Յ Ե Ր Ի Ն Բ Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ւ Ա Տ

1 . Կ Ր Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն : Գոյական անուններ ուրիշ
ի՛նչ կերպով յօքնակի կ'ըլլան . (թիւ 311—313 :)

Հարցմունք : — 1 . Կա՞ն եղակի ձայնով յօքնակի
անուններ : - 2 . Ե՞րբ գոյական մը կրկնելով յօքնա-
կի կամ շոք կը նշանակէ : - 3 . Ե՞րբ կրկնելով Իւրեքսանի
կը նշանակէ :

Երկրագրութիւն է մին 'ի կարեւոր ուսմանց .
ճառէ զերկրէ , եւ զազգաց որ բնակեալ են 'ի
վերայ նորա , զկարգաց նոցա եւ զյօրինուա-
ծոց , Երկիր 'ի բնէ բաժանեալ է 'ի ցամաքս եւ
'ի ջուրս : Ի ցամաքաց են որ մեծամեծք են որ-
պէս հինն եւ նոր աշխարհ , եւ են որ փոքունք
են եւ անուանեալ կոչին կղզիք , որպէս Ափս-
րոսն եւ Հոողոս եւ Արեւէ եւ այլ եւս բա-

զուճք : Ի վերայ ցամաքաց են լերինք եւ տա-
փարակք , հովիտք , ձորք եւ անապատք աւա-
զուտք : Զերկիր շուրջ պատէ ջուր որ Ավկիանոսն
կոչի . 'ի միջոցի եւ 'ի վերայ ցամաքաց եւս են
ջուրք որք կոչին ծովք եւ լիճք եւ գետք մեծա-
մեծք եւ մանունք :

Այլ ուսումն երկրագրութեան այլ իմն ազգ-
բաժանէ զերկիր առ 'ի դիւրութիւն ուսանել-
եաց . այսինքն , 'ի հինգ մասունս , որ կոչին Եւ-
րոպա , Ասիա , Ափրիկէ , Ամերիկա եւ Ավկի-
անիա : Գարձեալ մի մի 'ի մասանց անտի բա-
ժանի յաշխարհս : Աշխարհ այն մասն է 'ի մա-
սանց երկրի որ բովանդակէ զազգ մի ողջոյն .
որպէս Գաղղիա , որ մի է յաշխարհաց Եւրոպայ ,
որպէս Հայոց աշխարհն առ նախնեօք բովան-
դակէր զՀայոց ազգ . ապա ըստ թուոյ ազգաց
բաժանեալ են աշխարհք : Եւ աշխարհն բա-
ժանի 'ի դաւառս դաւառս , եւ դաւառքն 'ի
նահանգս , 'ի մարզս եւ յայլ եւս բաժինս որ
մի քան զմի փոքրագոյնք են : Ազգ կոչին բը-
նակիչք աշխարհի , որոց թէպէտ եւ սոհմք այլ
եւ այլք իցեն եւ լեզուք պէսպէսք , ամենեքին
ընդ միով թագաւորաւ կամ իշխանաւ են , եւ
որոց տէրութիւն ազաան կամ միահեծան իցէ ,
եւ ունիցին կարգս քաղաքայինս եւ զինուորա-
կանս , յօրինուածս պէս պէս եւ օրէնս վասն
ազգի ազգի կարգացն եւ յօրինուածոց . Միոյ մի-
ոյ յաշխարհաց անտի օրէնք եւ օրինակ վարչու-

Թեան իւրք իւրք իրօք ընտրեալ որոշին 'ի միմեանց,
այլ ամենեցուն նոյն կարգք եւ յօրինուածք
են : Չոր օրինակ ամենեցուն է կարգ զինուորու-
թեան, այլ օրինակ առնլոյ զորեարն 'ի զինուո-
րութիւն եւ ժամանակ կալոյ միոյ միոյ 'ի նոցանէ
'ի սպասու, այլակերպք եւ այլագունակք են :

Ոչինչ ընդհատ կարեւոր քան զկարգ զին-
ուորութեան է քաղաքայինն կոչեցեալ կարգ :
Ի կարգէ աստի են ամենայն պաշտօնեայք հան-
դերձ արբանեկօք իւրեանց եւ գործակալօք, որք
'ի վերնոց անտի մինչեւ 'ի խոնարհագոյնա, ընդ
միմեանց իշխանութեամբ կան, եւ միում միում
'ի նոցանէ տեսչութիւն կամ գործ հասարակաց
իրիք իրաց յանձն է :

Ոչ սակաւ ինչ կարեւորագոյն քան զկար-
գս են եւ յօրինուածք : Յօրինուածք են այնպի-
սի կարգք որ 'ի պէտս ներքին իրաց եւ իւրա-
քանչիւր ուրուք առանձինն անկ են, որպէս յօ-
րինուածք դատաստանաց եւ ուղղութեան եւ
վարժից : Արոց դատաստանական տեսչութիւնն
յանձն է՝ կոչին ատենակալք եւ դատաւորք, եւ
որոց գործ ուղղութեանն յանձն է, անուանեալ
կոչին ոստիկանք : Ատենակալք եւ դատաւորք
'ի տալն զվճիռս, որպէս ոստիկանքն յածելն 'ի
վերայ զպատիժ պատուհասին ունին օրէնս ըստ
որ անցանել ումեք չէ պատշաճ :

Թէպէտ եւ դատարակութիւն եւ ուսու-
մլն գլխութեանց եւ արուեստից իւրաքանչիւր

ումեք անկ է , սակայն գոն եւ յօրինուածք հասարակաց վարժից , որոց խնամք եւ ծախք յարքունուստ , կտմ հասարակաց են : Ասան վարժից կարգեալ են ազգ ազգ վարժոցաց մեծամեծք եւ մանուկք , յորոց 'ի միում միում կարգեալ կան վարժեարք ուսուցիչք պէս պէս ուսմանց եւ հրահանգաց եւ արուեստից : Ար մանր դպրոցքն են՝ գտանին յամենայն քաղաքս եւ 'ի գիւղս անգամ . իսկ որ մեծամեծքն են որպէս որ համալսարանն կոչին , 'ի մեծամեծ քաղաքս եւ եթ գտանին , ուր 'ի կողմանց կողմանց մութան հասանել գունդ գունդ մանկտուոյ եւ երիտասարդաց , ուսանել զխորինան եւ զնրբագոյնս յուսմանց . եւ այր այր մրցի գեր 'ի վերոյ քան զընկերն զիւր ախոյան լինել . քանզի են ուսմունք որոց հմուտ եւ տեղեկագոյն լինել հարկ է առ հասանելոյ 'ի սպաս պաշտաման տէրութեանն :

Մեծամեծքն 'ի պաշտօնէից անտի քաղաքայինն եւ զինուորական կարգաց՝ կազմեալ կացուցանեն զաւագանին : Ար երբեմն յորում ծննդեամբ եւ տոհմիւք ազնուականք եւ եթ էին պաշտօնեայք եւ կուսակալք , որք եւ որդի 'ի հօրէ առնուին զիշխանութիւնն , որպէս առ հինան Հայոց իշխանք տոհմից եւ բդեաշխք , եւ առ հնովք Վաղիացւովք դուքսքն եւ կոմսք եւ մարգիղք եւ պարօնք :

Հարցմունք : 1 . Յօդին պաշտօնն ինչ է : 2 . Աշխարհաբարին եւ գրաբարին մէջ ո՞ր գիրերը յօդ են : - 3 . Երբ անուն մը բանի մը բողոք սեռը կամ տեսակը կը նշանակէ՝ յօդ կ'առնէ՞ (517 . Ա.) : - 4 . Երբ բառ մը որոշ կամ արդէն ծանօթ անհատ մը կը ցուցնէ յօդ կ'առնէ՞ (517 . Գ .) - 5 . Երբ անուն մը անորոշ անհատ մը կամ մաս մը բան կը նշանակէ յօդ կ'առնէ՞ . եւ , եթէ հայցական է , և նախդիրը կը դրուի՞ : (517 . Գ .) - 6 . Երբ յօդ առնելու անունները երկու են , և շաղկապով կապուած . կամ երբ անունը ածական մը կամ յատկացուցիչ մը ունի , յօդը ո՞ր կը դրուի : (517 . Է . Ը . Թ . Ժ . ԺԱ .) : - 7 . Ստացական , ցուցական , թուական եւ անորոշ ածական ունեցող անունները յօդ կ'առնե՞ն . (Տես 517 ԺԳ . ԺԶ . ԺԸ . ԺԹ .)

Ի՞նչ կողմանա հիւսիսոյ ազդ ինչ եղջերուաց է որ ընտրեալ որոշի 'ի բուն եղջերուէ անտի սակաւ բարձրութեամբ սրունիցն , երկայնութեամբ հերացն եւ ականջաց , եւ թանձրութեամբ սրմբակացն : Եղջերուս այս գտանի 'ի կողմանան յայնոսիկ հիւսիսոյ ուր ցուրտ սաստիկ եւ կարածակուն է : Յաշխարհին Նապոնաց ուր չէ մարթանուցանել զարչառ եւ զոշխար , զայծս եւ զծիս , եղջերուս այս միայն լինի բնակչաց աշխարհին այնորիկ մոխանակ ընդ կովու եւ մաքեաց . զի 'ի կաթանէ նորա առնի պանիր եւ կոզի . ճարպ նորա ճրագու է . դարձեալ եւ զմիսն ուտեն որ հիւթեղն եւ պարարտ է : Որպէս եւ 'ի մորթոյն առնեն ագանելիս եւ օգոս ոտից . 'ի ջղացն կամ 'ի դնդերաց առնեն ասղանի եւ չուան , թելս

բազումս ընդ միմեանս ոլորեալ . իսկ ոսկրոտին պաշտի իբրեւ զերկաթ 'ի շինուած աղղի աղղի կազմածոց . զի անտի գործին դանակք եւ մուրճք եւ այլ եւս կազմածք պիտոյից : Եւ զի չիք անդ ձի , ոչ ջորի եւ ոչ էջ , եղջերուս այս գրաստ եւ անդրուար է մարդկան . զի արք եւ կանայք եւ մանկտի հեծեալ 'ի ժանուս որ բալխիրն կոչին զոր ձգեն եղջերուքն , եւ բուական են տանել ասպարէզս բազումս յաւուրն : Անասունս այս որ ժուժկալ եւ աշխատասէր է , սընանի մամուլք զոր բազում այն է զի ինքնին դըտանէ 'ի ներքոյ ձեան . ուտէ եւ ճճիս , որպէս գորտս , օձս մանուես եւ մկուես վայրի :

Տղաք տեսնեն նաեւ Ա . մաս 1, 2 , եւ 4 կըրթութիւնները :

3 . ԿԻԹՈՒԹԻՒՆ : Ածականներուն աստիճանը (թիւ 318—320 :)

Հարցմունք : — 1 . Ածական մը գոյականին որ պիտութիւնը բանի՞ կերպով կրնայ ցուցնել : - 2 . Գերականը ի՞նչ կը ցուցնէ : - 3 . Բաղդատականը ի՞նչ կը ցուցնէ : - 4 . Առաւելութեան բաղդատութիւն ցուցնելու համար , երբեմն ածականին վրայ ի՞նչ մասնիկ կը դրուի : 5 . Գերադրականը ի՞նչ կը ցուցնէ , եւ քանի կերպով կը բացատրուի հայերէն :

Ասոնց օրինակները տես Ա . մաս , 9 եւ 11 կըրթութիւն :

4. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Յարարերական դերանուն
(Թիւ 329—336 :)

Հարցմունք : — 1 . Յարարերական դերանունը
ի՞նչ դէմքի անուն կը յարարերէ՞ - 2 . Յարարերա-
կանին զոգացած անունը ի՞նչ կըսուի : - 3 . Յարա-
րերականը խօսքին մէջ ո՞ր կը դրուի : - 4 . Գլխաւոր
իօտ , իջանկէաւ անդամ ըսելով ի՞նչ կ'խմացուի : - 5 . Գլխա-
ւոր խօսքն ու միջանկեալ անդամը իր մասերովն ո՞ր
կը դրուին : - 6 . Յարարերականը երբ ուրիշ բառի մը
յատկացուցիչ է , ան բառէն (իր յարարերեալէն) ա-
ռաջ թէ վերջը կը դրուի :

Օրինակները տես , Բ . մաս . 40 եւ 48 կըր-
թութեանց մէջ :

5. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Ղխմորոշյօդեր . (Թիւ 338
—347 . դարձեալ 368—382 :)

Հարցմունք : — 1 . Հայերէն լեզուին մէջ ընդու-
նելութեան տեղ ի՞նչ կը գործածուի : - 2 . Ասանկ
դէպքի մէջ գորութեամբ ի՞նչ կ'խմացուի : - 3 . Ղխ-
մորոշներուն գործածութեան Ա . կանոնը ո՞րն է : - 4 .
Ղխմորոշ գործածելու առէն , երբ * , երբ * եւ երբ *
գործածելու է : - 5 . Առանց յարարերական դերա-
նունի եղած խօսքերու մէջ ալ * , * , * գիրերը ո՞ր
ածականի տեղ կը գործածուին : - 6 . Ղխմորոշ գոր-
ծածելուն Բ . կանոնը ո՞րն է : - 7 . Գ . կանոնը ո՞րն է :

Որ պատուիրէն սիրել , պատուել եւ մեծարել
զճնողս , Աստուած է . եւ չիք իշխանութիւն
որ կարիցէ ազատել զմարդ 'ի պահելոյ զայն

պատուէր : Ար պահելն կամիցի զպատուիրանս
զայս մեծ , պարտի հնազանդ լինել նոցա հանա-
պազ եւ յամենայնի . մի զայրացուցանել եւ մի
'ի ցատումն ածել զնոսա բանիւք կամ արդեամբք :
Ար հանապազն 'ի մտի ունիցի զխնաման զոր ան-
դատին 'ի մատաղ հասակէն ընկալաւ 'ի ծնողաց
իւրոց , եւ շառնիցէ մտացօնս եթէ զոր ինչ եւ
առնիցէ նոցա չէ ինչ , եւ չմարթի լինել փոքու-
իւիք հատուցումն որոց նոքայն արարին , որ զայս-
պիտի միտս ունիցի՝ բազում եւ սերտ սիրով սի-
րէ զծնողսն , եւ զոր պարտ եւ պատշաճն իցէ
առնել նոցա՝ առնէ խնամով եւ զգուշութեամբ :
Ար ապաշնորհն իցէ առ ծնողս իւր , ընդ անհր-
նարին եւ դառն մեղադրանօք է , եւ քան զա-
մենայն ապախտաւորս ապախտաւորագոյն :
Ար անզգամն եւ ժանտ է առ որս ետունն նը-
մա զկեանսն , զիւրդ մարթի բարեբարոյ եւ ազ-
նուադոյն առ այլս լինել : Սէր որդիական ըս-
կիզրն է ամենայն լաւութեանց : Եւ զոր ա-
սեմս մարթ է եւ 'ի հեթանոսաց իսկ ցուցանել :
Սրդարեւ որ ոչն գիտէին զՊատուծոյ զպատ-
ուէրն որ վասն զծնողսն պատուելոյ է , անդէն
իսկ առ հեթանոսութեամբ հասարակաց մտօք
բազում ինչ վասն այսորիկ գրեցին . շատ լիցի
ասել թէ նոքա զծնողսն սիրելոյ տային զնուի-
րականն անուն աստուածապաշտութեան , որպէս
թէ որ ոչն սիրիցէ զծնողս , չիցէ աստուածա-
պաշտ , կամ որ աստուածապաշտն իցէ 'ի հար-

կէ զճնողան սիրիցէ : Այլ որ քրիստոնեայքս եմք ,
ունիմք զԱստուծոյ իսկ զպատգաման որ ասէ .
Պատուեա զհայր քո եւ զմայր զի երկայնա-
կեաց լիցիս 'ի վերայ երկրի :

Բանի տղէտ է մարդ առանց Աստուծոյ
յայտնութեանն : Աւտի կամ զիարդ եղեն ոչ
գիտէ . ոչ նոյնչափ կարօտ իցէ յայտնութեան
զի գիտիցէ յո՛ երթայն եւ առ ո սահմանեալն
է : Մինչ էրն աշխարհ առանց յայտնութեան ,
որչափ աշխատ եղեն որ քան զամենայն մար-
դիկ իմաստունն կարծէին , գտանել զսկիզբն
կամ զարարչութիւնն աշխարհի եւ զմարդոյ . եւ
որչափ մոլորութիւնք սպրդեցին մտին յազանդս
փիլիսոփայից : Բազում ինչ խնդիրք կացին մը-
նացին որպիսի ինչ էինն յառաջ քան զհազար
ամ , եւ չեղեւ ինչ լուծումն առանց յայտնու-
թեանն : Անէին եւ նորա միտս եւ քան եւ հան-
ճար որպէս մեքս , եւ զի է զի ոչ կարացին գի-
տել զորս գիտենն առ մեօք մանկունք եւ կա-
նայք : Բնութիւն իսկ , զորմէ ասի թէ զարարչէն
պատմէ , որչափ ընդ աղօս ընծայեցուցանէ
զԱստուծոյ զգիտութիւնն առանց յայտնու-
թեանն օգնականութեան : Արեգակնդ եւ լու-
սին եւ աստեղք . երկիրս , ծովք մեծամեծք եւ
լերինք բարձրաբերձք , ծաղիկք անգամ որ փո-
քըր ինչ են , եւ ճճիքս որ կարի իսկ մանունքն
են , պատմել պատմեն զարարչէն , այլ այնոցիկ
որ խելամուտ են յայտնութեան . իսկ որ չէինն

այնմ խերամուտ , յայնպիսի անմտութիւն անկան մինչեւ ղկարի իսկ անարգս յարարածոց ի պաշտօն առնուլ : Ապա սկիզբն աստուածածանօթութեան նորին իսկ Աստուծոյ յայտնութիւնն է :

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Բայերուն ժամանակներուն գործածութիւնը , (թիւ 350—364 :)

Հարցմունք . -- 1. Գրաբարին որ ժամանակներն աշխարհաբարին հետ նոյն են . - 2. Գրաբարին ապառնին նախ ի՞նչ կը նշանակէ աշխարհաբարին մէջ . - 3. Գրաբարին ապառնին ստորադասականի տեղ ալ կը գործածուի . - 4. Ի՞նչ տեսակ խօսքերու մէջ գրաբարին ապառնին աշխարհաբարին ապառնուոյն կը պատասխանէ . - 5. Աշխարհաբարին ապառնուոյն ճշդիւ պատասխանող ժամանակը որն է . (Տես 559 , 560 , 561 : - 6. Ստորադասականը ի՞նչ տեսակ խօսքերու մէջ կը գործածուի . (Տես 563 , 564 :)

Այս կրթութեան համար տես , Ա. Մաս 20—27 կրթութեան օրինակները : Մինչև Բեռնա էր էնչ . Հայր ո՞ն աշխատասէր . *lira* :

7. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Գերբայ . Ա. գոյական գերբայ կամ Աներեւոյթ . (թիւ 366—367 :)

Հարցմունք . -- 1. Աշխարհաբարին մէջ աներեւոյթով բացատրուած խօսքեր գրաբարին մէջ սովորաբար ի՞նչպէս կը բացատրուին . - 2. Ո՞ր դէպքերու մէջ դիմաւոր բայի տեղ գրաբար աներեւոյթ կը դրուի :

Հեղեղ կոչի յորժամ ջուրք բազումք եկեալ
ողողիցեն զերկիր :

Բազում անգամ հեղեղք ջուրց լեալ են յաշ-
խարհի , եւ 'ի հեղեղաց են որ 'ի բնական պատ-
ճառաց լինին , որպէս Ղեւկալիոնեանն ջրհե-
ղեղ որ 'ի կարի հին ժամանակս պատմի լեալ ,
եւ որոյ յիշատակք կան 'ի պատմութիւնս Յու-
նաց . եւ են որ յաստուածուստ 'ի պատիժ պա-
տուհասի մեղաց մարդկան լինին , որպէս որ առ
Նոյիւն եղեւ , եւ կոչի համաշխարհական ջր-
հեղեղ զի ողողեաց զամենայն երեսս երկրի եւ
սատակեաց զամենայն մարդ եւ զանասուն :
Բազում են բնական պատճառք յորոց հեղեղք
ջուրց լինին . է ուրեք զի 'ի սասանութեանց (երկ-
րաշարժ) պատառի երկիր , եւ ջուրք ծովուն որ
մօտ ուրեմն անդր կայցէ , յորդեալ ողողեն ըզ-
ցամաքն : Թերեւս իցեն եւ լերինք ինչ եւ կըղ-
ղիք որոց գագաթունք էին խոնարհագոյնք 'ի
խորս անդ ծովուց , եւ ապա 'ի բռնութենէ հը-
րոյ որ 'ի միջավայրի անդ 'ի խորս ուրեք գնաոյ
երկրին գտանի , կամ յայլոց ինչ պատճառաց ,
որպէս ասեն գիտունք , բարձրացան 'ի վերոյ
քան զջուրս : Եւ զի էր երբէք զի ցամաք ընդ
ջրովք ծածկեալ էր , յայտ է 'ի ձկանց ինչ եւ 'ի
խեցեմորթաց քարացելոց որ 'ի գլուխս լերանց
բարձանց գտանին մինչեւ ցայսօր : Այլ են որ
զայս ամենայն 'ի համաշխարհական ջուրցն հե-
ղեղէ անտի ասեն լինել : Այլ զի եւ 'ի սասա-

նութեանց եւ 'ի բարձրանալոյ ցամաքի մարթի լինել, յայտ անտի է զի ձկունք եւ ճճիք քարացէալք ոչ 'ի վերայ երկրի միայն եւ 'ի խորոջս ուր մարթ էր հեղեղաց առնուլ տանել զնոսա, այլ եւ 'ի ներքոյ եւ յընդերս երկրի գտանին :

Բազում այն է զի եւ գետք մեծամեծք զեղեալ ողողեն զգաշտս, զգիւղս եւ գրազաքս իսկ որ ցածագոյն եւ 'ի տափարակ ուրեք վայրի կայցեն . եւ այն կամ 'ի հալելոյ ձեանց եւ սառնամանեաց լինի, եւ կամ 'ի յորդութենէ անձրեւաց, որպէս վասն Նեղոս գետոյ ասեն եթէ ամի ամի յորդեալ տարածանի ընդ բազում ասպարէզս 'ի յորդելոյ անձրեւաց որ անկանին յԵթովպացւոց աշխարհին : Եւ զի ջուրքն այնորիկ 'ի տօթագին կողմանց անտի Եթովպացւոց եւ Սփրիկեցւոց դան, դիւրին է զմտաւ ածել 'ի բազմութենէ օձից եւ այլոց սողնոց հարաւային աշխարհաց, եւ բռնութիւն հեղեղաց վարէ ընոսա յԵգիպտոս, ուր յայլ ժամանակս դուն ուրեք եւ անօսր գտանին այնպիսի ճճիք :

Այլ վասն համաշխարհականն ջրհեղեղի սցապէս պատմի 'ի դիրս : Ի բազմանալ մարդկան բազմանայր եւ անօրէնութիւն նոցա, մինչեւ սարջանալ Աստուծոյ եւ սատակել ջնջել զամենայն կենդանի : Նոյ միայն գտանէր արդար առաջի տեառն, վասն այնորիկ կամէր Աստուած փրկել զՆոյ, եւ հրաման տայր նմա շինել տապան եւ մտանել անդր հանդերձ ամենայն տամբ

խրով, մութ անել եւ զոյգս զոյգս յամենայն դա-
զանաց եւ յանասնոց եւ 'ի թռչնոց : Յառնել
Նոյի զամենայն որպէս հրամայեցաւն նմա, եւ
'ի մտանել 'ի տապանն, անգէն եւ հեղեղ ջուր-
ցն հասանէր : Պատմի այնուհետեւ շրջել տա-
պանին աւուրս բազումս 'ի վերայ ջուրց, ասլա
դադարել 'ի լերինս Հայոց, եւ ցամաքել ջուրց
հրամանաւ Աստուծոյ, եւ բացեալ Նոյի զպա-
տուհան տապանին արձակել թռչունս . իմա-
նալ զցամաքել ջուրցն եւ իջանել 'ի նաւէն եւ
շինել սեղան եւ մատուցանել պատարագս Աս-
տուծոյ, այլովքն հանդերձ :

8 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Բ . Աժական դերբայ կամ
ընդունելութիւն . (թիւ 369—377 . տես նաեւ
Քերականութիւն թիւ 338, 339, 340 :)

Հարցմունք : — 1 . Աշխարհարարին ընդունե-
լութիւն ներկան դրարար ի՞նչպէս կը բացատրուի :
- 2 . Ընթուներութեան տեղ գործածուած դիմաւոր
բայը ե՞րբ ներկայ, ե՞րբ անկատար, ե՞րբ կատար-
եալ եւ ե՞րբ ստորադասական գնելու է . (տես 571,
572, 573, 574 :) - 3 . Ոչ էւ և է՛ վերջաւորած բա-
ռեր որ ներկայ ընդունելութեան զօրութիւն ունին
ի՞նչ հոլով խնդրով կը գործածուին . (տես 575, 576 :)
- 4 . Ոչ էւ և է՛ վերջաւորութիւններէն ո՞րն աւելի
գործածական է . (577 :)

9 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Անցեալ ընդունելութիւն
(թիւ 378—391 :)

Հարցմունք : — 1 . Ընդունելութիւն անցեալները դրարարի սովորաբար ի՞նչպէս կը դառնան : - 2 . Անցեալ ընդունելութիւնը դրարարի մէջ դիմաւոր բայով բացատրուած ատեն , բայը ե՞րբ ներկայ , ե՞րբ անկատար , ե՞րբ կատարեալ եւ ե՞րբ ասպանի կամ ստորադասական կը գործածուի , (տես 379 :) - 3 . Ներկայ եւ անցեալ ընդունելութեան միտքը աշխարհարարի մէջ ներկայ եղած ատենն ալ դիմաւոր բայը դրարարի մէջ ե՞րբ ստորադասական կը դրուի . (տես 380 :) - 4 . Երբ ընդունելութիւնը աշխարհարարի մէջ հոլոված է , դրարարի մէջ ի՞նչ ընելու է . (381, 382 :) - 5 . Ո՞ր տեսակ բայերուն ընդունելութիւնը դրարարի մէջ գոյականաբար կը գործածուի . (383, 384 :) - 6 . Անցեալ եւ ասպանի ընդունելութիւններով եւ է՛՛ էական բայով շինուած բաղադրեալ ժամանակները որո՞նք են , (386-390 :) - 7 . Անցեալ ընդունելութիւնը իրր ածական գործածուած ատեն , գոյականին հետ ի՞նչպէս կը համաձայնի . (391 :) -

8 եւ 9 Կրթութեանց համար տես Բ . Մաս :
5 . Կրթութեան օրինակը :

10 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Մակրայ . (Ժիւ 362—409 :)

Հարցմունք : — 1 . Ա՞յս բառը ի՞նչ է , եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 2 . Ե՞ր , Ե՞ս բառերը ի՞նչ են , եւ ի՞նչ կը նշանակեն : - 3 . Գ՞ո՞յնք եւ Բ՞ե՞ր և մակրայներուն տարբերութիւնը ի՞նչ է : - 4 . Ո՞ւր բառը քանի՞ նշանակութիւն ունի : - 5 . Չ՞ եւ Գ՞ու՞լ բառերն ի՞նչ են եւ ի՞նչ կը նշանակեն : - 6 . Չի՞ բառն ի՞նչ է եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 7 . Մի՞ բացասական մակրայը ի՞նչպէս կը

գործածուի : - 8 . Արտէօ֊հ զնէ բառերուն տարբե-
րութիւնը ինչ է : - 9 . Ուր , քանի՞ քան կը նշանակէ :
- 10 . Կա՞ն անանկ մակբայներ ալ որ հոլոված բա-
ռեր են , (409 :))

11 . Կրթօթօթիտն : Նախադրութիւն . (Թիւ
444—445 :))

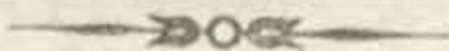
Հարցմունք : 1 . Ի կամ , նախդիրը տրական եւ
առանց չի հայցական խնդրով ինչ կը նշանակէ : - 2 .
չ նախդիրը ո՞ր հոլովներու հետ կը գործածուի , եւ
ի՞նչ կը նշանակէ : - 3 . Ար նախդիրը ո՞ր հոլովնե-
րու հետ կը գործածուի եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 4 .
Ըստ նախդիրը ո՞ր հոլովներու հետ կը գործածուի
եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 5 . Ըստ նախդիրը ո՞ր հոլով-
ներու հետ կը գործածուի եւ ի՞նչ կը նշանակէ : - 6 .
չ նախդիրը ո՞ր բայերու հետ կը գործածուի : - 7 .
Հայերէնի մէջ շատ բայերուն այլեւայլ նախդիրնե-
րով այլեւայլ հոլով խնդիր առնելով տարբեր առում-
ներ կամ նշանակութիւններ ստանալուն վրայ օրի-
նակ մը կրնա՞ս տալ . (Անցանէ՛՛ բայը . Քեր . երես 176 :))
- 8 . Նրբեմն բայ մը միեւնոյն հոլով խնդրով տար-
բեր բաներ կը բացատրէ : ասոր ալ օրինակ մը կըր-
նա՞ս տալ . (Ե՛՛ բայը սեռականով , տես Թիւ 444 :))
- 9 . Կա՞յ բայ որ իր յատուկ խնդիրն ունի . ասոր
օրինակ . (տես Թիւ 445 :))

12 . Կրթօթօթիտն : Շաղկապ . (Թիւ 446—454 :))

Հարցմունք : — 1 . Ձի շաղկապը քանի՞ առում
ունի : - 2 . Ի՞նչ իրր շաղկապ ի՞նչ կը նշանակէ : - 3 .
Ի՞նչ բառը որ հայերէնի մէջ յաճախ գործածու-

Թիւն մը ունի , դերանուններու հետ ի՞նչ կը նշանա-
կէ : - 4 . Գոյականներու , անականներու , մակրայի
եւ բայի հետ ի՞նչ կը նշանակէ : - 5 . Ինչ բառը իր-
բեւ թարմատար կամ զարդ՝ հայերէնի մէջ սովորա-
բար ի՞նչ տեսակ խօսքերու մէջ կը դործածուի . - 6 .
Հարցական խօսքերու մէջ դործածուած ատեն ի՞նչ
բառերու զօրութիւն ունի . (Քեր. երես 185 .) - 7 .
Բայի հետ դործածուած ատեն ի՞նչ կը նշանակէ :
- 8 . Իբրեւ և ինչպէս , ինչ , բառերուն տարբերութիւ-
նըն ի՞նչ է : - 9 . Մինչև նախադրութիւնն ի՞նչ կը
նշանակէ . ինչև շաղկապն ի՞նչ կը նշանակէ :

Մակրայի , նախադրութեան եւ շաղկապի
համար զատ օրինակներ չենք դնելք . մինչեւ հի-
մա դրուած բաղմամբիւ օրինակներն ասոնց հա-
մար ալ բաւական են :

ՀԱՅԵՐԻՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Գ. ՄԱՍ

1. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Շարադասութեան , կամ խօսք մը կազմող բառերուն խօսքին մէջ ինչ կարգով շարուելուն վրայ . (Քերթիւ 455 :

Հարցմունք : — 1. խօսքի մը կազմութիւնը քանի՞ կերպ կրնայ ըլլալ : - 2 . Քերթիւնն կարգն ինչ է : - 3 . խօսքի մը կազմութիւնը ե՞րբ յատուկ կ'ըսուի :

2. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Քերականական կարգ . (Քերթ . թիւ 456—464 :

Հարցմունք : — 1 . Որ եւ՛ իցէ խօսք ի՞նչ բանէ կը բաղկանայ : - 2 . Նախադասութիւնն ի՞նչ է , եւ գիմաւոր բայ մը եղած տեղ հարկաւ յայտնի կամ լռելեայն ի՞նչ կայ : - 3 . Երբ բայն էական բայէն զատ ուրիշ բայ մըն է , ստորոգելին ի՞նչպէս կ'ըլլայ : - 4 . խօսքի մը մէջ քանի՞ նախադասութիւն ըլլալն ի՞նչպէս կ'իմացուի : - 5 . Նախադասութեան մը մէջ , Տէր բայի , բայ եւ ստորոգելիէ զատ ուրիշ բառեր ալ կրնան գտնուիլ , եւ ի՞նչ են : - 6 . Տէր

բայի , գիմաւոր բայ եւ ստորոգելիէ զատ ուրիշ բա-
ռեր , նախադասութեան մէջ ի՞նչ կը կոչուին : - 7 .
Նախադասութեան մը բառերը քերականական կար-
գաւ շարելու համար առաջին կանոնն ի՞նչ է : - 8 .
Երկրորդ կանոնն ի՞նչ է : - 9 . Երրորդ կանոնն ի՞նչ
է : - 10 . Չորրորդ կանոնն ի՞նչ է :

3¹. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Չեւաւոր կարգ . (Քեր . Թիւ
465 :)

Հարցմունք : — 1 . Չեւաւոր խօսքի կամ նա-
խադասութեան մը մէջ քանի՞ բան կայ : - 2 . Ասոնք
ի՞նչ կը կոչուին :

4 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Յեղաշրջութիւն . (Քեր .
Թիւ 466 :)

Հարցմունք : — 1 . Չեւաւոր նախադասութեան
մը մէջ խօսքին ան մասը որ իր քերականական դիր-
քը փոխած է : ի՞նչ կը կոչուի : - 2 . Յեղաշրջու-
թիւնը քանի՞ է : - 3 . Յեղաշրջութիւնը ե՞րբ հաշտու
է : - 4 . Ե՞րբ ազատ է :

5 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ : Հարկաւոր յեղաշրջութիւն .
(Քեր . Թիւ 472 :)

Հարցմունք : — 1 . Ածականը որ բնական կար-
գով գոյականէն ետքը պիտի դրուի , ե՞րբ առաջ
կը դրուի (տես 472 :) - 2 . Յատկացուցիչը որ բնա-
կան կարգով յատկացեալէն ետքը պիտի դրուի , ե՞րբ
առաջ կը դրուի (տես 472 . 2 :) - 3 . Բայն անմիջա-
պէս Տէր բայիէն ետքը կը դրուի . ե՞րբ հարկ կ'ըլլայ
Տէր բային բայէն զատել (տես էջ 194 . 5 :) - 4 . Հար-

ցական խօսքերու մէջ հարցում լրացատրող անունն
ո՞ր կը դրուի . (տես էջ 195 . 5 .) - 5 . Ո՞ր մակրայ-
ներն են որ գրեթէ միշտ բայէն առաջ կը դրուին .
(տես էջ 196 . 5 .)

6. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Աղատ յեղաշրջութիւն . (Քեր .
թիւ 473 — 477 .)

Հարցմունք . — . 1 . Հարկաւոր դիպուածներէ
դուրս ալ խօսքի մը բառերուն դիրքը կրնանք
փոխել հայերէնի մէջ : - 2 . Աս աղատութեան մէջ
առաջին զգուշանալու բանը ո՞րն է . (474 .) - 3 . Արդ-
որդ զգուշանալու բանը ո՞րն է . (475 .) - 4 . Հայե-
րէնի մէջ աղատ յեղաշրջութեան դէպքերը] որո՞նք
են . (տես թիւ 476 . 1 . 2 . 3 . 4 . 5 .) - 5 . Տեսակ մը
յեղաշրջութիւն ալ կայ , ան ո՞րն է . (տես թիւ 477
1 . 2 . 3 . 4 . 5 . 6 .)

7. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Զեղչում . (Քեր . թիւ
478 — 489 .)

Հարցմունք 1 . — . Զեղչումն ի՞նչ է . - 2 . Ո՞ր
բառերու զեղչում կըլլայ : 3 . - Ո՞ր դէմքի դերանուն
տէր բայիներն են որ սովորաբար կը զեղչուին : -
4 . Երրորդ դէմքի դերանուն տէր բայիները ե՞րբ կը
զեղչուին : - 5 . Ո՞ր շարկապներէն եւ մակրայներէն
եւաքը բայը կը զեղչուի : - 6 . Մինակ բայը կը զեղ-
չուի , թէ բային հետ ուրիշ բառ մ'ալ կրնայ զեղ-
չուիլ : - Ո՞ր դերանուն խնդիրներն են որ քանի մը
բայ եղած խօսքի մէջ՝ բոլոր բայերուն քով չեն կըրկ-
նուիր . (485 .) - 8 . Ո՞ր դերանուն խնդիրներն են որ
չեն զեղչուիր . (486 .) - 9 . Յատկացեալը ե՞րբ կը զեղ-
չուի . (487 .) - 10 . Քանի՞ դէպքի մէջ ածական մը

կամ ընդունելութիւն մը զեղջուած է կամ լուելեայն կ'իմացուի . (487 , եւ 488 :) - 11 . Նախդիր կամ նախադրութիւն երբ կը զեղջուին : (489 :)

8 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Աւելադրութիւն . (Քեր . թիւ 490 — 494 :

Հարցմունք . — 1 . Կրթման եւ աւելադրութեան մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ : - 2 . Աւելադրութիւնն ի՞նչ է եւ երբ կըլլայ : - 3 . Խօսքին ո՞ր մասերուն աւելադրութիւնը հայերէնի մէջ աւելի սովորական է . (492 :) - 4 . Աւելի դրուած տէր բային կամ խընդիրը՝ սովորաբար ի՞նչսլիաի բառի կրկնութիւն է . (493 :) - 5 . Նախդիրներն ալ հայերէնի մէջ կրնան իբր աւելադրութիւն կրկնուիլ . (494 :)

9 . ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . Բաղառութիւն . (Քեր . թիւ 495 :)

Հարցմունք . — 1 . Բաղառութիւնն ի՞նչ է : - 2 . Հայերէնի մէջ բաղառութեան սովորական ձեւերը որո՞նք են :

Տ Ր Ա Մ Ա Բ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Լ ՈՒ Ծ ՈՒ Մ

1 . Տղաք երկրորդ մասին մէջ լուծումը ներլ սորվեցան . բայց ան լուծումը քերականական լուծում է : Այս ուրիշ կերպ լուծել մ'ալ որ տրամաբանական լուծում կը կոչուի : Քերականական լուծումը , ինչպէս տեսանք , ու

րիչ բան չէ, բայց նախադասութիւն մը իր մասերուն բաժնել, այսինքն՝ նախադասութեան մը մէջ գտնուած բառերուն բնութիւնը, տեսակը, պատահմունքն ու պաշտօնը յայտնել: Նախադասութիւն մը լուծելով՝ անոր մէջի բառերուն իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնը կամ կապը կը ճանչցուի:

2. Հիմա տղաք խօսք մը տրամաբանօրէն լուծել ալ պիտի սորվին: Տրամաբանական լուծմամբ՝ ամբողջ խօսք մը կազմող նախադասութիւններուն իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնը կամ կապը ճանչնալ կը սորվուի: Ննչպէս որ ամեն նախադասութիւն կը բաղկանայ այլ եւ այլ բառերէ որոնք նախադասութեան մասերն են, ասանկ ալ խօսք մը կրնայ բաղկանալ այլ եւ այլ նախադասութիւններէ որոնք խօսքին մասերն են: Աւստի խօսքի մը կազմութիւնը աղելի ճանչնալու համար, նախադասութեանց ամեն մէկ մասին կազմութիւնը ճանչնալ մինակ բաւական չէ, այլ պէտք է նաեւ խօսքին ամբողջ կազմութիւնը ճանչնալ:

3. Պէտք է գիտնալ նախ, թէ՛ խօսք մը կրնայ քանի մը նադասութենէ բաղկացած ըլլալ:

Նրկրորդ՝ խօսքի մը մէջ այնչափ նախադասութիւն կայ, որչափ գիմաւոր բայ կայ:

Նրրորդ՝ նախադասութիւն մը կը լմնայ

շաղկապէ մը կամ յարաբերական դերանունէ մը անմիջապէս առաջ . ուստի խօսքին ընթացքին մէջ շաղկապ մը կամ յարաբերական դերանուն մը դալուն պէս , պէտք է գիտնալ որ առջի նախադասութիւնը կը լմննայ եւ նոր մը կը սկսի .

Չորրորդ՝ խօսք մը կազմող երկու կամ աւելի նախադասութիւններ իրարու հետ յարաբերութիւն մը , այսինքն իրարու հետ կապակցութիւն կամ իրարմէ կախում ունին :

Աս յարաբերութեան նայելով , խօսքը կազմող նախադասութիւններն այլ եւ այլ անուն ունին : Աւստի

4 . Երկու տեսակ նախադասութիւն կայ .
Ա՛ . Գլխաւոր նախադասութիւն , եւ Բ . Բշխանիչակ նախադասութիւն :

Ա . Գլխաւոր նախադասութիւն ան է՝ որմէ ուրիշ նախադասութիւն մը կախում ունի . կախում ունեցող նախադասութիւնն ալ միջանկեալ է : Աւստի աս խօսքին մէջ՝

Գիտեմ եթէ առաքինութիւն նախամեծար է քան զամենայն մեծութիւնս . նա որ խոտորի յառաքինութենէ՝ վրիպեցուցանէ զանձն յերանութենէ .

Չորս նախադասութիւն կայ , որոնց երկուքը գլխաւոր են , միւս երկուքը միջանկեալ . գլխաւոր են՝ ԳԻՓԵՏ , որմէ կախում ունի սա նա .

խաղաասութիւնը՝ եւեւ առաջինութիւնն նախաառաջարկէ քան զամենայն մեծութիւնս . եւ՛ նա Վրիպեցոցանէ զանչն յերանութենէ , որմէ կախում ունի՝ որ խոսորի յառաջինութենէ նախաղաասութիւնը :

Բ . Միջանկեալ նախաղաասութիւնը գլխաւոր նախաղաասութեան մէկ բառին իմաստը ամբողջացնելու համար՝ ան բառին քով կը դրուուի : Արի խօսքին մէջ՝ եւեւ առաջինութիւնն նախաառաջարկէ քան զամենայն մեծութիւնս , Գիտե՛մ բային (կամ մանաւանդ գիտեմ բային հետ միացած Գիտացող ստորոգելոյն) իմաստը կ'ամբողջացնէ . որ խոսորի յառաջինութենէ նախաղաասութիւնն ալ՝ միւս գլխաւոր նախաղաասութեան նա տէր բային իմաստը կ'ամբողջացնէ :

Յ . Միջանկեալ նախաղաասութիւնը գլխաւորին հետ կապողը գրեթէ միշտ շաղկապ մը կամ յարարերական դերանուն է :

Ե . Արի խօսքի մը մէջ երկու կամ աւելի գլխաւոր նախաղաասութիւն կայ , առաջինը Բացարձակ Գլխաւոր կը կոչուի , միւսները՝ յարաբերական Գլխաւոր կ'ըսուին :

Զ . Միջանկեալ նախաղաասութիւնն ալ երկու տեսակ է , Ա . որոշիչ ՌՉանկեալ նախաղաասութիւն , եւ Բ . Ռեկտիւ ՌՉանկեալ :

Ա . Արոշիչ միջանկեալ նախաղաասութիւն ան է որ խօսքին էապէս հարկաւոր է , այնպէս որ եթէ խօսքին մէջէն վերնալու ըլլայ , խօսքին իմաստը կը փաստուի . այսպէս են վերի խօսքին միջանկեալ նախաղաասութիւնները :

Բ. Մեկնիչ միջանկեալ նախադասութիւն
ան է որ լոկ մեկնութեան մը պէս է, եւ եթէ
վերնայ, խօսքին իմաստը չի մնասուիր. զոր օ-
րինակ՝ Առասիւնոսիւնս, որ շարդս էն հոգոյ, գե-
ղեցիացոցանէն զսիրտ Տարդոյ. սա խօսքին մէջ՝ որ
շարդս էն հոգոյ միջանկեալ նախադասութիւնը
մեկնիչ է, ուստի եթէ վերնալու ըլլայ, խօսքին
իմաստին եղծում մը կամ փոփոխութիւն մը
չըլլար:

Ճ. Թէ գլխաւոր եւ թէ միջանկեալ նա-
խադասութիւն մը կրնայ ըլլալ, Ա. Ն, Բ. Ղեղե-
ւալ եւ Գ. Ժածկեալ:

Ա. Նախադասութիւն մը լի կ'ըսուի, երբ
էական մասերը, այսինքն տէր բային եւ ստո-
րոգելին յայտնի են, զոր օրինակ. Ես ԵՏ Տարդ
Տահկանացոս. սա նախադասութիւնը լի կամ ամբ-
բողջ է, քանզի Ես տէր բային, եւ Տարդ ստո-
րոգելին յայտնի են:

Բ. Նախադասութիւն մը Ղեղեւալ կ'ըս-
ուի, երբ նախադասութեան էական մասե-
րէն մէկը կամ երկուքն ալ, նաեւ բայը,
լռելեայն կ'իմացուին. զոր օրինակ. ԵՏ Տարդ
Տահկանացոս: Էր նա ամաց երեանից: Ես երեւոյց
այսօր, Վաղիս Դոս: Աս նախադասութիւնները
ղեղեւալ են. առջինին մէջ տէր բային պակաս
է. երկրորդին մէջ ստորոգելի մը, երրորդին
մէջ բայը, կամ ստորոգելին բայով հանդերձ:
Աս նախադասութիւնները կը լրանան այսպէս.

Էս եմ մարդ մահկանացու . Կր նա այր ամաց
երեւնից . Ես երթայց այսօր , վաղիւ դու եր-
բիցես :

9 . Նախադասութիւն մը ծածկեալ կ'ըս-
ուի , երբ այնպիսի բառ մըն է որ նախադասու-
թեան մը զօրութիւնն ունի , առանց տէր բային ,
բայն ու ստորոգելին յայտնի ունենալու . ինչ-
պէս են ձայնարկութիւններ , այս եւ ոչ բառերը ,
զոր օրինակ . Բա՛հէ , ընդէ՞ր ոչ անսացի թեղ . Տե-
սէ՞ր դո՞ւ զնա . այո : Աս խօսքերուն մէջ Բա՛հէ եւ
այո , բառերը ծածկեալ նախադասութիւններ
են , որոնց մէջ տէր բայի , բայ եւ ստորոգելի
լուրեայն կ'իմացուին . Բա՛հէ , ըսել է , եղո՞ւ է՞մ
ես : Այո , ըսել է , ահա՛ի ես զնա :

9 . Արդէն ըսած ենք որ նախադասու-
թեան մը մասերը երեք են . տէր բայի որ Են-
Բահայ կը կոչուի , բայ եւ ստորոգելի : Ենթա-
կան եւ ստորոգելին նախադասութեան եղբնեւե՛լ
կը կոչուին . բայը՝ որ էական բայն է , երկու ե-
ղբները կապող կապն է :

10 . Նախադասութեան մը երկու եղբները
կրնան ըլլալ՝ պարզ կամ Բաղադրեալ . լի կամ Բաղ-
ճաճան :

Ենթական պարզ է , երբ մէկ բառ է .
զոր օրինակ , Պե՛տրոս ելանէր : Ենթական Բա-
ղադրեալ է , երբ երկու կամ աւելի բառ է . զոր
օրինակ . Պե՛տրոս եւ Յովնաննէս ելանէին :

Ենթական լի է , երբ յաւելուած մը , այ-

սինքն՝ ածական մը , կամ խնդիր կամ բացա-
յայտիչ մը կամ միջանկեալ նախադասութիւն
մը չունի , ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ , Են-
թական Բաղճածասն է , երբ յաւելուած մը ունի ,
զոր օրինակ , Մեծն Պետրոս էր կայսր Ռուսաց :
Պետրոս , կայսր Ռոսաց , կոչեցաւ մեծ . Զօ-
րակար՝ Աղեռսանորդի կալան զաէրութիւն նորա :
Աղեռսանորդ որ յաղթեաց Ղարեհի , էր Արքայ Մա-
կեդոնացուց :

Ստորոգելին պարզ է , երբ մէկ բառ է , զոր
օրինակ . Ղաւիթ էր հովիւ . Ստորոգելին Բա-
ղարեալ է , երբ երկու կամ աւելի բառ է . Ղա-
ւիթ էր Տարգարէ և Թագաւոր :

Ստորոգելին լի է , երբ յաւելուած մը , այ-
սինքն՝ ածական մը , խնդիր մը կամ մակբայ մը
չունի . ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ : Ստո-
րոգելին Բաղճածասն է , երբ յաւելուած մը ունի
զոր օրինակ . Ղաւիթ էր հովիւ աղաթ , եւ ե-
ղեւ նա Թագաւոր Խարայելի , Ղաւիթ էր հովիւ յոր-
ժամ սպան զգողիալ :

11 . Բոլոր ան բառերը որոնք իբրեւ յաւել-
ուած նախադասութեան ենթակային կամ ըս-
տորոգելոյն կը վերաբերին , անոնց մասն են .
ուստի սա օրինակին մէջ Ղաւիթ Տարգարէ և Թա-
գաւոր Խարայելի եղեւ այր ըստ սրտին Աստուծոյ . Ղա-
ւիթ Տարգարէ և Թագաւոր Խարայելի ենթակայ է . այր
ըստ սրտին Աստուծոյ ստորոգելի է :

Ասոնք գիտնալէն ետքը , խօսք մը տղա .

մարանօրէն լուծելը հետեւեալ կերպով կ'ըլլայ:

Օ Ր Ի Ն Ա Կ Ք Տ Ր Յ Մ Ա Ք Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Լ Ո Ի Ծ Մ Ա Ն

Առաքինո-ւի-ն Տեճարոյ է :

Աս նախադասութիւնը բացարձակ գըլ-
խաւոր է, քանզի առաջին է եւ ուրիշ նա-
խադասութենէ կախում չունի: Ենթական է
առաքինո-ւի-ն. պարզ է քանզի մէկ բառ է. լոկ
ալ է, քանզի յաւելուած (ածական խնդիր, *և*)
չունի: Բայն է է: Ստորոգելին է Տեճարոյ. պարզ
է, քանզի մէկ բառ է. լոկ ալ է, քանզի յա-
ւելուած չունի:

Արժանիք և առաքինո-ւի-ն Տեճարոյ և զանկալի են :

Աս նախադասութիւնը բացարձակ գլխա-
ւոր է: Ենթական է արժանիք և առաքինո-ւի-ն.
բաղադրեալ է, քանզի մէկէ աւելի բառերէ կը
բաղկանայ. բայց լոկ է, քանզի յաւելուած
չունի: Բայն է են: Ստորոգելին է Տեճարոյ և
զանկալի. բաղադրեալ է, քանզի մէկէ աւելի
բառէ կը բաղկանայ. լոկ է, քանզի յաւել-
ուած չունի:

Մոի յանտառ մի մի-ն, և արեւի ծէրո-նի մի պատու-ահան:

Աս խօսքին մէջ երկու նախադասութիւն

կայ : Մտի յանասաւ մի Տրիւն նախադասութիւն բա-
ցարձակ գլխաւոր եւ զեղչեալ . զեղչեալ է ,
քանզի եղբներէն մէկը , այսինքն ենթական էս՝
լռելեայն կ'իմացուի . աս ենթական էս՝ պարզ
եւ լոկ է , քանզի մէկ բառ է , եւ յաւելուած
չունի : Բայն է եղէ (մաի , Տրամող եղէ ըսել է) :
Ստորոգելին է Տրամող . պարզ է , քանզի մէկ
բառ է . բազմամասն է , քանզի ունի յաւել-
ուած , որ է յանասաւ մի Տրիւն բնութեան խնդիրը :

Եւ Կեսի ծերոանի մի պատուական , է նախա-
դասութիւն յարարերական գլխաւոր , քանզի
խօսքին մէջ առաջին նախադասութիւնը չէ . մի-
անգամայն զեղչեալ է , քանզի ենթական՝ որ է
էս , լռելեայն կ'իմացուի : Աս ենթական էս՝
պարզ եւ լոկ է , քանզի մէկ բառ է եւ յաւել-
ուած չունի : Բայն է եղէ (տեսի Կեսող եղէ ըսել
է) : Ստորոգելին է Կեսող . պարզ է , քանզի ունի
յաւելուած , որ է ծերոանի մի պատուական , սե-
ռի խնդիրը :

Էր նա խորձ Ապողոնի , զոր պաշտեր էսէ 'ի Ռե-
հեմին որ դիցն այնմէ նոտրեալ էր . Աս խօսքին
մէջ երեք նախադասութիւն կայ :

Էր նա խորձ Ապողոնի , նախադասութիւն
բացարձակ գլխաւոր , քանզի խօսքին մէջ ա-
ռաջին է : Ենթական է նա , պարզ եւ լոկ , քան-
զի մէկ բառ է եւ յաւելուած չունի : Բայն է եր՝
Ստորոգելին է խորձ Ապողոնի , պարզ՝ քանզի
մէկ բառ է . բազմամասն՝ քանզի ունի յաւել-

ուած Ապոկալիպսի բնութեան խնդիրը կամ յատկա-
ցուցիչը : Չոր պաշտէր իսկ 'ի Տեհեանն նախադասու-
թիւն մեկնիչ միջանկեալ միջանկեալ է՝ քանզի առ-
ջի նախադասութենէն կախում ունի , եւ մեկնիչ
է՝ քանզի առջի նախադասութեան իբր մեկնու-
թիւն է , հեւ եթէ վերնալու ըլլայ , առջի նա-
խադասութեան իմաստը չի մնասուիր : Աս նա-
խադասութիւնը զեղչեալ է , քանզի լռելեայն
կ'իմացուի ենթական նա՝ որ պարզ եւ լոկ է ,
քանզի մէկ բառ է եւ յաւելուած չունի : Բայն
է էր (պաշտէր , պարզ էր ըսել է) : Ստորագելին
է՝ պաշտող , պարզ է՝ քանզի մէկ բառ է . բազ-
մամասն է՝ քանզի ունի յաւելուած իսկ մակբայն
եւ 'ի Տեհեանն բնութեան խնդիրը :

Որ շին այնձի նո-իբեալ էր . նախադասու-
թիւն որոշիչ միջանկեալ . միջանկեալ է՝ քանզի
նախընթաց նախադասութենէն կախում ունի .
որոշիչ է՝ քանզի նախընթաց նախադասութեան
Տեհեան բառին միտքը կ'որոշէ կամ կ'ամբողջաց-
նէ , այնպէս որ եթէ վերնայ , առջի խօսքին ի-
մաստը պակասաւոր կ'ըլլայ : Աս նախադա-
սութեան ենթական է որ , պարզ եւ լոկ՝ քանզի
մէկ բառ է եւ յաւելուած չունի : Բայն է էր :
Ստորագելին է՝ նո-իբեալ . պարզ . քանզի մէկ
բառ է . բազմամասն՝ քանզի ունի յաւելուած
շին այնձի բնութեան խնդիրը :

Էր ամաց երհոսասանից .

Նախադասութիւն բացարձակ գլխաւոր :

Աս նախադասութիւնը զեղչեալ է . քանզի ենթական ու ստորագելին լուեւայն կ'մացուին : Ենթական է նա . պարզ եւ լոկ՝ քանզի մէկ բառ է եւ յաւելուած չունի : Բայն է՝ էր : Ստորագելին է՝ Տանուհի . պարզ է՝ քանզի մէկ բառ է . բազմամասն է՝ քանզի ունի յաւելուած , մտայ երկոսասանից բնութեան խնդիրը կամ յատկացուցիչը : Աս զեղչեալ նախադասութիւնը կը լրանայ այսպէս . էր նա Տանուհի մտայ երկոսասանից :

Բա՛հէ , Խա՛հեցեր զիս .

Աս խօսքին մէջ երկու նախադասութիւն կայ : Բա՛հէ . նախադասութիւն բացարձակ գլխաւոր եւ ծածկեալ , որ սա նախադասութեան զօրութիւնն ունի , Եղո՛ւհի է՛մ էս : Ես՝ ենթակայ պարզ եւ լոկ : Ե՛մ բայ : Եղո՛ւհի՝ ստորագելի , պարզ եւ լոկ :

Խա՛հեցեր զիս . նախադասութիւն յարաբերական գլխաւոր , քանզի առաջին չէ . եւ զեղչեալ է , քանզի լուեւայն կ'մացուի ենթական որ է դոս , պարզ եւ լոկ : Բայն է՝ էղեր (խաբեցեր , էղեր Խա՛հող ըսել է) : Ստորագելին է՝ Խա՛հող . պարզ՝ քանզի մէկ բառ է . բազմամասն՝ քանզի ունի յաւելուած , որ է զիս սեռի խնդիրը :

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ք

	ՍԻՍԼ	ՈՒՂԻՂ
ԷՁ 6	ՏՈՂ 24 Եզան	Եզին
» 8	» 12 Մէջ	Մեզ
» 11	» 28 Մարդո	Մարդոյ
» 14	» 7 Հողի է. 'ի վեր	Հողի է 'ի վեր
» 18	» 2 Այնորիկ	Այնուիկ
» 23	» 1 Լինէր	Շինէր
» 24	» 25 Ե"	Ե
» 29	» 22 Բառ	Բայ
» 62	» 16 Խեք	Խօսք
» 80	» 9 Անէտէ	Անէտէ
» 91	» 10 (Յարարերեալէն)	(Յատկացեալէն)
» 97	» 18 Ընթուներթեան	Ընդուներթեան

ՄՇՏՆՋԵՆԱԻՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ

Հ Ա Յ Կ Ա Ջ Ե Ա Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

- Ի յ շրջի՝ «նման հոգի» Յակոբ Պատրիարքի Նալեան
 » Մխիթար Աբբայ վարդապետի
 » Պաղտասար պատուելոյ
 » Գրիգոր պատուելոյ Փէշտրմալճեան
 » Նիկողայոսի Մ. Զօրաեան
 » Երանուհի Տիկնոջ Յ. Եէմէնիճեան
 » Խրիմցի Գէորգ աղայ Աղայէքոֆ,
 » եւ Տիրուհի տիկնոջ
 » Արտէմուայ օրիորդի եւ Նասիպի Յ.
 » Խօրասանճեան
 » Մ. Կարեէնէ տիկին Նորատունկեան
 » Գաբրիէլ Երանեան :

Աւիքսան Յ. Խօրասանճեան
 Ահարօն վարդապետ
 Անդրանիկ Պէյ կրճիկեան
 Բեդրաք Բարաստանեան
 Գառնիկ Յ. Յովակիմեան
 Գրիգոր Ս. Բարսեղեան
 Գրիգոր Խուրտաճեան
 Գրիգորիկ Կ. Պալեան
 Գրիգոր Տէր Գէորգեան Ատարազարցի
 Գրիգոր Ա. Փափաղեան
 Դանիէլ Մարկոսեան
 Եսայի Մ. Անուխեան
 Լէոն Մ. Գաբամաճեան
 Խաչատուր Մակաղեան
 Խորէն վարդապետ Գալֆաեան

Կարապետ Սախաեան
Ճանիկ Արամ
Ճանիկ Պէլլիկճեան
Մկրտիչ Ճանլմեան
Մկրտիչ Պէնտէրլեան
Մկրտիչ Յ. Տամատեան
Յ. Ոսկան
Յակոբ Ա. Փէրվազեան
Յակոբիկ Կ. Պալեան
Յարութիւն Մարգարեան
Յովհաննէս Հովիւեան
Յովհաննէս Յ. Ամիրազով
Յովհաննէս Յակոբեան
Յովհաննէս Պոյաճեան
Յովհաննէս Սպարթալեան
Յովսէփ Գաբամաճեան
Նիկողայոս Տ. Շմաւոնեան
Նշան Հարենց
Պօղոս Մէրասեկտի
Ռուբէն Յ. Քիւրքճեան
Սարգիս Մ. Գաբամաճեան
Սերոբէ Թազւորեան
Ստեփան Մ. Ամիրազով
Տիգրան Մ. Գաբամաճեան :

ԸԿԵՐՈՒԹԵԱՆՍ ԱՐԴԵԱՄԲԲ ՏՊՈՒԱԾ ԳՐԲԵՐԸ

Դասագիրք

1. Առաջնորդ հայ ընկերցանութեան կամ նոր փերական է-
հեփարան . Մինչեւ հիմայ ազգիս մէջ տպուած քերա-
կաններէն ամենէն դիւրուսոյցն ըլլալը՝ շատ ման-
կավարժներէ վկայուած է . 40 երեսէ բաղկացեալ՝
գին 1 ղուրուշ : (Ջ. Տպագրութիւն)

2. Պարտի Կրթաց . Որ տղոց իրենց ծնողաց եւ ի-
րենց նմաններուն ունեցած պարտականութիւնները
ազգու խօսքերով եւ ընտիր պատմական օրինակնե-
րով կը սովբեցնէ . եւ հեղարանէ ետքը տղոց ըն-
թերցանութեան գիրք ըլլալու խիստ յարմար գըր-
քոյկ մըն է . 152 երեսէ բաղկացեալ՝ գին 4 ղու-
րուշ : (Բ. Տպագրութիւն)

3. Նախագիտելիք Տանկանց . Յատկապէս տղոց ըն-
թերցարան ըլլալու համար՝ պիտանի եւ օգտակար
ծանօթութիւններ պարունակող գրքոյկ մըն է . 180
երեսէ բաղկացեալ՝ գին 5 ղուրուշ : (Բ. Տպագ-
րութիւն)

4. Թոռագիտութեան համարօք . Մասնաւորապէս դըպ-
րոցաց դասագիրք ըլլալու համար յօրինուած թը-
ւագիտութեան սկզբունք . Չորս գործողութիւննե-
րը թէ ամբողջ եւ թէ տասնորդական թիւերով կա-
տարելու կը վարժեցնէ . 157 երեսէ բաղկացեալ՝
գին 5 ղուրուշ : (Բ. Տպագրութիւն)

5. Քերականական վերլուծութեան . Չանազան ընտիր
մատենագիրներէ հաւաքածոյ մը 160 երեսէ բաղ-
կացեալ , որուն մէջ կը գանուի նաեւ վերլուծու-
թեան կանոններ որ քերականութիւն սովբողներու
համար խիստ հարկաւոր է 20 երեսը . նաեւ վերջն
ալ կէտագրութեան մասնաւոր կանոններու յաւել-

ուած մը կը պարունակէ՝ 20 երես՝, ընդ ամենը 200 երեսէ բաղկացեալ՝ գին 6 զուրուշ :

6. Քէրտիանա-Ռիան Ա. Մ. Վ. Գարագաշեանի . « Ա. Մ. Վ. Գարագաշեան, բաղմահմուտ գրագէտին հեղինակած նոր Քերականութիւնը կատարելութեամբը մինչեւ հիմայ ազգիս մէջ տեսնուած դպրոցական Քերականութիւններուն առաջինը կրնայ համարուիլ ըստ մեզ . եւ դիւրագնութեանը մասին ալ զամենքը կը գերազանցէ » : (Մասիս)

« Ա. Մ. Վ. Գարագաշեան Քերականութիւնն ալիւթիւն ալիւթիւնէ եէնի ալիր ուսուլ, գօլայ ալիր թարիգ վէրմիշ օլտուղունա թէճէտիւս ալիպի խկեաթ էթաի . վէ զանն էտէրիզ քի, մուհասէնաթը իլք պագըշտա կէօղէ վուրաճագ տէրէճէտէ աիր վէ պու Քերականութիւն եէնի ուսուլլան ալիրինճի Քերականութիւն սայըլըպ, պու եէնի ուսուլ տախի մութլագա էակիյի իպթալ էտէճէք աիր » . Ֆիյ 8 զուրուշ : (Մէճմասյը ՀաՎափիս)

Բարոյականք

7. Անգոստոս Պեքու . Աղեքսանդր Տիւմա մեծանուն հեղինակին մէկ ընտիր վիպասանութիւնը 75 երեսէ բաղկացեալ՝ գին 5 զուրուշ :

8. Բարոյականք Պլափարէեայ . (հատոր Բ.) Պլուտարքոս փիլիսոփային՝ Ռենկնդրութեան վրայ շինած մէկ ճառը . 64 երեսէ բաղկացեալ՝ գին 2 զուրուշ :

9. Բարոյականք Պլափարէեայ . (հատոր Գ.) Պլուտարքոս փիլիսոփային՝ Ճշմարիտ բարեկամը շողոքորթէն սրոշելու վրայ գրած մէկ ճառը 104 երեսէ բաղկացեալ՝ գին 5 զուրուշ :

ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Պ Է Շ Ի Կ Թ Ա Շ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1859 ՅՈՒՆՎԱՐ

Ա. յս Ընկերութեան նպատակն է, Ազգային լեզուաւ գրքեր տպագրել տալ, եւ զանոնք առանց շահու՝ բուն իրենց ելած գիւներովը վաճառել:

Ընկերութեան կանոններն են՝

Ա. Ընկերութեան խորհրդական անդամները տասը հոգի են՝ եւ այս գործիս ձեռք զարկած են, Ընկերութեան ամեն հոգերն իրենց վրայ եւ ամեն կերպով իրենք սպասախանատու:

Բ. Ընկերութեանս հաղորդ ըլլալ ուղողը՝ կանխիկ պիտի վճարէ տարին 20 զուրուշ, մէկ տարեկան տոմսակագին:

Գ. Ա. յս 20 զուրուշնոց տոմսակներէն 'ի զատ' ով որ 200 զուրուշ վճարէ ու 200 զուրուշնոց տոմսակ մը առնէ մէկ անդամ այն անձը Մշտնջենաւոր Ընկեր կը համարուի, եւ անունը կարձանագրուի Ընկերութեան դիւանին մէջ:

Դ. Ա. յս 200 զուրուշնոց տոմսակներէն հաւաքուած ստակովն ալ գրքեր պիտի տպուին. բայց անանկ որ ամեն մէկ մշտնջենաւոր տոմսակ՝ տարին 20 զուրուշ տարեկան շահ տայ. եւ այս շահը 20 զուրուշնոց տոմսակներէն հաւաքուած ստակովը մէկտեղ հետզհետէ գերք տպելու պետի գործած:

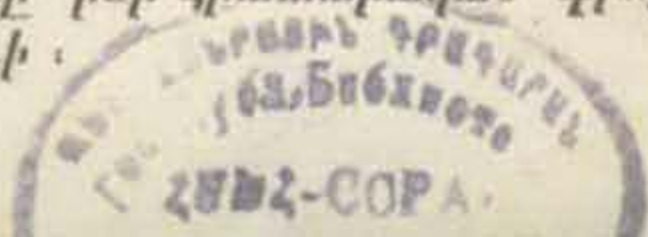
ուի . ու մէկ գրքի մը քանի ղուրուշ որ ծախք երթայ՝ անկէ աւելի գնով չալիտի ծախուի :

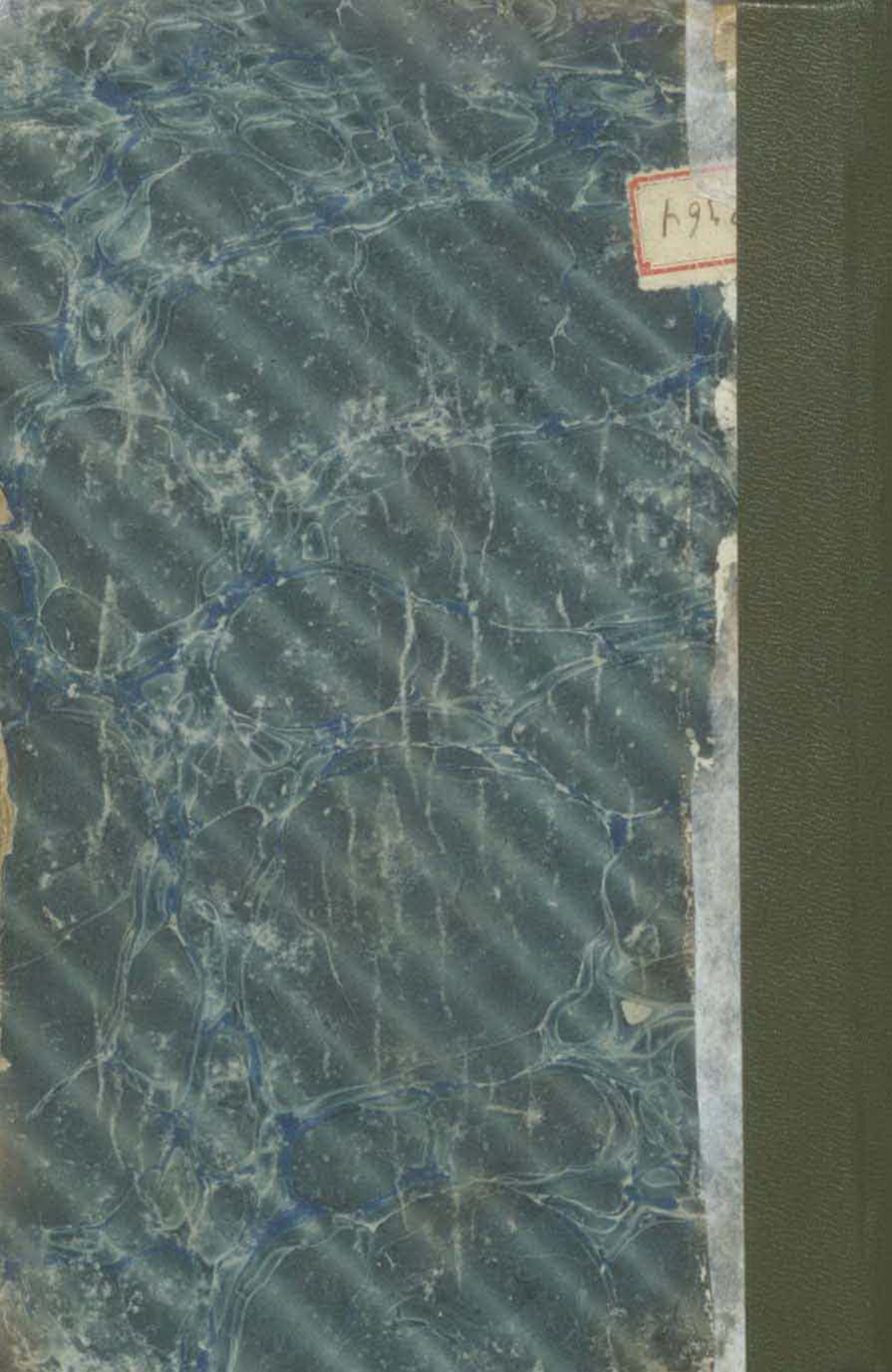
Ե . Ընկերութեան անդամները պարտական են ամեն տարւոյն վերջը՝ յառաջիկայ տարուան տոմսակներուն ետեւը իրենց ամեն գործառնութեանց եւ Ընկերութեան ելեւմտից հաշիւը հրատարակելու , եւ ասկէ ՚ի դատ ընկերներուն անունները ցանկ մը ընելու :

Զ . Այս ընկերութիւնը 10 տարի պիտի շարունակուի . եւ իր պայմանաժամը լրանալէն ետքը՝ եթէ գործը յաջող վիճակի մէջ ըլլայ , դարձեալ պիտի շարունակուի 10 տարի , եւայլն : Ապա թէ ոչ՝ Ընկերութեան գրամագլուխը) եւ ստացուած քը , այսինքն գրքերը՝ թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ թէ՛ ուրիշ քաղաքաց եւ գիւղից աղքատիկ եւ անեկամուտ դպրոցներուն պիտի բաժնուի ըստ արժանւոյն , եւ այս ալ ժամանակին պիտի հրատարակուի Ընկերութեան անդամներուն կողմէն :

Է . Ընկերութիւնը , գրագէտ՝ այլ իրենց գրութիւնները հրատարակելու անբաւական անձինքը խրախուսելու համար , կը խոստանայ՝ անոնց կողմէն իրեն ընծայուած գրութիւնները առնելու , եւ թէ՛ զանոնք հրատարակութեան արժան դատէ եւ նոյն ժամուն անոր ծախքը հոգալու պատրաստ ստակ ունենայ , եւ թէ՛ որ Ընկերութիւնը բաւական հարստութիւն ունենայ՝ նոյն գրութեանց հեղինակներուն հատուցում մ'ալ կրնէ :

Ը . Ընկերութիւնը պիտի ջանայ ամեն ատեն Ազգին ամենահարկաւոր , օգտակար , եւ դպրոցական գրքեր հրատարակելու . եւ մանաւանդ բարոյականի եւ կրօնքի գէմ գիրք տպել չտալու . եւ Ընկերութեան անունը՝ իւր հրատարակած գրոց ճակատը պիտի դրոշմուի :

The image shows the front cover of an old book. The cover is decorated with a marbled paper pattern in shades of blue, green, and white. The marbling consists of irregular, vein-like shapes. On the right side, there is a vertical strip of dark green, textured material, likely leather or cloth, which is the spine of the book. A small, rectangular, cream-colored paper label is affixed to the upper right corner of the marbled area. The label has a red border and contains the handwritten number '1940' in black ink. The overall appearance is that of an antique or vintage book binding.

1940